

วันพุธที่ ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘



สุปรีติธรรมราชชาตกคำหลวง

สมบัติของ
สันติ วงศ์อรุณลักษณ์

สำนักหอสมุดแห่งชาติ

กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม

พิมพ์เผยแพร่ พ.ศ. ๒๕๕๘



สุปรีดิธรรมราชคณาจารย์

กลุ่มหนังสือตัวเขียนและจารึก สำนักหอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร

พิมพ์เผยแพร่ครั้งแรก พุทธศักราช ๒๕๕๘

จำนวน ๑,๐๐๐ เล่ม

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ

National Library of Thailand Cataloging in Publication Data

กรมศิลปากร. สำนักหอสมุดแห่งชาติ. กลุ่มหนังสือตัวเขียนและจารึก.

สุปรีดิธรรมราชคณาจารย์. -- กรุงเทพฯ : สำนัก, ๒๕๕๘.

๑๓๖ หน้า.

๑. ขาดก. I. ชื่อเรื่อง.

294.31883

ISBN : 978-616-283-180-5

ที่ปรึกษา	นายบวรเวท รุ่งรุจี	อธิบดีกรมศิลปากร
	นายพีรพน พิสณุพงศ์	รองอธิบดีกรมศิลปากร
	นางสาวพิมพ์พรรณ ไพบูลย์หวังเจริญ	นักอักษรศาสตร์ทรงคุณวุฒิ
	นายเทิม มีเต็ม	ผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาตะวันออก ผู้ทรงคุณวุฒิกรมศิลปากร
	นายเกษียร มะปะโม	ผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาโบราณ ผู้ทรงคุณวุฒิกรมศิลปากร
	นายบุญเลิศ เสนานนท์	หัวหน้ากลุ่มหนังสือตัวเขียนและจารึก
		รักษาการในตำแหน่งผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านภาษาโบราณ
บรรณาธิการ	นายทีปวัฒน์ ศรีวัชรวิชัย	นักภาษาโบราณชำนาญการพิเศษ
คณะทำงาน	นางสาวเอมอร เขาวนสวน	นายจุฑา ดิประโคน
	นายสมชัย พิทักษ์วรรณ	นางศิวพร เถลิษฐ์
	นายวัฒนา พึ่งชื่น	นางสาวยุวเรศ วุทธิธรรพ์
	นางสาวชญาอนุตม์ จินดารักษ์	นางสาววรพร อังกูรชัย
	นางสาวศิริรักษ์ สุขพูล	นางสาวสาวินี ขอนแก่น
	นายสันติ วงศ์บุญลักษณ์	นายจามิกร ชูทรัพย์
ศิลปกรรม	นายธนากร กำทรัพย์	

ผู้จัดารองรูปอักษรไทยย่อและอักษรขอม นายสันติ วงศ์บุญลักษณ์

พิมพ์ที่ หจก. สันทวิกิจ พรินติ้ง
โทร. 02-881-9085



คำนำ

เอกสารโบราณ เป็นแหล่งข้อมูลเบื้องต้นที่บันทึกสรรพวิชาของสังคมไทยทุกสาขาวิชาไว้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่เกิดจากภูมิปัญญาของบรรพชนไทย ซึ่งถือเป็นมรดกภูมิปัญญาทางสังคมที่มีคุณค่าอย่างยิ่ง อีกทั้งยังเป็นเครื่องแสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองของชาติที่มีมรดกทางวัฒนธรรมด้านอักษร และภาษาที่สืบทอดมาอย่างยาวนาน

กรมศิลปากร โดย กลุ่มหนังสือตัวเขียนและจารึก สำนักหอสมุดแห่งชาติ มีหน้าที่ในการดูแลอนุรักษ์ จัดเก็บ ให้บริการ และเผยแพร่ความรู้จากเอกสารโบราณที่มีความสำคัญให้แพร่หลายกว้างขวาง เพื่อเป็นการส่งเสริมให้คนในชาติเกิดความรู้ ความเข้าใจ และตระหนักในคุณค่าของเอกสารโบราณ จึงคัดเลือกต้นฉบับหนังสือสมุดไทย เรื่อง “สุปรีดีธรรมราชาตกคำหลวง” ซึ่งเป็นวรรณกรรมคำหลวงอีกเล่มหนึ่งของไทย นอกจากหนังสือคำหลวง ๔ เรื่อง คือ มหาชาติคำหลวง นันทโศภนันทสูตรคำหลวง พระมาลัยคำหลวง และพระนลคำหลวง ที่คนไทยรู้จักเป็นอย่างดีแล้ว มาจัดพิมพ์เผยแพร่ ต้นฉบับเล่มนี้มีลักษณะพิเศษเฉพาะ คือ เขียนรูปอักษรขอม ภาษาสันสกฤต ด้วยเส้นสีแดง สลับกับรูปอักษรไทยย่อ ภาษาไทย ซึ่งเขียนด้วยเส้นหมึก อธิบายเรื่องราวเป็นคำประพันธ์ร้อยกรองประเภทร้อยโบราณ โดยได้มอบหมายให้ นายทีปวัฒน์ ศรีวัชรวิชัย นักภาษาโบราณชำนาญการพิเศษ เป็นผู้จัดทำต้นฉบับ ประกอบด้วย บทนำ เรื่องย่อ ความสำคัญของวรรณกรรม คุณค่าของวรรณกรรม วิเคราะห์รูปอักษรและภาษา คำคัดถ่ายถอด คำอ่าน และอธิบายศัพท์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ความรู้และอนุรักษ์ต้นฉบับให้มีอายุยืนยาวสืบไป

กรมศิลปากรหวังว่า หนังสือเรื่อง สุปรีดีธรรมราชาตกคำหลวงเล่มนี้ จะอำนวยประโยชน์แก่ผู้สนใจโดยทั่วกัน

(นายบรรเวท รุ่งรุจี)

อธิบดีกรมศิลปากร



สารบัญ

	หน้า
คำนำ	(๓)
สารบัญ	(๕)
บทนำ	๑
เรื่องย่อ	๑
ความสำคัญของวรรณกรรม	๔
คุณค่าของวรรณกรรม	๘
วิเคราะห์รูปอักษรและภาษาที่ใช้ในวรรณกรรม	๑๑
๑. วิเคราะห์อักษรขอม และภาษาสันสกฤตที่ใช้ในวรรณกรรม	๑๑
- รูปพยัญชนะ รูปสระ และเครื่องหมาย	๑๑
- อักษรวิธี	๑๔
- วิเคราะห์ภาษาสันสกฤต	๑๖
๒. วิเคราะห์อักษรไทยย่อ และภาษาไทยที่ใช้ในวรรณกรรม	๕๒
- รูปพยัญชนะ รูปสระ วรรณยุกต์ ตัวเลข และเครื่องหมาย	๕๓
- อักษรวิธี	๕๘
- วิเคราะห์ภาษาไทย	๖๐
๓. วิเคราะห์วรรณกรรม - ฉันทลักษณ์	๖๓
ต้นฉบับหนังสือสมุดไทย เรื่อง สุปรีดิธรรมราชาคำหลวง	๖๗
คำคัดถ่ายถอด	๘๓
คำอ่าน	๘๗
อธิบายศัพท์	๑๑๑
บรรณานุกรม	๑๒๗
ภาคผนวก	
- ตัวอย่างอักษรไทยย่อจากเรื่อง นันทโศภนันทสูตรคำหลวง	๑๓๐
- ตัวอย่างอักษรไทยย่อจาก จารึกแม่อักษรขอมชุดปรอท	๑๓๒



บทนำ

วรรณกรรม เรื่อง สุปรีดิธรรมราชชาตกคำหลวง เป็นต้นฉบับเอกสารโบราณประเภทหนังสือสมุดไทย จำแนกประเภทไว้ในหมวดตำราภาพ เลขที่ ๑๓๘ สภาพต้นฉบับชำรุด มีจำนวนหน้าหนังสือทั้งสิ้น ๕๔ หน้าสมุดไทย ประกอบด้วย หน้าต้น ๒๘ หน้า หน้าปลาย ๒๖ หน้า แต่ละหน้าสมุดไทยเขียนอักษรหน้าละ ๕ บรรทัด ด้วยอักษรขอม และอักษรไทยย่อ เพื่อบันทึกภาษาสันสกฤตและภาษาไทย โดยใช้เส้นขาด (เส้นสีแดง) บันทึกอักษรขอม ภาษาสันสกฤต-บาลี และใช้เส้นหมึก (เส้นสีดำ) บันทึกอักษรไทยย่อ ภาษาไทย เพื่ออธิบายเรื่องราวเป็นคำประพันธ์ร้อยกรองประเภทร้อยโบราณ

ต้นฉบับวรรณกรรมเรื่องนี้ไม่ปรากฏหลักฐาน ผู้ประพันธ์ และศักราชที่สร้าง แต่เมื่อพิจารณา ลักษณะอักษร และภาษาที่ใช้แล้ว เชื่อว่าน่าจะประพันธ์ และบันทึกต้นฉบับในสมัยอยุธยา เนื่องจากใช้อักษรไทยย่อ บันทึกด้วยความประณีตงดงามเท่าเทียมกับต้นฉบับวรรณกรรมนั้นโทปันทสูตรคำหลวงนั่นเอง

เรื่องย่อ

เนื่องจากต้นฉบับหนังสือสมุดไทยของวรรณกรรม เรื่อง สุปรีดิธรรมราชชาตกคำหลวงฉบับนี้ ไม่ปรากฏเนื้อเรื่องตอนต้น และมีเพียงฉบับเดียวเท่านั้น มีเรื่องย่อ ดังนี้

พราหมณ์หนุ่มได้ตั้งใจเข้ามาขอราชบุตรของพระสุปรีดิธรรมราช ซึ่งพระองค์อยู่ระหว่างการบำเพ็ญเพียรตนเพื่อให้สำเร็จพระนิพพาน ดังนั้นพระองค์จึงหวังที่จะให้ราชบุตรทั้งสามแก่พราหมณ์หนุ่มนั้น เพื่อเป็นทาน อันจะส่งผลให้ตนเข้าสู่พระนิพพาน แต่ก่อนที่จะให้ราชบุตรเป็นทานนั้น พระองค์ทรงได้ตรัสกับพราหมณ์หนุ่มให้ดูแลราชบุตรทั้งสามเป็นอย่างดี เนื่องจากว่าราชบุตรของตนมีเชื้อสายกษัตริย์เช่นเดียวกันกับพระองค์ อีกประการหนึ่งพระองค์ทรงรักทะนุถนอมยิ่ง เมื่อได้รับไปแล้วก็ขอให้ดูแลเป็นอย่างดีให้สมกับฐานะ จากนั้นก็ได้สอนราชบุตรของตนว่า เมื่อเจ้าทั้งสามได้ไปกับท่านพราหมณ์หนุ่มแล้วก็จะรักษาความเป็นกษัตริย์ ซึ่งเป็นเผ่าพงศ์เดียวกันกับพระองค์

ราชบุตรทั้งสามเมื่อได้ฟังดังนั้นก็มีความปลาบปลื้มที่ได้กำเนิดมาเป็นราชบุตรของพระองค์ แล้วกล่าวกับพระองค์ว่า พวกตนทั้งสามยินดี เต็มใจ ที่จะสละตนเองให้เป็นทาน ขอให้พระองค์ทรงถึงพระนิพพาน สมความปรารถนา เมื่อพระองค์ทรงรับรู้ความรู้สึกของราชบุตรก็มีความชื่นชมเป็นอย่างยิ่ง และได้ทรงเปรียบเทียบราชบุตรทั้งสามว่า คนหนึ่งเป็นเหมือนชีวิตตน คนหนึ่งดังแม่ที่เลี้ยงตนเองมา และอีกคนหนึ่งเหมือนชีวหาที่หายากยิ่ง เพราะแต่ละสิ่งที่เปรียบเทียบกับล้ำค่าอย่างยิ่ง และมีเพียงหนึ่งเดียวเท่านั้น

ต่อมาพราหมณ์หนุ่มเมื่อเห็นพระสุปรีดิธรรมราชมีความตั้งใจจริงที่จะยกราชบุตรทั้งสามให้ เป็นทานแล้วนั้นก็ได้อ้างถึงอานิสงส์ในการให้บุตรเป็นทาน ในที่นี้เรียกว่า กัณยาทาน แก่พระองค์และราชบุตรทั้งสาม ดังนี้



ประการที่หนึ่ง

ผู้เป็นบิดา เมื่อได้ให้บุตรเป็นทานในชาตินี้แล้ว เมื่อตายไปก็จะได้รับผลบุญนั้น เพียงแต่ขอให้สร้างตะบะ และกรรมดีไว้ตลอดเวลาที่มีชีวิตอยู่

ประการที่สอง

ผู้เป็นบุตร เมื่อสละตนเองให้เป็นทานแล้วก็จะได้รับแต่ความสุขกาย สุขใจ ปราศจากความทุกข์ทั้งปวง

จากนั้นพราหมณ์หนุ่มได้เปรียบเทียบการให้บุตรเป็นทานว่า **ผลบุญนี้ประเสริฐมากกว่าทานใดๆ ทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นผลบุญจากการขุดสระ หรือผลบุญจากการบูชาพระก็ตาม** นอกจากนี้ยังได้เปรียบเทียบบุตรที่ประพฤติดามคำสั่งสอนของบิดามารดาว่า **บุตรคนใดประพฤติตามคำสั่งสอนของบิดามารดาถือได้ว่าเป็นบุตรอันประเสริฐนี้ ทำให้บิดามารดาได้รับบุญกุศลเพิ่มพูนอยู่ตลอดเวลา เมื่อบุตรนั้นได้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบแต่ในทางตรงกันข้ามถ้าบุตรคนใดไม่ประพฤติตามคำสั่งสอนของบิดามารดาแล้ว ก็จะทำให้บิดามารดาได้รับแต่ความทุกข์จนชั่วชีวิต แม้ตายไปความทุกข์นั้นก็จะตามติดตัวไปด้วย**

นอกจากนั้นพราหมณ์หนุ่มนั้นก็ยังให้ข้อคิดเกี่ยวกับการทำบุญแก่พระสุปรีดีธรรมราชและราชบุตรทั้งสามอีกว่า **ผู้ทำบุญนั้นถ้าทำบุญอย่างตั้งใจจะได้รับผลดีมากกว่าการทำบุญแบบไม่ตั้งใจ** ซึ่งอาจจะส่งผลร้ายกับตนเองแล้ว ยังอาจทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนอีกด้วย ดังนั้นไม่ว่าใครก็ตามถ้าจะทำบุญ ต้องตั้งใจทำบุญเพื่อให้เกิดธรรมและความสุขที่แท้จริง จึงได้ยกตำนานเกี่ยวกับการมีบุตรที่ดี และให้บุตรนั้นเป็นทาน หรือที่เรียกในต้นฉบับนี้ว่า “กัณยาทาน” ดังนี้ว่า

“ครั้งหนึ่งมีพระมหากษัตริย์พระองค์หนึ่งหวังที่จะให้สำเร็จพระนิพพาน จึงให้บุตรเป็นทานแก่ผู้มีบุญคุณทั้ง ๓ ประการ คือ ประการที่หนึ่ง ให้เป็นทานแก่พระเจ้า ประการที่สอง ให้เป็นทานแก่พราหมณ์ และประการสุดท้าย ให้เป็นทานแก่ท่านครู อาจารย์ และเมื่อพระองค์ได้ให้บุตรเป็นกัณยาทานแก่ผู้มีบุญคุณทั้ง ๓ ประการแล้วก็ทรงได้สำเร็จพระนิพพานในเวลาต่อมา”

เมื่อพระสุปรีดีธรรมราช ได้ฟังตำนานแล้วก็ทรงมีพระโองการแก่พราหมณ์หนุ่มว่า ตนเองนั้นไม่ปรารถนาสิ่งใดเลยไม่ว่าจะเป็นพระราชสมบัติมากมาย ช้าง ม้า ที่มีลักษณะอันเลิศประเสริฐ เมืองที่พระองค์ทรงปกครองอยู่ เพราะว่าสิ่งใด ๆ ก็ไม่เที่ยง ไม่ว่าจะเป็นพระราชสมบัติ ภรรยาและบุตรสุดที่รัก หรือแม้กระทั่งร่างกายของตนเองที่ต้องผ่านวิภวสังสาร ได้แก่ การเกิด ความแก่ ความเจริญ และความตาย ที่คงอยู่เพียงสิ่งเดียวที่เที่ยงแท้แน่นอนก็คือ ธรรมะ ซึ่งหมายถึง คุณความดี เพราะเมื่อตายไปแล้วก็ไม่สามารถนำพระราชสมบัติใดๆ ไปได้เลย ภรรยา บุตร และญาติมิตร ก็ได้แต่ไปส่งตนเองที่ป่าช้าเท่านั้น มีเพียงสิ่งที่ติดตามไปด้วยคือ คุณความดีเท่านั้น

ด้วยเหตุนี้พระองค์จึงให้ราชบุตรเป็นทานแก่พราหมณ์ แล้วพระองค์ได้กล่าวต่อไปว่า ถึงแม้ภรรยาและราชบุตรของพระองค์ พระราชสมบัติทุกสิ่ง รวมถึงกองทัพอันยิ่งใหญ่ขนาดนั้นก็ไม่เที่ยงแท้ ยินดีที่จะให้เป็นทานทุกสิ่งทุกอย่างที่กล่าวมา เพราะสิ่งที่เที่ยงแท้ก็คือ คุณความดีที่สร้างโดยศีลธรรม อันจะนำพระองค์สำเร็จพระนิพพานเท่านั้น



ก่อนที่จะให้ราชบุตรเป็นทานแก่พราหมณ์ พระองค์ทรงได้กล่าวกับพราหมณ์และราชบุตรทั้งสามว่า การที่ตนเองนั้นให้ราชบุตรเป็นทานในครั้งนี้ ไม่ใช่ขาดไม่รักราชบุตรทั้งสาม แต่เป็นเพราะตนเองนั้นต้องการที่จะสำเร็จพระนิพพานมากกว่า เพื่อที่จะไปเสวยสมบัติในโลกของพระพรหมและพระศิวะ พร้อมกับได้โอบอุ้มพระราชบุตรทั้งสามมาไว้ที่ตักของพระองค์ แสดงความรักของพ่ออย่างจริงใจเพื่อเป็นการรำลา

เรื่องราวในตอนท้ายของเรื่อง สุปรีดิธรรมราชาคำหลงนี้ขาดหายไป ทำให้จบเพียงเท่านั้น แต่ผู้ศึกษาค้นคว้าคิดว่า ตอนสุดท้ายของเรื่องพระสุปรีดิธรรมราชคงจะทรงสำเร็จพระนิพพานด้วยการให้บุตรเป็นกัณยาทานในที่สุด



ความสำคัญของวรรณกรรม

“ชาตก” มีความหมายตามพจนานุกรมว่า “เรื่องพระพุทธเจ้าที่มีมาในชาติก่อน ๆ ตามที่กล่าวไว้ในคัมภีร์ชื่อนี้, ชื่อคัมภีร์ในพระพุทธศาสนาส่วน ๑ ใน ๙ ส่วน ที่เรียกว่า นวังคัลลัตถุศาสนิ” นอกจากความหมายตามพจนานุกรมแล้ว ยังมีผู้ให้ความหมายของคำว่า “ชาตก” ไว้อีกมากมาย สรุปโดยสังเขปได้ว่า “ชาตก” คือ เรื่องราวที่พระพุทธเจ้าทรงนำมาเล่าให้พระภิกษุสงฆ์ฟังในโอกาสต่าง ๆ ซึ่งเป็นเรื่องราวที่พระองค์ได้เสวยพระชาติเป็นพระโพธิสัตว์ บำเพ็ญบารมีเพื่อตรัสรู้ในชาติต่าง ๆ เช่น ทรงเกิดเป็นมนุษย์บ้าง เป็นสัตว์บ้าง แต่ที่รู้จักกันโดยทั่วไป คือ เรื่องราวสิบชาติสุดท้าย หรือที่เรียกกันว่า “ทศชาติ” โดยเฉพาะพระชาติสุดท้ายที่ทรงเสวยพระชาติเป็นพระเวสสันดร

วรรณกรรม เรื่อง สุปริติธรรมราชชาตกคำหลวงนี้ นับว่าเป็นชาตกเรื่องหนึ่ง เพราะมีเนื้อหาเกี่ยวกับศาสนาเช่นเดียวกับชาตกเรื่องอื่น ๆ แม้ต้นฉบับนี้จะไม่สมบูรณ์ก็ตาม กล่าวคือ แม้จะไม่มีตอนต้นและตอนจบของเรื่องที่บริบูรณ์ แต่เมื่อนำวรรณกรรมเรื่องอื่น ๆ มาเปรียบเทียบกับแล้ว สันนิษฐานว่า ตอนต้นของเรื่อง น่าจะเป็นบทนมัสการเพื่อไหว้ครู บูชาเทวดา เช่นเดียวกับนันทโพนันทสูตรคำหลวง และพระมาลัยคำหลวง ส่วนตอนจบของเรื่องนั้น พระสุปริติธรรมราชน่าจะสำเร็จพระนิพพาน หลังจากที่ได้ให้ราชบุตร และอาจารย์ถึงทรัพย์สินเงินทอง กองทัพ ของมีค่าอื่น ๆ เป็นทานแล้ว ซึ่งจะคล้ายคลึงกับเรื่อง มหาชาตिकाหลวง

เรื่องราวที่ปรากฏในต้นฉบับนี้ เป็นตอนที่พราหมณ์หนุ่มได้เข้ามาขอราชบุตรสามพระองค์ ในที่นี้ชื่อว่า “กันยาทาน” ถ้าแปลตามความหมาย คือ การให้หญิงสาวหรือลูกสาวเป็นทาน แต่ในที่นี้หมายถึง ราชบุตร ดังความว่า “ดูกรพราหมณ์หนุ่มปราศรัย อันว่าลูกกริราชทั้งสามองค์” ซึ่งราชบุตรทั้งสาม ก็แสดงถึงความกตัญญูต่อพระบิดาด้วยความเต็มใจ ดังความว่า “อันว่าตัวข้าพ้องทั้งสาม เกิดมาตามพงศ์ชาติ ในโลกาวาสเมืองคน เหตุผลได้ให้ทาน บันดาลใจจงดบะ.....จง ๘ พลันลูเท่า่นฤพาน” จากนั้นพระองค์ทรงแสดงความรักแก่พระราชบุตรว่า “ดูกรอาตมโอรสทั้งสามตน พ่อดำกลใจรักสนิท ผู้หนึ่งคือชีวิตพ่อทักแท้ ผู้หนึ่งคือแม่เลี้ยงตนมา ผู้หนึ่งคือชีวหาหายากนัก พ่อรักเจ้าทั้งสาม อันเกิดมาตามพงศ์ชาติ ใจเจ้าสาธุทรงธรรม” จากนั้นพราหมณ์ก็ได้กล่าวถึงอานิสงส์ของ “กันยาทาน” และผลแห่งการเป็นบุตรที่ดี ทดแทนคุณบิดามารดา และก่อนที่จะให้ราชบุตรเป็นทาน พระองค์กล่าวกับพราหมณ์โดยสรุปได้ว่า สมบัติทุกสิ่งไม่เที่ยงแท้ สิ่งที่เที่ยงแท้มีเพียงสิ่งเดียว คือ ธรรมะ ซึ่งพระองค์ต้องการที่จะไปเสวยในชั้นพรหมโลก

วรรณกรรมเรื่องนี้ นอกจากมีลักษณะเป็นชาตกแล้ว ยังจะปรากฏลักษณะเป็นหนังสือคำหลวง ซึ่งคำว่า “คำหลวง” มีความหมายตามพจนานุกรมว่า “คำประพันธ์ซึ่งเป็นพระราชนิพนธ์ มีโคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน ปันกัน คือ มหาชาตिकाหลวง และพระนลคำหลวง หรือ



คำประพันธ์ที่แต่งมีลักษณะอย่างมหาชาติคำหลวง คือ นันทโศกนันทสูตรคำหลวง และพระมาลัยคำหลวง^๒

หนังสือคำหลวงที่ปรากฏในปัจจุบันมีจำนวน ๔ เรื่อง แบ่งตามสมัยได้ ดังนี้

๑. หนังสือคำหลวงในสมัยอยุธยา ได้แก่ มหาชาติคำหลวง นันทโศกนันทสูตรคำหลวง และพระมาลัยคำหลวง

๒. หนังสือคำหลวงในสมัยรัตนโกสินทร์ ได้แก่ พระนลคำหลวง

ถ้าพิจารณาจากลักษณะของหนังสือคำหลวงที่ปรากฏ สามารถสรุปข้อสังเกตเกี่ยวกับหนังสือคำหลวงได้ ดังนี้

๑. หนังสือที่พระมหากษัตริย์ หรือเชื้อพระวงศ์ผู้ใหญ่จัดให้มีขึ้น ไม่ว่าจะทรงพระนิพนธ์เอง หรือทรงเป็นธุระให้ผู้อื่นนิพนธ์ขึ้นก็ได้
๒. เนื้อเรื่องต้องเป็นเรื่องศักดิ์สิทธิ์ หรือเป็นเรื่องสำคัญทางศาสนา หรือตำนาน
๓. คำประพันธ์ต้องเป็นคำประพันธ์ร้องกรอง มีทั้งโคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน และร่าย
๔. คำหลวง อาจหมายความว่าอีกประการหนึ่งว่า เป็นฉบับที่ถูกต้อง ควรยึดถือเป็นแบบฉบับได้

เมื่อพิจารณาจากความหมายร่วมกับข้อสังเกตเกี่ยวกับหนังสือคำหลวงแล้ว อาจจะสันนิษฐานได้ว่าวรรณกรรมเรื่องนี้เป็นหนังสือคำหลวงที่มีความสำคัญอีกเรื่องหนึ่ง กล่าวคือ แม้ไม่ทราบว่าเป็นผู้แต่งคำประพันธ์ แต่เนื้อเรื่องมีความสำคัญทางศาสนา เป็นคำประพันธ์เป็นร้อยกรอง และอาจถือได้ว่าเป็นต้นฉบับจริง ไม่ได้คัดลอก เพราะมีเพียงฉบับเดียว ดังนั้นเพื่อให้แสดงถึงความสำคัญของวรรณกรรมเรื่องนี้ จึงขอนามาเปรียบเทียบกับวรรณกรรมที่เป็นหนังสือคำหลวงในสมัยอยุธยา ดังนี้

๑. มหาชาติคำหลวง เป็นหนังสือคำหลวงที่แต่งขึ้นในสมัยอยุธยาตอนต้น ซึ่งสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ โปรดให้ราชบัณฑิต ช่วยกันแต่งขึ้น เมื่อ พ.ศ. ๒๐๒๕ (จ.ศ. ๘๔๔) โดยแต่งเป็นกาพย์บ้าง โคลงบ้าง ร่ายยาวบ้าง รวม ๑๓ กัณฑ์ แต่หลังจากเสียกรุงศรีอยุธยาแก่พม่าในครั้งแรก ต้นฉบับได้สูญหายไป ๖ กัณฑ์ ได้แก่ หิมพานต์ ทานกัณฑ์ จุลพน มัทรี สักบรรพ และมหาราช จนมาถึงในสมัยพระเจ้าทรงธรรม (พ.ศ. ๒๑๖๓ - พ.ศ. ๒๑๗๑) ได้ทรงพระราชนิพนธ์มหาชาติสำนวนไทยขึ้นอีกฉบับหนึ่ง เรียกว่า กาพย์มหาชาติ ทรงพระราชนิพนธ์เป็นร่ายยาวตลอด

^๒ ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒. กรุงเทพฯ : นามะบุ๊คส์พับลิชเคชั่น, หน้า ๒๕๐.



ทั้ง ๑๓ กัณฑ์^๓ แต่หลังจากเสียกรุงศรีอยุธยาแก่พม่า ครั้งที่ ๒ ก็ทำให้ต้นฉบับสูญหายไม่สมบูรณ์เช่นกัน

เนื้อหาของมหาชาตาคำหลวง เป็นเรื่องของพระเวสสันดรชาดก ซึ่งเป็นชาติหนึ่งของพระพุทธเจ้าที่สำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นชาติที่พระพุทธองค์ทรงบำเพ็ญปรมาตบารมีเป็นที่สุด และเมื่อสิ้นพระชนม์แล้ว ได้กลับมาประสูติเป็นมนุษย์ บำเพ็ญธรรม จนตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และปรินิพพาน ที่ชาวพุทธนับถือสืบมา จนถึงปัจจุบัน

๒. นันทโพนันทสูตรคำหลวง พระมหาพุทธสิริเถระเป็นผู้นิพนธ์เป็นภาษาบาลี ซึ่งเรื่องเดิมเป็นภาษาบาลีอยู่ในคัมภีร์ทีฆนิกายช่อ นันทโพนันทสูตร และต่อมาเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร์ หรือที่รู้จักกันโดยทั่วไปในพระนามว่า เจ้าฟ้ากุ้ง หรือ เจ้าฟ้ากรมขุนเสนาพิทักษ์ ตอนที่ทรงผนวชมีชื่อว่า พระมหาสิริบาล ซึ่งเป็นพระราชโอรสองค์ที่ ๑ ในสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ เป็นพระมหาอุปราช แต่ทิวคงเสียก่อน เมื่อ พ.ศ. ๒๒๙๘ (จ.ศ. ๑๑๑๗) ทรงพระนิพนธ์วรรณกรรม เรื่อง นันทโพนันทสูตรคำหลวง ขึ้นเป็นภาษาไทย ซึ่งเชื่อกันว่าพระสูตรเรื่องนี้เป็นพระสูตรที่มีความศักดิ์สิทธิ์และมีอานุภาพยิ่งนัก

เนื้อหาของนันทโพนันทสูตรคำหลวง เป็นเรื่องเกี่ยวกับพระพุทธเจ้า ตอนที่พระพุทธองค์ทรงประทับ ณ พระเชตวันมหาวิหาร ในกรุงราชคฤห์ หลังจากทรงรับบิณฑบาตแล้วในยามเย็น พยายามราตรีพระองค์ได้คำนึงในพระทัยโดยพระญาณว่า พระยานันทโพนันทนาคราชควรได้รับรสพระธรรม ซึ่งพระพุทธองค์พิจารณาเห็นว่าพระโมคคัลลานะ จะสามารถทรมานพระยานันทโพนันทนาคราชให้ละพศได้ พอรุ่งเช้าพระพุทธองค์และสาวก จึงได้เหาะไปเหนือวิมานของพระยานันทโพนันทนาคราช ทำให้พระยานาคโกรธมากนำบริวารออกไปขวางไว้ พระพุทธองค์จึงได้ให้พระโมคคัลลานะออกไปลองฤทธิ์ จนพระยานันทโพนันทนาคราชยอมจำนน และยอมรับคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ในที่สุด

๓. พระมาลัยคำหลวง เป็นวรรณกรรมอีกเรื่องหนึ่งที่เข้าใจว่าเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร์ทรงพระราชนิพนธ์ขึ้นเช่นเดียวกับนันทโพนันทสูตรคำหลวง ซึ่งตำนานกล่าวไว้ว่า คัมภีร์มาลัยสูตรนี้เป็นคัมภีร์นอกนิบาต ไม่ได้รวมอยู่ในพระไตรปิฎก หนังสือมาลัยสูตรนี้ ถือได้ว่าเป็นเรื่องที่มีลึกลับคลั่งในสมัยโบราณ มักจะสวดในงานพิธีมงคลสมรส เพื่อเป็นการสั่งสอนเจ้าบ่าวเจ้าสาว แต่ต่อมาสวดเฉพาะงานศพ ซึ่งปัจจุบันนาน ๆ ครั้ง จึงจะพบการสวดมาลัย^๔

^๓ เปลื้อง ณ นคร. ประวัติวรรณคดีไทย. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช. หน้า ๔๖ - ๗๕.

^๔ เจ้าฟ้าธรรมธิเบศร์. มาลัยคำหลวง. พระนคร : ๒๔๗๗. หน้า ๑ - ๖.



เนื้อหาของพระมัลลย์ค้ำหลวงนี้ มีตำนานกล่าวไว้ว่า พระมัลลย์ซึ่งเป็นพระอรหันตเถระองค์สุดท้าย เกิดที่โรหชนบทในเกาะลังกา เป็นพระอรหันต์ที่มีฤทธิ์มากสามารถโปรดสัตว์ในนรก และเหาะเหินเดินอากาศขึ้นไปบนสวรรค์ ได้พบและสนทนารธรรมกับพระศรีอาริยมตไตรย ซึ่งจะมาตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าในภายหน้า

เมื่อนำหนังสือค้ำหลวงทั้ง ๓ เรื่อง มาเปรียบเทียบกับสุปรีดิธรรมราชคหค้ำหลวงแล้วสามารถสรุปความคล้ายคลึงและแตกต่างกันทางด้านอักษร ภาษา เนื้อหา และคำประพันธ์ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางเปรียบเทียบความคล้ายคลึง / ความแตกต่าง

ระหว่าง สุปรีดิธรรมราชคหค้ำหลวง กับหนังสือค้ำหลวงที่แต่งขึ้นในสมัยอยุธยา

หัวข้อ ที่ใช้เปรียบเทียบ	สุปรีดิธรรมราชคหค้ำหลวง	หนังสือค้ำหลวงที่แต่งในสมัยอยุธยา		
		มหาชาติ ค้ำหลวง	นันทโพนันทสูตร ค้ำหลวง	พระมัลลย์ ค้ำหลวง
ผู้แต่ง	ไม่ปรากฏหลักฐาน	ราชบัณฑิต	เจ้าฟ้าธรรมธิเบศร์	เจ้าฟ้าธรรมธิเบศร์
รัชสมัยที่แต่ง	คาดว่าน่าจะอยู่ในสมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ	สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ	สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ	สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ
อักษร	ขอม - ไทยย่อ	ขอม - ไทยอยุธยา	ขอม - ไทยย่อ	ขอม - ไทยอยุธยา
ภาษา	สันสกฤต - บาลี - ไทย	บาลี - ไทย	บาลี - ไทย	บาลี - ไทย
เนื้อหา	การบำเพ็ญบารมีของพระสุปรีดิธรรมราช	การบำเพ็ญบารมีของพระเวสสันดร	พระโมคคัลลานะปราบพยศ พระยานันทโพน - นันทนาคราช ให้ฟังคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า	พระมัลลย์ซึ่งเป็นพระอรหันตองค์สุดท้าย ได้พบกับพระศรีอาริยเมตไตรย ซึ่งจะมาตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า
คำประพันธ์	ร้อยโบราณ	กาพย์ - โคลง - ร่ายยาว	ร่ายยาว	ร่ายยาว - โคลง



จากข้อเปรียบเทียบดังกล่าว วรรณกรรม เรื่อง สุปริติธรรมราชชาตกคำหลวง น่าจะแต่งขึ้นในสมัยอยุธยาตอนปลาย ระหว่าง พ.ศ. ๒๒๗๕ ถึง พ.ศ. ๒๓๐๑ ซึ่งเป็นสมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ เนื่องจากมีส่วนที่คล้ายคลึงทั้งทางด้านรูปอักษร การใช้ภาษา คติธรรม คำสอนทางพุทธศาสนา ประกอบกับสภาพบ้านเมืองไม่สงบสุขในระหว่าง พ.ศ. ๒๓๐๑ – พ.ศ. ๒๓๑๐ เป็นช่วงเวลาที่กรุงศรีอยุธยามีศึกทั้งภายในที่แย่งชิงพระราชสมบัติกันเอง และศึกภายนอกจากพม่า จนกระทั่งเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ ๒ เมื่อ พ.ศ. ๒๓๑๐

วรรณกรรมเรื่องนี้มีความสำคัญพอสรุปได้โดยสังเขป ดังนี้

๑. แสดงถึงภูมิปัญญาของบรรพชนไทย ในการผสมผสานระหว่างภาษาไทยกับภาษาสันสกฤต บาลี และภาษาอื่น ๆ ที่มีอิทธิพลต่อการใช้ภาษาที่ดีในด้านวรรณศิลป์ของคนไทยในสมัยอยุธยาได้อย่างชัดเจน
๒. สุนทรียภาพที่สะท้อนออกมาจากรูปอักษร โดยเฉพาะอักษรไทยย่อ ที่มีความงดงามแบบไทย ๆ เป็นเอกลักษณ์เฉพาะที่สำคัญ
๓. แสดงถึงปรัชญา ความเชื่อ ของสังคมไทยทางด้านศาสนา ให้ปรากฏในรูปของวรรณกรรม
๔. มีต้นฉบับของวรรณกรรมที่เป็นหนังสือคำหลวงในสมัยอยุธยาอีกเล่มหนึ่ง ซึ่งถือเป็นการรักษามรดกวัฒนธรรมทางด้านอักษร – ภาษา ของชาติให้มีอายุยาวนานยิ่งขึ้น
๕. เพิ่มพูนสติปัญญาให้ผู้สนใจงานด้านวรรณศิลป์อาจจะส่งผลให้ปรากฏผลงานที่มีคุณค่าในปัจจุบันและอนาคต

คุณค่าของวรรณกรรม

ความสำคัญของวรรณกรรม เรื่อง สุปริติธรรมราชชาตกคำหลวง ดังที่กล่าวมาสะท้อนให้เห็นคุณค่าของวรรณกรรมในด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

๑. **คุณค่าทางด้านอักษร – ภาษา** ปรากฏการถ่ายทอดความคิด ความรู้สึก เป็นภาษาที่เขียนขึ้นด้วยอักษรอันประณีตบรรจง เพื่อดึงใจให้เกิดความประทับใจ และซาบซึ้งในการใช้ภาษา เช่น “ผู้หนึ่งคือชีวิตพ่อทักแท้ ผู้หนึ่งคือแม่เลี้ยงตนมา ผู้หนึ่งคือชีวหาหายากนัก พ่อรักเจ้าทั้งสาม อันเกิดมาตามพงศ์ชาติ” เป็นต้น



๒. **คุณค่าทางด้านวัฒนธรรม** วรรณกรรมเรื่องนี้ ปรากฏคติธรรมที่สืบทอดวัฒนธรรมจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่งที่เชื่อมโยงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันที่เกิดจากความเชื่อและความเลื่อมใสทางศาสนาของคนในชาติ เช่น การให้ทานโดยเฉพะการให้บุตรเป็นทานที่เรียกว่า “กัณยาทาน” ซึ่งทำให้รู้สึกได้ว่าในสมัยที่แต่งวรรณกรรมเรื่องนี้ สภาพบ้านเมืองต้องมีความสงบสุขทั้งทางด้านร่างกาย และจิตใจ มุ่งหวังให้ผู้ทำบุญทำทาน ตั้งใจทำบุญไม่หวังสิ่งใดตอนนั้นมีเพียงธรรมะเท่านั้น
๓. **คุณค่าทางด้านสังคม** วรรณกรรมเรื่องนี้ ได้ให้แง่คิดด้านศีลธรรมเกี่ยวกับความกตัญญูรู้คุณต่อบิดามารดา ซึ่งช่วยยกระดับจิตใจ กล่อมเกล้าให้เป็นคนดีมีคุณธรรม การเป็นบุตรที่ดีของบิดามารดา ถือเป็นคุณค่าทางด้านสังคมที่บ่งบอกถึงความเป็นศีลธรรม การทำความดีที่ปรากฏชัดเจน
๔. **คุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์** ถึงแม้วรรณกรรมเรื่องนี้จะไม่ปรากฏเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์โดยตรง แต่ก็สามารถใช้เป็นหลักฐานอ้างอิงที่สำคัญทางด้านประวัติศาสตร์เกี่ยวกับการใช้รูปอักษรไทยย่อในสมัยอยุธยา ซึ่งเป็นหลักฐานทางด้านอักษรและภาษา
๕. **คุณค่าทางด้านอารมณ์** วรรณกรรมเรื่องนี้ถ่ายทอดอารมณ์ต่าง ๆ ออกมาหลากหลายอารมณ์ไม่ว่าจะเป็นอารมณ์เศร้า อารมณ์ปลอบปลื้มดีใจ อารมณ์สุข เช่น อารมณ์รักระหว่างบิดากับบุตร อารมณ์ที่มีความสุขจากการทำบุญ เป็นต้น ซึ่งผลแห่งการสัมผัสอารมณ์ดังกล่าว จะทำให้ความมีจิตใจคับแคบนั้นหายไป หันมาสร้างความดีงามในการทำบุญให้ทาน เพื่อให้เกิดความสุขอย่างแท้จริงด้วยการเอาชนะใจตนเอง
๖. **คุณค่าทางด้านปัญญา** วรรณกรรมเรื่องนี้ทำให้เกิดความรู้ ความคิด อันส่งผลให้มีสติปัญญา มีความเห็นอกเห็นใจ ทำให้มีทัศนคติที่ดีต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกันมากขึ้น ซึ่งสามารถนำมาใช้ประโยชน์ หรือนำมาประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี ทำให้สังคมเจริญขึ้นด้วยสมบัติทางด้านจิตใจมากกว่าที่จะไขว่คว้าหาความเจริญทางด้านวัตถุ
๗. **คุณค่าทางด้านจินตนาการ** วรรณกรรมเรื่องนี้แสดงถึงจินตนาการของผู้แต่งที่มองการณ์ไกล พิจารณาให้อ่านทำการใดก็ตามต้องมีความรอบคอบ เพื่อสื่อให้คนรู้รักสามัคคี ใฝ่ทำความดีก็จะมีมีความสุข ความแตกแยกก็จะมีในอนาคต แต่เนื่องจากผู้คนในสมัยนั้น มีส่วนน้อยที่มองเห็นคุณค่าทางด้านจินตนาการของผู้แต่ง จึงทำให้เกิดความแตกแยกในบ้านเมือง จนกระทั่งเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ ๒ ให้แก่พม่า



๘. คุณค่าทางด้านทักษะเชิงวิจารณ์ วรณกรรมเรื่องนี้เพิ่มพูนความรู้ ความคิด ส่งเสริมประสบการณ์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน และยังสนับสนุนให้ผู้สนใจตัวละครที่ปรากฏในวรรณกรรมไปวิเคราะห์วิจารณ์ว่า ตัวละครแต่ละตัวมีพฤติกรรมอย่างไร สามารถนำความรู้ความบันเทิงที่ได้รับมาประยุกต์ใช้กับชีวิตได้หรือไม่ มากน้อยเพียงใด เช่น ประโยชน์ของการให้ทานด้วยความตั้งใจ การประพฤติปฏิบัติตนของบุตรต้อบิดามารดา เป็นต้น ซึ่งถ้าผู้ใดมีทักษะ ความชำนาญ ในเรื่องการวิจารณ์หรือวิจารณ์ญาณแล้วก็จะประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตในปัจจุบันนี้เป็นอย่างมาก
๙. คุณค่าที่เป็นแรงบันดาลใจที่จะสร้างวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องทางศาสนา กล่าวคือ วรณกรรมเรื่องนี้ ผู้แต่งอาจจะมีความชื่นชมผลงาน และได้แรงบันดาลใจจากวรรณกรรม เรื่อง มหาชาติคำหลวง จึงทำให้มีเนื้อหาคล้ายคลึงกัน ซึ่งอาจจะส่งผลกระทบต่อวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องทางศาสนาในสมัยธนบุรี และรัตนโกสินทร์

ความสำคัญและคุณค่าของวรรณกรรม เรื่อง สุปริตธรรมราชชาตกคำหลวง ดังที่กล่าวข้างต้นนี้ ถ้าได้ศึกษาให้ลึกซึ้งและซาบซึ้งแล้ว อาจจะปรากฏมากกว่าที่สรุปไว้ แต่ประการสำคัญที่สุดถ้าไม่มีเอกสารโบราณมรดกวัฒนธรรมทางด้านอักษร - ภาษา ที่สร้างสรรค์ขึ้นด้วยภูมิปัญญาของบรรพชนไทยแล้ว คุณค่าวรรณกรรมเรื่องใด ๆ ก็คงจะไม่ปรากฏให้เราได้ศึกษา วิเคราะห์ วิจัย วิจารณ์ ในปัจจุบัน ดังนั้น จึงต้องช่วยกันดูแลรักษามรดกวัฒนธรรมทางอักษร - ภาษา และมรดกวัฒนธรรมอื่นๆ ให้อนุชนรุ่นหลังได้ศึกษาสืบไป



วิเคราะห์รูปอักษร และภาษาที่ใช้ในวรรณกรรม

๑. วิเคราะห์อักษรขอม และภาษาสันสกฤตที่ใช้ในวรรณกรรม

อักษรขอม เป็นรูปอักษรแบบหนึ่งมีใช้มาตั้งแต่สมัยสุโขทัย สามารถใช้บันทึกทั้ง ภาษาบาลี และภาษาไทยก็ได้ แต่ที่บันทึกเป็นภาษาไทยเรียกว่า อักษรขอมไทย ตัวอักษรขอมนี้มี วิวัฒนาการมาจากอักษรขอมโบราณ^๖ ในปัจจุบันก็ยังคงมีการใช้อักษรขอมบันทึกเรื่องราวต่างๆ อยู่บ้าง สำหรับลักษณะรูปอักษรขอมที่ปรากฏในเอกสารโบราณประเภทต่างๆ มีด้วยกัน ๓ ลักษณะ คือ อักษรขอมบรรจง อักษรขอมหวัด และอักษรขอมย่อ ซึ่งในวรรณกรรมเรื่อง สุปริติธรรมราช ชาติกคำหลวง นี้ใช้บันทึกด้วยอักษรขอมบรรจง และเพื่อให้เข้าใจรูปอักษรขอมมากขึ้น เนื่องจาก รูปอักษรที่ปรากฏในวรรณกรรมเรื่องนี้มีไม่ครบทุกตัวอักษร จึงได้นำรูปอักษรขอมบรรจงจาก หนังสือแบบอักษรโบราณมาเปรียบเทียบกับ

รูปพยัญชนะ

รูปพยัญชนะอักษรขอมที่เขียนภาษาบาลี มีอักษร ๓๓ ตัว แบ่งออกเป็นพยัญชนะ วรรค ๒๕ ตัว ได้แก่ ก ข ค ฆ ง จ ฉ ฌ ญ ฐ ท ฒ ณ ต ถ ท ธ น ป ผ พ ภ ม และพยัญชนะ อวรรค หรือ เศษวรรค ๘ ตัว ได้แก่ ย ร ล ว ส ห ฬ และ ฮ^๗ แต่ถ้าเขียนภาษาสันสกฤต จะมี อักษรทั้งสิ้น ๓๕ ตัว โดยเพิ่มพยัญชนะเศษวรรคอีก ๒ ตัว ได้แก่ ศ ษ สำหรับอักษรขอมนี้จะ ปรากฏทั้งพยัญชนะตัวเต็ม คือ รูปของพยัญชนะที่เขียนตัวเต็มตามรูปอักษรและพยัญชนะ ตัวเชิง คือ รูปย่อของตัวอักษรใช้เขียนได้บรรทัด ดังนี้

ตารางแสดงรูปอักษรขอม – พยัญชนะวรรค

พยัญชนะ ปัจจุบัน	ปรากฏอยู่ใน สุปริติธรรมราชชาติก		จากหนังสือ แบบอักษรโบราณ		พยัญชนะ ปัจจุบัน	ปรากฏอยู่ใน สุปริติธรรมราชชาติก		จากหนังสือ แบบอักษรโบราณ	
	พยัญชนะ ตัวเต็ม	พยัญชนะ ตัวเชิง	พยัญชนะ ตัวเต็ม	พยัญชนะ ตัวเชิง		พยัญชนะ ตัวเต็ม	พยัญชนะ ตัวเชิง	พยัญชนะ ตัวเต็ม	พยัญชนะ ตัวเชิง
ก	ក	ក	ក	ក	จ	ច	ច	ច	ច
ข	ខ	-	ខ	ខ	ฉ	-	ឆ	ឆ	ឆ
ค	គ	គ	គ	គ	ช	ជ	-	ជ	ជ
ฌ	ឃ	-	ឃ	ឃ	ณ	-	-	ឈ	ឈ
ง	ង	ង	ង	ង	ญ	ញ	-	ញ	ញ

^๖ สุรณี แก้วกลม. “อักษรขอมที่ใช้บันทึกภาษาไทย” (นครปฐม : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๒๖), หน้า ๖ – ๑๓.

^๗ โดยทั่วไปไม่นิยมวางรูป เพราะที่จริงแล้วก็คือ สระอะ ของภาษาสันสกฤตนั่นเอง นอกจากจะอยู่หน้าคำ เช่น ฮ อ์ อรหน เป็นต้น



ตารางแสดงรูปอักษรขอม - พยัญชนะวรรค (ต่อ)

พยัญชนะ ปัจจุบัน	ปรากฏอยู่ใน สุปรีติธรรมราชชาดก		จากหนังสือ แบบอักษรโบราณ		พยัญชนะ ปัจจุบัน	ปรากฏอยู่ใน สุปรีติธรรมราชชาดก		จากหนังสือ แบบอักษรโบราณ	
	พยัญชนะ ตัวเต็ม	พยัญชนะ ตัวเชิง	พยัญชนะ ตัวเต็ม	พยัญชนะ ตัวเชิง		พยัญชนะ ตัวเต็ม	พยัญชนะ ตัวเชิง	พยัญชนะ ตัวเต็ม	พยัญชนะ ตัวเชิง
ฌ	ฌ	ฌ	ฌ	ฌ	จ	ฌ	ฌ	ฌ	ฌ
ฐ	-	ฐ	ฐ	ฐ	น	ณ	ณ	ณ	ณ
ท	-	-	ท	ท	ป	พ	พ	พ	พ
ฒ	-	-	ฒ	ฒ	ผ	ผ	ผ	ผ	ผ
ณ	ณ	-	ณ	ณ	พ	-	-	ณ	ณ
ด	ด	ด	ด	ด	ภ	ภ	ภ	ภ	ภ
ถ	ถ	-	ถ	ถ	ม	ม	ม	ม	ม
ท	ท	ท	ท	ท					

ตารางแสดงรูปอักษรขอม - พยัญชนะเศษวรรค

พยัญชนะ ปัจจุบัน	ปรากฏอยู่ใน สุปรีติธรรมราชชาดก		จากหนังสือ แบบอักษรโบราณ		พยัญชนะ ปัจจุบัน	ปรากฏอยู่ใน สุปรีติธรรมราชชาดก		จากหนังสือ แบบอักษรโบราณ	
	พยัญชนะ ตัวเต็ม	พยัญชนะ ตัวเชิง	พยัญชนะ ตัวเต็ม	พยัญชนะ ตัวเชิง		พยัญชนะ ตัวเต็ม	พยัญชนะ ตัวเชิง	พยัญชนะ ตัวเต็ม	พยัญชนะ ตัวเชิง
ย	ย	ย	ย	ย	ช	ช	ช	-	-
ร	ร	ร	ร	ร	ส	ส	ส	ส	ส
ล	ล	-	ล	ล	ห	ห	ห	ห	ห
ว	ว	ว	ว	ว	ฟ	-	-	ฟ	-
ศ	ศ	-	-	-	อ	อ	อ	อ	อ



รูปสระ

รูปสระอักษรขอมที่เขียนภาษาบาลี มีอักษร ๘ ตัว ได้แก่ อะ อา อิ อี อุ ู เอ โอ แต่ถ้าเขียนภาษาสันสกฤต มีอักษรทั้งสิ้น ๑๔ ตัว โดยเพิ่มสระอีก ๖ ตัว ได้แก่ ไอ เอา ฤ ฦ ฦ ฦ ซึ่งสระรูปนี้ มีทั้งรูปสระลอย คือ สระที่ออกเสียงได้เอง ใช้นำหน้าคำและสระจม คือ สระที่ต้องประกอบพยัญชนะทั่วไป ดังนี้

ตารางแสดงรูปอักษรขอม - สระ

สระ ปัจจุบัน	ปรากฏอยู่ใน สุปริติธรรมราชชาดก		จากหนังสือ แบบอักษรโบราณ		สระ ปัจจุบัน	ปรากฏอยู่ใน สุปริติธรรมราชชาดก		จากหนังสือ แบบอักษรโบราณ	
	สระลอย	สระจม	สระลอย	สระจม		สระลอย	สระจม	สระลอย	สระจม
อะ	𑖀	𑖁	𑖀	—	ฦ	—	—	—	—
อา	𑖂	𑖃	𑖂	𑖃	เอ	𑖄	𑖅	𑖄	𑖅
อิ	𑖆	𑖇	𑖆	𑖇	ไอ	—	𑖈	—	—
อี	—	𑖉	𑖊	𑖋	โอ	—	𑖌	𑖍	𑖌
อุ	—	𑖎	𑖏	𑖐	เอา	—	𑖑	—	—
ู	—	𑖒	𑖓	𑖔	อนฺสวาร์ ◌◌	—	◌◌	—	◌◌
ฤ	—	𑖖	—	—	วิสรรค	ไม่ปรากฏรูป	ไม่ปรากฏรูป	ไม่ปรากฏรูป	ไม่ปรากฏรูป
ฦ	—	—	—	—	—	—	𑖙	—	—
ฦ	—	—	—	—					

เครื่องหมาย

อนฺสวาร์ (◌◌) เป็นเครื่องหมายในภาษาสันสกฤต แต่ถ้าเป็นภาษาบาลี เรียก อนฺสวาร์ หรือ นิคหิต^๔ เป็นเครื่องหมายเสียงนาสิก ถ้าเป็นภาษาสันสกฤตออกเสียงเป็น ม แต่ถ้าเป็นบาลีออกเสียงเป็น ง เมื่อประกอบกับพยัญชนะจะอยู่เหนือพยัญชนะ ดังตัวอย่างในวรรณกรรมเรื่อง สุปริติธรรมราชชาดกคำหลวง เช่น

^๔ สำนักหอสมุดแห่งชาติ, กรมศิลปากร. “แบบเรียนหนังสือภาษาโบราณ.” กรุงเทพฯ : รุ่งศิลป์การพิมพ์, หน้า ๘๐.



(สันสกฤต อ่านว่า ผลัม, บาลีอ่านว่า ผลัง) บางครั้งอาจใช้แทนเสียงนาสิกของแต่ละวรรคก็ได้

วิสรรค เป็นเครื่องหมายแสดงการพ่นลมหายใจออกมายาวๆ ในภาษาสันสกฤต เช่น คำว่า กะ (อ่านว่า กะฮะ) คำว่า กิยะ (อ่านว่า กิฮิ) คำว่า กะ (อ่านว่า กุฮ) เป็นต้น แต่ในวรรณกรรมเรื่อง สุปริติธรรมราชชาดกคำหลวง ไม่ปรากฏรูปให้เห็นชัดเจน ดังเช่น

เตปุตระกา

เตปุตระกา

ควรเป็น เตปุตระกะ

อักษรวิธี

การประสมพยัญชนะกับสระ อักษรขอม ภาษาสันสกฤต ในวรรณกรรมเรื่อง สุปริติธรรมราชชาดกคำหลวง มีข้อสังเกตโดยสังเขป ดังนี้

๑. สระ

๑.๑ สระที่ขึ้นต้นคำ จะต้องเป็น สระลอย เสมอเช่น

อิหฺโลเก

อิหฺโลเก

อหฺ

อหฺ

๑.๒ สระที่ประสมกับพยัญชนะ จะต้องเป็น สระจม ดังนี้

- สระอะ จะไม่ปรากฏรูป เนื่องจากประกอบกับพยัญชนะอยู่แล้ว เช่น

ก

ก

อ่านว่า กะ

- สระอา สระเอ สระโอะ สระโอ สระเอา ในการประกอบกับพยัญชนะ จะต้องประกอบที่ ศกพยัญชนะเสมอ เช่น

กา

กา

โก

โก

เยา

เยา

แต่ถ้าพยัญชนะตัวเต็ม ซ้อนด้วยพยัญชนะตัวเจิง ให้ประกอบสระที่พยัญชนะ

ตัวเต็ม เช่น

กนฺยา

กนฺยา

จินฺตา

จินฺตา

ธรมฺมญฺใจ

ธรมฺมญฺใจ

- สระอิ สระอี เมื่อประกอบพยัญชนะจะวางไว้เหนือ ศกพยัญชนะ หรือ บางครั้งก็อาจเปลี่ยนจากศกพยัญชนะเป็นสระอิ สระอี เช่น



ชาติ ชาติ
ทาสี ชาติ

- สระอุ สระอู อุ ฤ ฤ ฤ ฤ ฤ เมื่อประกอบพยัญชนะจะต้องประกอบ
ได้พยัญชนะ แต่ถ้าพยัญชนะตัวเต็ม ซ้อนด้วยพยัญชนะตัวเชิงก็ให้ประกอบสระกับพยัญชนะตัวเชิง เช่น

ทฤตวา ฤ
สุปฺตร ฤ
ปฺรว ฤ

๒. พยัญชนะ

๒.๑ พยัญชนะสังยุค คือ การประกอบพยัญชนะตั้งแต่ ๒ ตัวขึ้นไป โดยไม่มี
สระคั่นตรงกลาง อักษรตัวต้นจะคงรูปดั้งเดิม แต่พยัญชนะตัวตามจะเป็นพยัญชนะตัวเชิง เช่น

อนนต ฤ มาจาก อน + ต

(เมื่อสนธิกันแล้วเอา อนุสวารที่ อน เป็น น เพราะเป็นพยัญชนะนาสิกของวรรค ต)

นอกจากนี้ ยังมีการประกอบพยัญชนะตั้งแต่ ๓ ตัวขึ้นไป เช่น

สรรว ฤ
ธรมม ฤ
ตรยา ฤ

๒.๒ พยัญชนะบางตัวจะเปลี่ยนรูป เมื่อประกอบสระ เช่น

ป ฤ ในคำว่า ปาท

ช ฤ ในคำว่า ราช

๒.๓ พยัญชนะ ศ ษ แสดงว่าเป็นภาษาสันสกฤต เช่น

ศ ฤ ในคำว่า ศุขปฺณญ์
ษ ฤ ในคำว่า ติชฺฐติ

๒.๔ พยัญชนะ ร ที่ออกเสียงก่อนพยัญชนะอื่น หรือที่เรียกว่า ร เระพะ
ให้ประกอบบนพยัญชนะที่ออกเสียงตัวหลัง ซึ่งแสดงว่าเป็นภาษาสันสกฤตเช่นเดียวกับ ศ ษ เช่น

ธรมม ฤ

๒.๕ พยัญชนะ ร ถ้าออกเสียงหลังพยัญชนะตัวอื่น หรือ ควบคู่กับพยัญชนะตัวอื่นนั้น
จะต้องเปลี่ยนเป็นพยัญชนะตัวเชิง แต่ไม่ได้อยู่ใต้บรรทัดเช่นเดียวกับพยัญชนะตัวอื่น แต่มาอยู่
ก่อนหน้าพยัญชนะตัวเต็ม เช่น



บุตร ชูช
ปราชญ์

๒.๖ พยัญชนะตัวเต็มของอักษรที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันมาก ต้องสังเกตจากคำศัพท์ประกอบด้วย เช่น

ช ช กับ ฌ ฌ

๒.๗ พยัญชนะตัวเชิงในวรรณกรรมเรื่องนี้ที่มีลักษณะคล้ายๆ กัน จึงต้องสังเกตจากคำศัพท์ประกอบด้วย เช่น

จ จ ว ว อ อ
และ ย ย ช ช ป ป

๓. เครื่องหมาย ปรากฏการใช้เครื่องหมาย การใช้รูปทัณฑฆาต หรือการรันต์ (-) เช่น

เอกม อรรษ
อห รรณ

วิเคราะห์ภาษาสันสกฤต

ภาษาสันสกฤต เป็นภาษาวรรณคดีอินเดียที่ใช้บันทึกกันมาตั้งแต่สมัยประวัติศาสตร์ เชื่อกันว่าเป็นภาษาของพระเจ้าที่ใช้พูดกันในหมู่ราชินีในสมัยโบราณเท่านั้น เพื่อใช้แสดงความสามารถทางด้านต่างๆ อาทิ ความรู้ ความคิดสติปัญญา เป็นต้น ซึ่งภาษาสันสกฤตนี้เป็นภาษาที่ถูกบังคับโดยกฎเกณฑ์ทางไวยากรณ์มากที่สุดภาษาหนึ่งก็ว่าได้ ดังนั้น ผู้ที่ใช้ภาษาสันสกฤตส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีการศึกษาและวัฒนธรรมขั้นสูง ซึ่งอักษรที่ใช้เขียนภาษาสันสกฤต มักใช้เขียนด้วยรูปอักษรเทวนาครี

วรรณกรรม เรื่อง สุปริติธรรมราชาคำหลวง นี่เป็นเรื่องหนึ่งที่ใช้ภาษาสันสกฤตแสดงถึงความรู้ ความคิด สติปัญญา ของผู้แต่ง ซึ่งแต่งเป็นข้อความร้อยแก้วบ้าง ร้อยกรองบ้าง สลับกับภาษาไทยที่แต่งด้วยคำประพันธ์ร้อยกรองประเภทร่ายโบราณ ด้วยอักษรไทยย่อ โดยที่ข้อความภาษาสันสกฤตที่แต่งขึ้นในวรรณกรรมเรื่องนี้ เขียนด้วยอักษรขอมในสมัยอยุธยา ภาษาสันสกฤตที่ใช้มีความหลากหลายมาก กล่าวคือ ใช้ภาษาสันสกฤตปนกับบาลี และแทรกด้วยภาษาเขมร อันบ่งบอกถึงภูมิปัญญาของบรรพชนไทยที่มีมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย อนึ่ง ในการวิเคราะห์ข้อความภาษาสันสกฤตจากวรรณกรรมเรื่องนี้ จะวิเคราะห์เฉพาะส่วนที่เป็นข้อความหลักเท่านั้น โดยการเรียบเรียงข้อความภาษาสันสกฤตที่แต่งขึ้นในสมัยอยุธยา เพื่อให้เป็นข้อความภาษาสันสกฤตตามหลักไวยากรณ์ที่ใช้ในปัจจุบัน รวมถึงวิเคราะห์คำศัพท์ที่สำคัญ และแปลความหมายโดยการแปลง



ศัพท์เปรียบเทียบกับคำประพันธ์ร้อยกรองประเภทร้อยกรอง แต่ก่อนที่จะวิเคราะห์วรรณกรรมเรื่องนี้ จะขอสรุปถึงองค์ประกอบโดยทั่วไปของไวยากรณ์สันสกฤตโดยสังเขป ดังนี้

๑. **นามศัพท์** ในภาษาสันสกฤตแบ่งออกเป็น ๓ ประเภทด้วยกัน คือ

๑.๑ นามนาม หรือที่เรียกว่า วิเศษยศัพท์

๑.๒ คุณนาม หรือที่เรียกว่า วิเศษณศัพท์

๑.๓ สรรพนาม

นามศัพท์ทั้งหมดนี้ต้องประกอบกับลิงค์ พจน์ การานต์ และวิภक्तिเสมอ

๒. **ลิงค์** แบ่งออกเป็น ๓ ประเภท คือ

๒.๑ บูลิงค์ หมายถึง เพศชาย

๒.๒ สตรีลิงค์ หมายถึง เพศหญิง

๒.๓ นบุลลิงค์ หมายถึง มิใช่เพศชายและเพศหญิง

๓. **พจน์** แบ่งออกเป็น ๓ พจน์ คือ

๓.๑ เอกพจน์ หมายถึง สิ่งต่างๆ ที่เป็นสิ่งเดียว

๓.๒ ทวิพจน์ หมายถึง สิ่งสองสิ่ง

๓.๓ พหูพจน์ หมายถึง สิ่งต่างๆ ตั้งแต่ ๓ ขึ้นไป

๔. **การานต์** แบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ

๔.๑ สระการานต์ มีอักษรคือสระเป็นที่สุด เรียกว่า อชันตะ

๔.๒ พยัญชนะการานต์ มีอักษรคือพยัญชนะเป็นที่สุด เรียกว่า หลันตะ

๕. **วิภक्ति** (หรือ สุป) ศัพท์นามทุกศัพท์ไม่ว่าจะเป็นนามนาม คุณนาม และ สรรพนาม ก่อนจะนำไปใช้จะต้องประกอบกับวิภक्तिเสียก่อนเสมอ วิภक्तिที่ประกอบกับศัพท์นาม ทั้ง ๓ ลิงค์ มี ๘ วิภक्ति ได้แก่ ประธมาวิภक्ति, ทวิติยาวิภक्ति, ตฤติยาวิภक्ति, จตุรติวิภक्ति, ปัญจมีวิภक्ति, ชัษฐีวิภक्ति, สप्तมีวิภक्ति และสัมโพธน ประธมาวิภक्ति ซึ่งแต่ละวิภक्तिจะมี ๓ พจน์

๖. **คำสรพนาม**

๖.๑ คำสรพนาม บุรุษที่ ๑ ทั้ง ๓ ลิงค์ มีวิภक्तिเหมือนกัน ได้แก่ ประธมาวิภक्ति, ทวิติยาวิภक्ति, ตฤติยาวิภक्ति, จตุรติวิภक्ति, ปัญจมีวิภक्ति, ชัษฐีวิภक्ति และสप्तมีวิภक्ति ซึ่งแต่ละวิภक्तिจะมี ๓ พจน์ และการแจกศัพท์เหมือนกันทั้ง ๓ ลิงค์

๖.๒ คำสรพนาม บุรุษที่ ๒ ทั้ง ๓ ลิงค์ มีวิภक्तिเหมือนกัน ได้แก่ ประธมาวิภक्ति, ทวิติยาวิภक्ति, ตฤติยาวิภक्ति, จตุรติวิภक्ति, ปัญจมีวิภक्ति, ชัษฐีวิภक्ति และสप्तมีวิภक्ति ซึ่งแต่ละวิภक्तिจะมี ๓ พจน์ และการแจกศัพท์เหมือนกันทั้ง ๓ ลิงค์ เช่นเดียวกับคำสรพนาม บุรุษที่ ๑

๖.๓ คำสรพนาม บุรุษที่ ๓ เช่น ตท ศัพท์ และ ยท ศัพท์ ทั้ง ๓ ลิงค์ มีวิภक्तिเหมือนกัน ได้แก่ ประธมาวิภक्ति, ทวิติยาวิภक्ति, ตฤติยาวิภक्ति, จตุรติวิภक्ति, ปัญจมีวิภक्ति, ชัษฐีวิภक्ति และสप्तมีวิภक्ति ซึ่งแต่ละวิภक्तिจะมี ๓ พจน์

๗. **สนธิ** คือ การเชื่อมต่อตัวอักษรตัวสุดท้ายของศัพท์ต้น (เรียกว่า หนตัน) กับอักษรตัวต้นของศัพท์หลัง (เรียกว่า หนปลาย) เข้าด้วยกัน แบ่งออกเป็น ๓ ชนิด คือ

๗.๑ สระสนธิ

๗.๒ วิสตรสนธิ

๗.๓ พยัญชนะสนธิ



๘. กริยาสันสกฤต ประกอบด้วย ธาตุ วิกรรมปัจจัย และวิภक्ति

๘.๑ ธาตุ ในภาษาสันสกฤตมี ๑๐ คณะ และแต่ละคณะก็จะมีวิกรรมปัจจัย ประจำคณะ

๘.๒ วิภक्ति ในกริยาสันสกฤตมีทั้งหมด ๑๐ หมวด โดยแบ่งออกเป็น ๖ หมวดกาล ๔ มาลา

เมื่อได้กล่าวถึงองค์ประกอบโดยทั่วไปของไวยากรณ์ภาษาสันสกฤตโดยสังเขปแล้ว จึงวิเคราะห์คำศัพท์ภาษาสันสกฤตในวรรณกรรม เรื่อง สุปริติธรรมราชชาดกคำหลวง เฉพาะที่เป็น ข้อความหลัก (ส่วนที่ใช้อักษรขอมบันทึก) ดังนี้

ข้อความที่ ๑

คำอ่านตามต้นฉบับ

อหนตุนิตยจุมภิตาปุตรกาเล ธรรมสย ।

เทโตจปรททามิทนา โภปราหฺมณปฺนฺติเตา ॥

เรียบเรียงเป็นภาษาสันสกฤตปัจจุบัน

อหนตฺ นิตยํ จุมภิตา ปุตรกาเล ธรรมสย ।

เทโตจจ ปรททามิ ทานํ โภ พฺราหฺมณปฺนฺติโต ॥

วิเคราะห์

โภปราหฺมณปฺนฺติโต ก็คือ โภ (ผู้เจริญ) ที่เป็นนิบาต ปฺราหฺมณปฺนฺติเตา น่าจะเป็น พฺราหฺมณปฺนฺติเตา (แปลว่า ผู้พรหมณ์และบัณฑิตทั้งสอง) เป็นสัมโพชน ประณามวิภक्ति, ทวิตยวิภक्ति หากศัพท์นี้เป็นเอกพจน์ จะมีรูปเป็น พฺราหฺมณปฺนฺติเต แปลยศัพท์ได้ว่า ผู้บัณฑิตผู้เป็นพรหมณ์

อหนตฺ แยกสนธิเป็น อหฺ + ตฺ (เมื่อสนธิกันแล้วเอา อนุสvara ที่ อหฺ เป็น นฺ เพราะเป็น พยัญชนะนาสิกของวรรค ต)

จุมภิตา ควรเป็น จุมภิตาเซ ซึ่งเป็นรูปพหูพจน์ใช้เป็นคุณศัพท์ของ ปุตรกาเล ซึ่งเป็น ประณามวิภक्ति พหูพจน์ แต่ไม่ได้ใส่รูป วิสฺสฺรค (ะ) ไว้ (จากการสังเกตภาษาสันสกฤต ที่แต่งสลับกับคำประพันธ์ร้อยกรองประเภทร้อยกรองในสุปริติธรรมราชชาดกคำหลวงนี้ จะไม่ปรากฏรูป วิสฺสฺรค เลย ถึงแม้ว่า รูปศัพท์จะมี วิสฺสฺรค ก็ตาม ดังนั้น ผู้ศึกษาค้นคว้าจำเป็นต้องสังเกต เป็นพิเศษ จึงสามารถเข้าใจรูปศัพท์ต่างๆ ได้ว่าศัพท์ใดมี วิสฺสฺรค และศัพท์ใดไม่มี วิสฺสฺรค)

ปุตรกาเล แปลว่าในกาลแห่งบุตร เป็น สัตถมีวิภक्ति เอกพจน์ ควรเป็น ปุตรกาเลเต ที่แยกสนธิได้เป็น ปุตรกาเซ + เต โดย ปุตรกาเซ เป็นประณามวิภक्ति พหูพจน์ของศัพท์ ปุตรก (บุตร, เด็ก) เป็น บุลิङ्ค์ ส่วน เต เป็นสรรพนามที่มาจาก ตทฺ ศัพท์ ใช้เป็นคุณศัพท์ของ ปุตรกาเซ (ดังนั้น คำว่า เต ปุตรกาเซ จึงหมายถึง อันว่าบุตรทั้งหลายเหล่านั้น) ที่ว่าเป็น ปุตรกาเลเต เพราะมีข้อความว่า เตปุตรกา (ควรเป็น เต ปุตรกาเซ) ปรากฏให้เห็นหลังข้อความหรือคำถ้อย



ธรรมสย เป็น ษัษฐีวิภักติ เอกพจน์มาจาก ธรรม + อส วิภักตินาม ได้รูปเป็น ธรรมสย แต่ในที่นี้มีการซ้อน ม เข้ามาตรงหลัง ร เระพะ จึงมีรูปเป็น ธรรมสย การซ้อนอักษรเข้ามานี้ มีข้อสังเกตได้ง่ายๆ คือ นิยมซ้อนตัวอักษรเข้ามาหลัง ร เระพะ ตัวอักษรที่ซ้อนเข้ามานี้จะเป็นตัวอักษรที่เหมือนกันกับอักษรที่อยู่หลัง ร เระพะ (หรือตัวอักษรที่ตามหลัง ร เระพะ)

เหโต จปรททามิหน้า ควรจะเป็น เหโตศจ ปุรททามิ ทาน์ คำว่า เหโตศจ แยก สนธิเป็น เหโตะ + จ (เอา วิสรรค เป็น ศ เมื่อทำสนธิกับ จ) มาจาก เหตุ + อส ปัญจมีวิภักติ เอกพจน์ ในที่นี้มีการเขียนรูป สระเอา เป็น รูปสระโอ (เ-า) นั่นคือ สระอา ที่มากู้กับ สระเอ ที่ใช้แทน สระโอ (โอ = เ-า) จะเป็น สระอา ธรรมดา แต่ สระอา ที่มากู้กับ สระเอ ที่ใช้แทน สระอา จะมีการลากเส้นยาวและสูงกว่า สระอา ธรรมดา (เอา = เ-า)

จปรททามิหน้า แยกเป็น จ อุปสรรค ปุรททามิ (บริจาณ, สละ) เป็นกริยา ทาน์ ก็คือ ทาน (การให้ เป็น ทวิตยวิภักติ) แต่รูปอักษรขอมที่ปรากฏในสุปรีดิธรรมราชาคำหลวงนี้ เขียนอักษร ท กับ น ซ้อนกันโดยวาง ท ไว้ข้างบน วาง น ไว้ข้างล่าง จึงดูเหมือนอักษร ท ทำหน้าที่เป็นตัวสะกดปรากฏให้เห็น

ตั้งคำประพันธ์ร้อยกรองประเภทร่ายโบราณในสุปรีดิธรรมราชาคำหลวงนี้ว่า

“ดูกรพราหมณ์หนุ่มปราษฎ์	อันว่าลูกรักราชทั้งสามองค์	ลูกเสมอพงศ์พระพ่อ
ทราชมรักต่อติดใจ	ดูเสมอสมัยพระเกศ	เพียงศีโรเพศอุดม
กุสวงนชมสวงนจบ	สุดลูกแล้วโลมลา	สวงนพาพะงาทุกเมื่อ
บ่เบื่อแก้วกลอยสมร	ทุกยามอรชมลูก	อันว่ากูผู้ตั้งหฤทัยผูกผลสาร
หวั่นฤพานพิเศษ	ตั้งจิตเรตเจษฎา	เห็นพระราชาโสมนัส
กูก็จะตัดสายเสน่หา ๆ ยาก	ตั้งจิตยากปรามุทิตย์	จงใจจิตประสาท
เว้นให้ขาดบ่มีนาน	เป็นพระทานทายาท	แก่ท่านผู้ปราษฎ์จงพลัน
ทำตามธรรมจงลวงแล้ว	กูก็จะประสาทลูกแก้ว	แก่ ท อาจารย์ ผู้พิเศษนี้”

ข้อความที่ ๒

คำอ่านตามต้นฉบับ

อด ราชบุตรตรุยาราชปิดาวจัน ศรุตวา วทติ อิม คาลมาห

เรียบเรียงเป็นภาษาสันสกฤตปัจจุบัน

อด ราชบุตราสตรยา ราชปิตรา วจัน ศรุตวา วทิต อิม คาลมาห



วิเคราะห์

ถ้าคงศัพท์ภาษาสันสกฤตไว้ตามเดิมก็สามารถแปลได้ แต่ใจความนั้นจะไม่เข้ากันกับคำ ประพันธ์ร้อยกรองประเภทร้อยกรองโบราณที่ปรากฏในที่นี้ และไม่มีความสัมพันธ์กับข้อความในลำดับต่อไป มีคำแปลดังนี้ ราชบิดา อันว่า พระราชบิดา วรณ ศรุตวา สดับแล้วซึ่งถ้อยคำ ราชบุตรตฤยา จาก พระโอรสทั้งสาม วรติ ย่อมตรัส อิมิ คาล มาห ตรัสแล้วซึ่งคำถามนี้ ซึ่งแทนที่จะเป็นบุตรฟังพระบิดา แต่กลับ เป็นพระบิดาได้ฟังบุตรแทน

แปลยกศัพท์ ดังนี้

อล ครั้งนั้น ตฤยา ราชบุตร ๓ อันว่าราชบุตรทั้งสามพระองค์ ศรุตวา ได้ฟังแล้ว วรณ ซึ่งพระราชดำรัส ราชบิดา วรติ ที่ถูกตรัสแล้วโดยพระราชบิดา (อันพระราชบิดาตรัสแล้ว) อาหุ จึงได้พากันตรัส อิมิ คาล ซึ่งพระคำถามนี้

ตั้งคำประพันธ์ร้อยกรองประเภทร้อยกรองโบราณในสุปรีติธรรมราชคฤหคัมภีร์นี้ว่า
“พระราชกุมารสามกษัตริย์ ฟังอรรถอันมีคดีอันพระบิดาตรัส กล่าวแก่ทวยชาติดังนั้น
เจ้าจะขึ้นสวดคาถา ดังนี้”

ข้อความที่ ๓

คำอ่านตามต้นฉบับ

วณิ หิ ตาต อหิ ชาติภาวา ตปสสุ ทานสสุ ผลน ปูรวุ ชาตาศจ ราชนต
วปุตรภาคยา ททาลิ ทานมิ วิปริชาตเย ฯ

เรียบเรียงเป็นภาษาสันสกฤตปัจจุบัน

วณิ หิ ตาต อหิ ชาติภาวา ตปสสุ ทานสสุ ผลน ปูรวุ ชาตาศจ ราชานสตุว
ปุตรภาคยา ททาลิ ทานมิ วิปริชาตเย ฯ

วิเคราะห์

ชาติภาวา ตปสสุ ควรจะเป็น ชาติภาว + ตปสสุ (หรือ ตปส) ซึ่ง ชาติภาว + เป็น ประถมวิภक्ति พหูพจน์ เหมือนตัวประธาน คือ วณิ ส่วน ตปสสุ ไม่เปลี่ยนอักษร ส เป็น ช เพราะ ส ที่ ตปส ไม่ให้อ่านให้เปลี่ยนอักษร ส ที่ ส เป็น ช ได้

ทานสสุ เป็นชัษฐวิภक्ति เอกพจน์

ชาตศจ ราชนต วปุตรภาคยา ควรจะเป็น ชาตศจ ราชานสตุว ปุตรภาคยา เพราะ ชาตศจ แยกสนธิเป็น ชาต + จ และ ราชานสตุว แยกสนธิเป็น ราชสน + ตว ซึ่ง ชาต + กิติ หรือ ราชาน + กิติเป็นรูปพหูพจน์ และสัมพันธ์กันกับ วณิ ซึ่งเป็นตัวประธาน (ส่วนรูป ชาตศจราชน นั้น แยกเป็น ชาต + จ ราชน ศัพท์ ชาต และ ราชน เป็นรูปเอกพจน์ไม่สัมพันธ์กับตัวประธาน คือ วณิ)

ปุตรภาคยา เป็น ตฤติยวิภक्ति เอกพจน์ (ศัพท์เดิมเป็น ปุตรภาคี)

ททาลิ เป็นกริยาในประโยคอีกประโยคหนึ่ง โดยมี ตว เป็นประธาน



ทานิ มหวิปราชาย ควรจะเป็น ทานมหวิปราชเต โดยแยกสนธิออกเป็น ทานิ + อิห + วิปราชเต โดย วิปราชเต เป็น จตุรวิภักติ ศัพท์เดิมเป็น วิปราชติ + เอ จตุรวิภักติ เอกพจน์ ได้รูปสำเร็จเป็น วิปราชเต แต่ที่เห็นเป็น วิปราชเต เป็นลักษณะของการซ้อนตัวอักษร ต เข้ามาที่หน้า ต ซึ่งลักษณะการซ้อนนี้จะถือว่าถูกต้อง ก็ได้เหมือนกัน ดังนั้น ศัพท์นี้จึงอาจจะเป็น วิปราชเต หรือ วิปราชเต ก็ได้ตามวิธีการซ้อนตัวอักษรของบูรพาจารย์

แปลยศศัพท์ ดังนี้

ตาด ดูรพ้อ หิ ก็ วัย อันว่าเราทั้งหลาย ขาดภาวะ มีการอุบัติขึ้น อิห ในโลกนี้ ผเลน เพราะผลบุญ ทานสุย แห่งการให้ทาน ตปสสุ (หรือ ตปส) ในการบำเพ็ญเพียรทั้งหลาย ปุรุว ในกาลก่อน ขาดะ จ ราชานะ และได้บังเกิดขึ้นเป็นองค์ราชัน (เป็นพระราช) ตว ของท่าน (ตว อันว่าท่าน) ททาสี ย่อมพระราชทาน ทานิ ซึ่งทาน ปุตรภาคยา โดยการมอบพระโอรส วิปราชเต แก่ชนผู้เกิดเป็นพราหมณ์ อิห ในโลกนี้

ดังคำประพันธ์ร้อยกรองประเภทร้อยกรองในสุปรีดิธรรมราชาคำหลวงนี้ว่า

"ข้าแต่พระพ่อผู้เกื้อกออาตมา	คุณพระบิดาฤเลิศเกล้า	ดั่งแต่เล่าอันข้ารำพึง
คดีจริงกล่าวพร้อง	อันว่าดูข้าพี่น้องทั้งสาม	เกิดมาตามพงศ์ชาติ
ในโลกาวาสเมืองคน	เหตุผลได้ให้ทาน	บันดาลใจจงตบะ
บูชาพระบูชาพระเพลิง	คำเก็กราชชนโยค	ตั้งอาโภคสมาธิระยาน
แต่บุรพกาลก่อนแล้ว	จึงจะมาได้เป็นลูกแก้วแด่พระองค์	ท้าว ธ บรรจงทุกเมื่อ
ลูกแก้วเชื่อซิดใจ	แห่งท้าวผู้ไกรกว่าหล้า	อัญเชิญ ธ มาให้ดูข้าทั้งสาม
เป็นทานด้วยงามอย่าช้า	แก่ ท พราหมณ์ผู้ตั้งหน้ามาอายุจัน	ในโลกาวาสจงลวงแล้ว
ด้วยอำนาจทานลูกแก้วเกื้อก่อ	ช่วยบำเพ็ญพลณเกล้า	จง ธ พลันลุเท่า
นฤพาน ทรพ้อฮา"		

ข้อความที่ ๔

คำอ่านตามต้นฉบับ

โส ราชา ปุตรวงจัน ศรุตวา วทติ อิมิ คาลมาห ।

เรียบเรียงเป็นภาษาสันสกฤตปัจจุบัน

โส ราชา ปุตรวงจัน ศรุตวา วทิต อิมิ คาลมาห ।

วิเคราะห์

วทติ มาจาก วท + ว + ตี เป็นกริยาอาขยาตเช่นเดียวกับ อาห ควรเป็น วทิต ใช้เป็นคุณศัพท์ของ ปุตรวงจัน ก็จะเข้ากับเนื้อความภาษาไทยในสุปรีดิธรรมราชาคำหลวงนี้ว่า **ทั้งพระราชบุตรบุตรีทุกคี่**

คาลมาห แยกศัพท์สนธิได้เป็น คาล + อาห



แปลยกศัพท์ ดังนี้
 โส ราชา อันว่าพระราชาพระองค์นั้น ปุตรวงน์ สรุตวา ได้สดับแล้ว ซึ่งถ้อยคำของ
 โอรัส วทิต์ ที่ถูกกราบทูลแล้ว อิมิ คาลิ อาท จึงตรัสพระคาถานี้
 ดังคำประพันธ์ร้อยกรองประเภทร้อยกรองในสุปรีติธรรมราชชาดกคำหลวงนี้ว่า
 "อันว่าพระผู้เป็นโลกจุฑา มหาภักษัตราธิปัตติรวิญญานารถ พังพระราชบุตรบุตรี
 ทูลคดีดั่งนั้น ๘ กะชั้นสวดคาถา ดังนี้"

ข้อความที่ ๕

คำอ่านตามต้นฉบับ

สุปรียปุตรา อิท ชีวมาตา มมาปิ ชิวหาตฺรยตาสุตฺต นิตฺยํ ฯ

เรียบเรียงเป็นภาษาสันสกฤตปัจจุบัน

สุปรียปุตรา อิท ชีวมาตา มมาปิ ชิวหาตฺรยตาสุตฺต นิตฺยํ ฯ

วิเคราะห์

สุปรียปุตรา ควรเป็น สุปรียปุตราะ เป็นสัมผัสโชน ประถมวิภक्ति พหูพจน์
 (เพราะบุตรมีจำนวน ๓ คน) ทำสนธิกับ อิท ที่อยู่ข้างหลัง (สุปรียปุตราะ + อิท) จะลบ วิสรรค
 (ภาษาไทยใช้อักษร ะ แทน) ทั้งเสียตามกฎการสนธิได้รูปเป็น สุปรียปุตรา อิท

ชีวมาตา มมาปิ มาจาก ชีวมาตาะ + มม + อปิ จึงได้รูปเป็น ชีวมาตา มมาปิ โดย
 ลบ วิสรรค ที่ ชีวมาตาะ (ตามกฎการทำสนธิที่ว่า วิสรรค ที่มี สระอา อยู่ข้างหน้าให้ลบ
 วิสรรค ทั้งเสีย เมื่อทำสนธิกับศัพท์หลังที่ขึ้นต้นด้วย สระ พยัญชนะโฆษะ, พยัญชนะนาสิก และ
 พยัญชนะ อวรรค คือ ย ร ล ว ห) และ มม + อปิ ได้รูปเป็น มมาปิ (ตามกฎ สระ สนธิที่ว่า
 ศัพท์ต้นลงท้ายด้วย สระอะ สระอา ทำสนธิกับศัพท์หลังที่ขึ้นต้น สระอะ สระอา ได้รูปสำเร็จเป็น
 สระอา)

ศัพท์ ชิวหา เป็นรูปภาษาบาลี ภาษาสันสกฤตควรเป็น ชิวหา และในที่นี้เป็นรูปพหูพจน์
 คือ ชิวหา ทำสนธิกับ ตฺรยตาสุตฺต ซึ่งต้องเป็น ตฺรยตาสุตฺต โดยทำสนธิกัน ดังนี้ ชิวหาะ + ตฺรยตาะ + ต
 ได้รูปสำเร็จเป็น ชิวหาตฺรยตาสุตฺต โดยเอา วิสรรค ที่ ชิวหาะ และที่ ตฺรยตาะ เป็นอักษร ส
 เมื่อทำสนธิกับศัพท์หลังที่ขึ้นต้นด้วย ต (และ ถ)

ตฺรยตาะ เป็นรูปพหูพจน์ แปลว่า ความเป็นสามคน ใช้เป็นตัวประธานในประโยค และ
 ตฺ เป็นอพยยศัพท์ประเภทนิบาต

ปฺรียตฺตาสุตฺต นิตฺยํ ควรเป็น ปฺรียตฺตาสุตฺตยานิตฺยํ โดยแยกสนธิเป็น ปฺรียตฺตา
 (ความเป็นที่รักทั้งหลาย) + ตฺรียาะ ของพวกเจ้าทั้งสามคน (ภานติ ย่อมมี) + นิตฺยํ (ตลอด
 กาลเนื่องนิตย)



แปลยกศัพท์ ดังนี้

สุปรียบุตรระ คุกรสุกรักทั้งหลาย (อิห ในที่นี้) ตู ก็ ทรายตะ อันว่าความที่พวกเจ้าสามคน ชีวมาตะ มีมารดาเลี้ยงดูชีวิตมา มม อปี ชีหวะ และเป็นเหมือนชีหหา แม่ของเรา (ภวนติ ยอมเป็น) นิตย์ ตลอดกาลเนื่องนิตย์

ดังคำประพันธ์ร้อยกรองประเภทร้อยโบราณในสุปรีดิธรรมราชคหคำหลวงนี้ว่า

"คุกรอาตมโอรสทั้งสามตน พ่อดำกลใจรักสนิท ผู้หนึ่งคือชีวิตพ่อทักแท้
ผู้หนึ่งคือแม่เลี้ยงตนมา ผู้หนึ่งคือชีหหาหายากนัก พ่อรักเจ้าทั้งสาม
อันเกิดมาตามพงศ์ชาติใจเจ้าสาธุทรงธรรม"

ข้อความที่ ๖

คำอ่านตามต้นฉบับ

ธรมมสุข เเทโต ปรททาติ ราชา ปาททวโย ปุตรปรียสย มูรทุธาน ฯ

เรียบเรียงเป็นภาษาสันสกฤตปัจจุบัน

ธรมมสุข เเทตะ ปรททาติ ราชา ปาททวยะ ปุตรปรียสย มูรทุธนิ ฯ

วิเคราะห์

ธรมมสุข อักษรตัวสุดท้ายในสุปรีดิธรรมราชคหคำหลวงนี้เป็น ษ ซึ่งควรเป็น ย ที่มาจาก ธรมมสย ษัษฐีวิภक्ति เอกพจน์

เเทโต ในต้นฉบับนี้ควรจะเป็น เเทตะ ปัญจมีวิภक्ति เอกพจน์ (แปลว่า เพราะสาเหตุ) หรือเป็น เเทเตา สัปตมีวิภक्ति เอกพจน์ (แปลว่า ในเพราะสาเหตุ) วิภक्तिใด วิภक्तिหนึ่งก็ได้ ซึ่งถ้าเป็น เเทตะ ปัญจมีวิภक्तिต้องมี วิสรรค อยู่ด้วย แต่ถ้าเป็น เเทเตา ไม่ต้องใส่ วิสรรค เข้ามา ดูรูปศัพท์น่าจะเป็น เเทตะ มากกว่าเพราะมาจาก ปัญจมีวิภक्तिที่มาจาก เหตุ + อส ปัญจมีวิภक्ति เอกพจน์

ปาททวโย เป็นรูปการทำสนธิแล้ว แต่ควรเป็น ปาททวยะ ซึ่งเป็น ประณามวิภक्ति เอกพจน์ เป็นคุณศัพท์ของ ราชา โดย ปาททวยะ ทำสนธิกับ ปุตรปรียสย ที่เป็นศัพท์หลัง ไม่ต้องเอา วิสรรค กับ สระอะ ที่อยู่หน้า วิสรรค เป็น สระโอ เพราะศัพท์หลังขึ้นต้นด้วย ป (และ ผ ก ข) ให้คง วิสรรค ไว้โดยไม่ต้องเปลี่ยนแปลงเป็นอักษรตัวอื่น

มูรทุธาน นี้ ควรเป็น มูรทุธนิ ที่มาจากศัพท์นาม มูรฺธฺน ประกอบกับ อิ สัปตมีวิภक्ति เอกพจน์ ได้รูปสำเร็จเป็น มูรฺธฺน (แปลว่า ที่ศีรษะ) แต่ในสุปรีดิธรรมราชคหคำหลวงนี้มีการซ้อนอักษร ท เข้ามาหลัง ร เระฆะ และหน้า ธ จึงมีรูปเป็น มูรฺทุธฺน สำหรับศัพท์ มูรฺธฺน นี้เมื่อนำไปประสมกับวิภक्तिนาม คือ อิ สัปตมีวิภक्ति เอกพจน์ จะได้รูปสำเร็จถึง ๔ รูปด้วยกัน คือ มูรฺธฺน, มูรฺธฺน, มูรฺทุธฺน และ มูรฺทุธฺน



แปลยกศัพท์ ดังนี้

ราชา อันว่าพระราชา ปาททวยะ ผู้มีเท้าทั้งสองข้าง บุตรปรียสย แห่งพระโอรสที่เป็นที่นารัก มุรุณิ (หรือ มุรุทณิ) ปุรททาติ ย่อมพระราชนาน (ซึ่งพระโอรสให้เป็นทาน) เทเตา ในเพราะเหตุ ธรรมสย แห่งการประพุดิธรรม

ดังคำประพันธ์ร้อยกรองประเภทรายาวโบราณในสุปรีติธรรมราชาดกคำหลวงนี้ว่า

"อันว่าพระภูวนาธิปัตย์	กรุงศรีสุปรีติธรรม	ยังบาททั้งสองอันตรคัคคี
แห่งลูกรักทั้งสามตน	ท้าว ธ คำกลตั้งไว้	เหนือพระศิริษะไท้ใจอารยะ
ก็จะยกยอดสงสารสายสวาท	โอรสราชให้เป็นทาน	เหตุพระภูบาลจอมกษัตริย์
ทำปฏิบัติด้วยใจกระสานต์	ผดุงพระทานทานให้	เพราะจะหวังได้นฤพาน ง่ายแล"

ข้อความที่ ๗

คำอ่านตามต้นฉบับ

ตทา โส ราชา ปราหมณเยาวณสตุ ทุตวา บุตรปรสงคยิตุ

วทนติ อิมิ คาลมาห ।

เรียบเรียงเป็นภาษาสันสกฤตปัจจุบัน

ตทา โส ราชา พราหมณเยาวณสย ทฤษฏวา บุตรปรสงคยิตุ

วทน อิมิ คาลมาห ।

วิเคราะห์

ปราหมณเยาวณสตุ ควรจะเป็น พราหมณเยาวณสย เป็นชัษฐีวิภक्ति เอกพจน์

ทุตวา ควรเป็น ทฤษฏวา (มาจาก ทตฺ + ตวา เอา ศฺ ที่ ทตฺ เป็น ษ และเอา ตฺ ที่ ตวา เป็น ฏ จึงได้รูปเป็น ทฤษฏวา แปลว่า เห็นแล้ว (ซึ่งความเยาว์วัยของพราหมณ์)

วทนติ เป็นรูปกริยาอาขยาด พหุพจน์ ขัดกันกับตัวประธานในประโยค คือ ราชา ซึ่งเป็นรูปเอกพจน์ ถ้าเป็น วทน (มาจาก วท + อด เป็น วตต แล้วนำไปแจกกับ สฺ วิภक्तिนามจึงเป็น วทน แปลว่า กล่าวอยู่, ขณะกล่าว) ก็จะสัมพันธ์กับตัวประธานได้ดี

แปลยกศัพท์ ดังนี้

ตทา ในกาลนั้น โส ราชา อันว่าพระราชาพระองค์นั้น ทฤษฏวา ทอดพระเนตรเห็นแล้ว พราหมณเยาวณสย ซึ่งพราหมณ์น้อย (ซึ่งพราหมณ์ผู้มีวัยแรกรุ่น) วทน เมื่อจะตรัส บุตรปรสงคยิตุ เพื่ออันสงเคราะห์พระโอรส อิมิ คาลมาห จึงได้ตรัสพระคานานี้

ดังคำประพันธ์ร้อยกรองประเภทรายาวโบราณในสุปรีติธรรมราชาดกคำหลวงนี้ว่า

"ในกาลนั้นชั้นพราหมณ์บัณฑิต เห็นบพิตรให้ ธ ผดุงทาน
แห่งพระราชกุมารสามกษัตริย์ ด้วยปฏิบัติตั้งนั้น ธ กะชั้นสวดคาถา ดังนี้"



ข้อความที่ ๘

คำอ่านตามต้นฉบับ

โลกานตร์ สุขบุญย์ ।

เรียบเรียงเป็นภาษาสันสกฤตปัจจุบัน

โลกานตร์ สุขบุญย์ ।

วิเคราะห์

ต้นฉบับใช้คำเดียวกับภาษาสันสกฤตปัจจุบัน แปลยกศัพท์ ดังนี้

สุขบุญย์ บุญอันเป็นความสุข

โลกานตร์ ที่อยู่ในโลกอื่น (ปรโลก)

ดังคำประพันธ์ร้อยกรองประเภทร่ายโบราณในสุปรีดิธรรมราชชาตกคำหลวงนี้ว่า

“บพิตรอันว่าบุญกุศล ทำในเมืองคนยศโยค เมื่อไปปรโลกพ้น
ก็จะเสวยสุขแล”

ข้อความที่ ๙

คำอ่านตามต้นฉบับ

ตโปทาน์ สมุทรวํ ।

เรียบเรียงเป็นภาษาสันสกฤตปัจจุบัน

ตโปทาน์ สมุทรวํ ।

วิเคราะห์

ต้นฉบับใช้คำเดียวกับภาษาสันสกฤตปัจจุบัน แปลยกศัพท์ ดังนี้

ตโปทาน์ อันว่าทาน คือ การบำเพ็ญตบะ

สมุทรวํ เป็นทานที่เกิดขึ้นพร้อมแล้ว

ดังคำประพันธ์ร้อยกรองประเภทร่ายโบราณในสุปรีดิธรรมราชชาตกคำหลวงนี้ว่า

“ทั่วทุกวันให้ทานบันดาลบูชาพระ สร้างตบะทำกรรมนั้น”

ข้อความที่ ๑๐

คำอ่านตามต้นฉบับ

สนตติศุทรวงษาหิ ।



เรียบเรียงเป็นภาษาสันสกฤตปัจจุบัน

สนตติศุทรวีโต หิ ।

วิเคราะห์

สนตติศุทรวงษาหิ ควรเป็น สนตติศุทรวีโต หิ เพราะเนื่องจาก วิศ + หิ เอา วิสรรค กับ สระอะ ที่อยู่ข้างนอกเป็น สระโอ เมื่อทำสนธิกับศัพท์ข้างหลังที่ขึ้นต้นด้วย ย ร ล ว ห เพราะฉะนั้น วิศะ + หิ จึงเป็น วีโต หิ

แปลยกศัพท์ ดังนี้

หิ ก็ สนตติศุทรวีตะ อันว่าวงศ์อันบริสุทธิ์ที่ได้สืบต่อมา

ดังคำประพันธ์ร้อยกรองประเภทร่ายโบราณในสุปรีดิธรรมราชชาดกคำหลวงนี้ว่า

“บทิตรอันว่าลูกอันเกิดมา อันจะสืบพงศ์พาพ่อแม่ฉัน”

ข้อความที่ ๑๑

คำอ่านตามต้นฉบับ

อิห โลเก ประสจจ ।

เรียบเรียงเป็นภาษาสันสกฤตปัจจุบัน

อิห โลเก ประสจจ ।

วิเคราะห์

ประสจจ ควรเป็น ประ + จ กลายเป็น ประสจ เพราะ ประ (ประส) เอา วิสรรค เป็น ศ เมื่อทำสนธิกับศัพท์หลังที่ขึ้นต้นด้วย จ หรือ ฉ

แปลยกศัพท์ ดังนี้

อิห โลเก ในโลกนี้ (ด้วย)

ประ จ ในโลกหน้าด้วย

ดังคำประพันธ์ร้อยกรองประเภทร่ายโบราณในสุปรีดิธรรมราชชาดกคำหลวงนี้ว่า

“ย่อมจะให้สุขแต่เมืองคน ถึงเมืองบนปรโลกนั้น”

ข้อความที่ ๑๒

คำอ่านตามต้นฉบับ

อปุตรตวัมหตทหุขิ ।

เรียบเรียงเป็นภาษาสันสกฤตปัจจุบัน

อปุตร ตวัมหตทหุขิ ।



วิเคราะห์

อปุตร เป็น นปฺสกลิงค์ ประณามวิภักติ เอกพจน์ ใช้เป็นคุณศัพท์ของประธาน คือ ตว
(อันว่าท่าน)

หฺรหฺทุหฺ ขี้ ต้องเป็น มหฺทุหฺ ขี้ มาจาก มหฺตฺ+หฺทุหฺ ขี้ โดยอักษร ต ทำสนธิกับศัพท์หลัง
ที่เป็นพยัญชนะโหฺชะ คือ ท ให้เอา ต ศัพท์หน้าเป็น ท จึงได้รูปเป็น มหฺทุหฺ ขี้ (เป็นผู้มีความทุกข์
เป็นอย่างมาก)

แปลงยศศัพท์ ดังนี้

ตว อันว่าท่าน อปุตร เป็นผู้ไม่มีบุตร มหฺทุหฺ ขี้ จึงเป็นผู้มีทุกข์มาก
(ภาวลิ ย่อมเป็น)

ดังคำประพันธ์ร้อยกรองประเภทร่ายโบราณในสุปรีติธรรมราชาคำหลวงนี้ว่า
“คนอัปสุขเพราะลูกร้าย กลเกลียดกายเกิดมีใจบาปนั้น”

ข้อความที่ ๑๓

คำอ่านตามต้นฉบับ

สุปุตร สรวุขานตฺ ตสมาด ปุตรฺ ปรสฺตตานิ หานิภูโต มโต มม ।

เรียบเรียงเป็นภาษาสันสกฤตปัจจุบัน

สุปุตร สรวุหฺขานตฺ ตสมาด ปุตรฺ ปรสฺตาด หานิภูโต มโต มม ।

วิเคราะห์

ปรสฺตตานิ เป็นรูป นปฺสกลิงค์ พหุพจน์ ไม่มีความหมายควรเป็น ปรสฺตาด แปลว่า
ภายหลังจากนี้ หมายถึง จากโลกนี้ไป เป็นอภัยยศศัพท์จำพวกนิบาต ก็จะแปลเข้ากันได้กับศัพท์อื่น

หฺานิภูโต มโต มม เป็นศัพท์ทำสนธิกัน แยกสนธิออกเป็น หานิภูตะ+มตะ+มม
และ หานิภูตะ กิตฺติ มตะ กิตฺติใช้เป็นคุณศัพท์ของตัวประธานซึ่งต้องเติมเข้ามาในเวลาแปล

แปลงยศศัพท์ ดังนี้

(ยะ อันว่าชนใด (ได้แล้ว)) สุปุตร ซึ่งบุตรที่ดี (ย่อมข้ามพ้น) สรวุขานตฺ
ควรเป็น สรวุหฺขานตฺ ซึ่งที่สุดแห่งความทุกข์ทั้งปวง ตสมาด เพราะเหตุนั้น (สะ อันว่าชนนั้น)
(ได้แล้ว) ปุตรฺ ซึ่งบุตร มม ของเรา หานิภูโต (หานิภูตะ) เสื่อมแล้ว มโต (มตะ) ตายไป
แล้ว ปรสฺตาด ภายหลังจากนี้ (จากโลกนี้)

ดังคำประพันธ์ร้อยกรองประเภทร่ายโบราณในสุปรีติธรรมราชาคำหลวงนี้ว่า

“ลูกอันดีแลประเสริฐ	บให้เกิดทุกข์อาดูร	มากแล
คนใดมีลูกแก้ว	ให้คลาดแคล้วจากเจียร	ความทุกข์แล
เกิดความสุขสำราญ	พระภูบาลอยู่เกล้า	ข้ากล่าวเจ้าภูฟัง พระพ่อฮา”



ข้อความที่ ๑๔

คำอ่านตามต้นฉบับ

เอกวารัสูตรตฤปศตาจวาปี ตธากวาศตวร กรตุเรวเอกม

ตสุมาศุติสารุตวร ปรสสตุเมว สมปกรต วรผลณจ สุปุตรเมกม ।

เรียบเรียงเป็นภาษาสันสกฤตปัจจุบัน

เอกั วร สุกฤตฤปศตาด วาปี ตทวาปีศตั วร กรตุเรว เอกม

ตสุมาด สุสารุตวร ปรสสตุเมว สมปรกฤต วรผลณจ สุปุตรเมกม ।

วิเคราะห์

ในประโยคนี้ไม่มีรูปประธานและกริยาในประโยคปรากฏให้เห็น จึงต้องเติมตัวประธานและกริยาในประโยคเข้ามา เพื่อให้มีเนื้อความสมบูรณ์ ซึ่งประธานและกริยาในประโยคนี้ก็คือ **อหิ วทามิ** (ซึ่งมีรูปปรากฏให้เห็นในข้อความที่แปลต่อมา)

เอกา ต้องเป็น **เอกั** ทวิติยาวิภक्ति เอกพจน์ เป็นคุณศัพท์ของ **ชนั** จะเข้ากันกับ **วร** ศัพท์ต่อมา

สูตรตฤปศตาจ ก็คือ **สุกฤตฤปศตาด** ปัญจมีวิภक्ति เอกพจน์ แปลต่อจากศัพท์ **วร** (จะเข้ากันกับหลักสัมพันธ์ทางการแปล)

ตธากวาศตวร ก็คือ **ตทวาปีศตั วร** (**ตทวาปีศตั** แยกสนธิเป็น **ตต + วาปีศต** เอาอักษร **ต** แห่ง **ตต** เป็น **ท** เมื่อทำสนธิกับพยัญชนะที่ขึ้นต้นด้วย **ว**) (**ย ร ล ว ห**)

กรตุเรว แยกสนธิเป็น **กรตุะ + เอว** (**เอะ** เป็น **ร** เมื่อบวกกับคำที่ขึ้นต้นด้วยสระอะ)

กรตุะ เป็น ปัญจมีวิภक्ति เอกพจน์ ของศัพท์ **กรต** + **อส** ปัญจมีวิภक्ति เอกพจน์

เอกม มีหมายความว่าหนึ่ง ใช้เป็นคุณศัพท์ของ **ชนั**

ตสุมาศุติสารุตวร มาจาก **ตสุมาด + สุสารุตวร** เป็น **ตสุมาดสุสารุตวร**

ปรสสตุเมว มาจาก **ปรสสตุ + เอว**

สมปกรต ต้องเป็น **สมปรกฤต** มีความหมายว่า ทำพร้อมแล้ว, ทำดีแล้ว

วรผลณจ มาจาก **วรผล + จ** (**เอา** อนุสवार เป็นพยัญชนะนาสิกของวรรค **จ** คือ **ญ**)

สุปุตรเมกม ควรเป็น **สุปุตร + เอกม** เป็น **สุปุตรเมกม**

แปลยกศัพท์ ดังนี้

(**อหิ วทามิ** อันว่าเราย่อมกล่าวถึง) **เอกั (ชนั)** ซึ่งชนคนหนึ่ง (**กรตาริ ผู้สร้าง**) **วาปี** ซึ่งสระน้ำ **วร** ว่าดีกว่า (**ประเสริฐกว่า**) **สุกฤตฤปศตาด** กว่าชนร้อยคนผู้สร้างบ่อน้ำ (**วทามิ** ย่อมกล่าวถึง) **เอกั (ชนั)** ซึ่งชนคนหนึ่ง **วร** ว่าดีกว่า (**ประเสริฐกว่า**) **กรตุเรว** กว่าผู้สร้าง **ตทวาปีศต** ซึ่งสระร้อยสระนั้น **ตสุมาด** เพราะฉะนั้น **จ** ก็ (**อหิ วทามิ** อันว่าเราย่อมกล่าวถึง) **เอกั** **สุปุตร** ซึ่งบุตร (**โอรส**) ที่ดีคนหนึ่ง **วรผล** ผู้มีผลอันดี **สมปรกฤต** อันกระทำไว้แล้ว **ปรสสตุ** **เอว** อย่างดียิ่งนั้นเทียว **สุสารุตวร** ว่าดีกว่าคนใดๆ (ที่สร้างบ่อน้ำเล็กและสระน้ำนั้น)



ตั้งคำประพันธ์ร้อยกรองประเภทร้อยโบราณในสุปรีติธรรมราชชาตกคำหลวงนี้ว่า
 "อันว่าอานิสงส์อันเป็นผล แห่งสัจชนผู้ชุตระไว้ อันหนึ่งให้เป็นทาน
 ประมาจารย์ว่าประเสริฐ เป็นอันล้ำเลิศนี้กว่าผล แห่งสัจชนผู้ชุตบ่อน้อย
 ได้ถึงร้อยให้เป็นทาน อันว่าคนผู้บันดาลใจจินดา อรรถนาพระเป็นเจ้า
 บ่มิให้เศร้าสาธุจำนง ดำรงกายอินทรีย์แต่บัดเดียนั้นโสด ทว่าเป็นประโยชน์ล้ำเลิศนี้แผ่ผล
 กว่าสัจชนผู้ชุตระด้วยร้อยให้เป็นทาน คนใดมานะมีภาคย์ บ่แคล้ว เกิดลูกแก้วใจสาธุมี
 มารยาทศิลาจารย์ อันบันดาลทำคุณต่อ ด้วยคำพ่อสั่งสอน
 กวีรว่าประเสริฐผลนั้นเลิศนี้หลายปุน เป็นผลบุญสละ กว่ابخาพระได้ร้อยท่า
 เพื่อเหตุการณ์นั้นเที่ยงแล ที่แท้เยี่ยมกว่าข้า พิศแค่เจ้าหล้าผู้ใจสาธุ
 ว่ามีลูกผู้ประมปราษฎ์เนื้อใจอารย เพื่อปรมาจารย์ผู้ประเสริฐว่าไว้ เพราะผลพ่อแลแม่ได้ทำบุญ
 สมภารพูนเพิ่มแล้ว จึงจะมาได้เป็นลูกแก้วเกิดตามบุญ แลพ่อฮา"

ข้อความที่ ๑๕

คำอ่านตามต้นฉบับ

อิษฏทตต์ ตปสप्त นียเมว สมุทิจิต สรวูเมวานปุตรสข

อปสยกมิ โหรวเต ।

เรียบเรียงเป็นภาษาสันสกฤตปัจจุบัน

อิษฏทตต์ ตปสา ตปต์ นียมเมว สมุตติต สรวูเมว อปุตรสย

นิผลปี อรยเต ।

วิเคราะห์

อิษฏทตต์ มาจากคำว่า อิษฏ + ทตต์ (ซึ่ง อิษฏ มาจาก อิษ + ต ปรตยยะใน กริยาภคโดยเอา ต มาเป็น ฏ)

ทตต์ มาจาก ทา + ต ปรตยยะ

ตปสप्त ควรเป็น ตปสา ตปต์ แปลว่า ถูกเผาแล้วด้วยตะบะ หมายถึง การบำเพ็ญตะบะ แล้ว

นียมเมว ควรเป็น นียมเมว มาจาก นีย + เอว

สมุทิจิต ควรเป็น สมุตติต

สรวูเมวานปุตรสข ควรเป็น สรวูเมว อปุตรสย โดยที่ สรวูเมว ก็คือ สรวู + เอว ส่วน อปุตรสย มาจาก น + ปุตรสย โดยเอา น ที่มีความหมายว่า ไม่ เป็น อะ เมื่ออยู่ข้างหน้าศัพท์นามที่ขึ้นต้นด้วยพยัญชนะ

อปสยกมิ ถ้าจะแปลให้ตรงกับความหมายตามต้นฉบับนี้ ในปัจจุบันควรเป็น นิผลปี หรือ นิผลมปี (มีความหมายว่า แม่ไม่มีผล) มาจาก นิส + ผล + ปี

โหรวเต ถ้าจะแปลให้ตรงกับความหมายตามต้นฉบับนี้ ในปัจจุบันควรเป็น



อรุณเต มาจาก อรุณ + อย + เต

แปลยกศัพท์ ดังนี้

(ชนะ อันว่าชน) (อาตมานัน) ยังตน สรวูเมว ทั้งหมด สมุติติ ให้ดำรงอยู่แล้ว
นิยมเมว อย่างมั่นคง อิษฏหุตติ ตามที่ได้ให้ทานสมตามทีปรารถนาแล้ว ตปสา ตปติ ตามที่ได้บำเพ็ญ
ตบะแล้ว (ผู้ถูกเผาแล้วด้วยตบะ) อรุณเต ให้บังเกิดประโยชน์ นิะผลปิ แม้โดยไม่หวังผลตอบแทน
อบุตรสย แก่ชนผู้ไม่มีบุตร (ผู้มาขอแล้ว)

ดังคำประพันธ์ร้อยกรองประเภทร้อยกรองในสุปรีติธรรมราชชาตกคำหลวงนี้ว่า

"ยังมีมนุษย์ชาติตนใด	อันมีใจจงสละ	สร้างตบะจำเริญทะยาน
ศีลสมาทานภาวนา	แลให้ร้อนแก่ออาตมาถึงขนาด	อนึ่งอาจอวยทาน
แก้ยากกาจารย์ผู้อายาจน์	ให้ด้วยอาจปมิดิ	อวยด้วยจิตตอารมณ
อนึ่งอยู่ในยมนิยมทุกเมื่อ	ตั้งหน้าเชื่อชมธรรม	ทั่วทุกวันบมิแคล้ว
แลจะมีลูกแก้วแก่นสงสาร	อันจะสืบลั่นดานกระกุล	เป็นประยูรพงศ์คำกล
อันว่าสัชชนตนนั้นโสดใจอารย	สร้างศีลทานมาจะใจ	ทว่าหาผลบมิได้เทียบทำตาย
โดยอภิปรายตำนาน	ปรมาจารย์พรณา	มาตราบมีแต่อาทิ
ข้าก็จะประกาศให้เห็นผล	อันชอบนี้"	

ข้อความที่ ๑๖

คำอ่านตามต้นฉบับ

ปุมนาม นรกายสุม ตรายเต ปิตริ สุต ตสุมต ปุตรี

อิติ ขยาด ปูรวเมว สวยมภาว ।

เรียบเรียงเป็นภาษาสันสกฤตปัจจุบัน

ปุมนาม นรโก ยสุมต ตราสยเต ปิตริ สุต ตสุมต ปุตรี

อิติ ขยาด ปูรวเมว สวยมภาม ।

วิเคราะห์

ปุมนาม นรกา ควรเป็น ปุมนาม นรโก มาจาก นรกะ + ยสุมต โดยเอา วิสรรค
ของ นรกะ เป็น สระโอ เมื่อทำสนธิกับศัพท์หลังที่ขึ้นต้นด้วย ย ร ล ว ห เพราะกริยา คือ ตราสยเต
เป็นเอกพจน์ เพราะฉะนั้น ตัวประธานจึงควรเป็น นรกะ รูปเอกพจน์เช่นเดียวกัน (ส่วน นรกา เป็น
รูปพหูพจน์) และ คำว่า ปุมนาม เป็นคำนาม นปัสกลิงค์ เอกพจน์ใช้เป็นคุณศัพท์ของ นรกะ จึงจะสัมพันธ์กัน

ตราสยเต ควรเป็น ตราสยเต มาจาก ตราส (ธาตุ) + อย ปรีตยยะ + เต วิภक्ति

ปิตริ เป็น ทวิติยาวิภक्ति เอกพจน์

สุต เป็นคำนาม อะ การานต์ पुलिङ्ग เป็น สัมโพชน ประณามวิภक्ति เอกพจน์



บุตร์ เป็น นบุสกลิงค์ ประธมาวิภักติ เอกพจน์

อิตี เป็นอภยศัพท์จำพวกนิบาต

ขยาต มาจาก ขยา (ธาตุ) + ต ประดิยยะ ในกริยาภตุ

ปฐวเมว แยกสนธิเป็น ปฐว + เอว โดย เอา อนุสवार เป็น ม

สวยมกวา ควรเป็น สวยมกวม ซึ่งเป็น ประธมาวิภักติ เอกพจน์ เช่นเดียวกับ ตัวประธาน คือ สบุตร์ ที่เติมเข้ามา และมีรูปเช่นเดียวกับ ขยาต

แปลยกศัพท์ ดังนี้

สุด ดูกรลูกรัก (ดูก่อนโอรส) ยสมาค เพราะ ว่า ปุณนาม นรกะ อันว่านรกอชือปุณ (ปุณนาม) ปิตร์ ยังบิดา ทรสยเต ย่อมให้หั่นกล่ว (ให้เกรงกล่ว) ตสมาค เพราะฉะนั้น (สบุตร์ อันว่าบุตรที่ดี) ปฐว เอว ขยาต ถูกกล่าวแล้วก่อนนั้นเทียว บุตร์ อิตี ว่าเป็นบุตรที่ดี สวยมกวม ที่เกิดขึ้นมาเอง

ดังคำประพันธ์ร้อยกรองประเภทร่ายโบราณในสุปรีติธรรมราชชาตกคำหลวงนี้ว่า

"บพิตรพระบาท สุปรีติธรรมราชเจ้าจักรพาล เพื่อเหตุการณ์ดั่งนั้นโสด

อันว่าประโยชน์มีลูกแก้ว อันจะแผ้วโคกานนท์ เอาพ่อแลแม่พันสงสาร

แสนนรکانต์อันไปตก ปุณนามนรกอชืมา ทนทุกขเพทนาแสนโคก

ความร้อนโรครำคาญ เหตุการณ์ดั่งนั้นแล ที่แท้อันว่ามีบุตรอันเลคนี้

ลูกผู้ประเสริฐในโลกีย ก็เกิดมานะมีผลมาก อันว่าพระผู้มีภากย์ท้าวธาดา

พรรณนามาแต่อาทิ โดยปรมัตถธรรมมาดุลย์ ชื่อว่าลูกผู้มีคุณทักแท้

ก็จะโปรดพ่อแลแม่พันสงสาร แลพ่อฮา"

ข้อความที่ ๑๗

คำอ่านตามต้นฉบับ

จินตามณิ เศรษฐโร มณินา ทาตุตทานามอิภ

สุวณฺหา ฆฏฺฐรสนามภิกํ ปวีตฺรํ สรวํ ปฺรทาโนตตมํ ปุตรทานนํ ।

เรียบเรียงเป็นภาษาสันสกฤตปัจจุบัน

จินตามณิ เศรษฐตร มณินา ธาตุทานานา อิภ

สุวณฺ ฆฏฺ ธรสนา อิภํ ปรวีรํ สรวสย ปฺรทานานา อุตตมํ ปุตรทานม ।

วิเคราะห์

จินตามณิ เป็นรูปสตรilingค์ ประธมาวิภักติ เอกพจน์ และ เศรษฐโร เป็นคุณศัพท์ รูปบุลilingค์ ประธมาวิภักติ เอกพจน์ ศัพท์ทั้งคู่ควรมิรูปเป็น จินตามณิ เศรษฐตร ซึ่งเป็นทวิติยาวิภักติ เอกพจน์ เหมือนกัน จะทำให้มีความสัมพันธ์กัน

มณินา ก็คือ มณินา ษัษฐีวิภักติ พหุพจน์ (แปลสำเนียงอายตนิบาตเป็น ปัญจมิวิภักติ)



ทาดุดตทานำมอิกิ สุวรรณา ควรเป็น ธาตุทานานำ ออิกิ สุวรรณ โดย ออิกิ สุวรรณ เป็นทวิติยารักติ เอกพจน์ และ ธาตุทานานำ เป็น ษัษฐีวิภक्ति พหูพจน์ เช่นเดียวกันกับมณีนำ

ฆฏฐุสถานำมอิกิ ปวีตริ ควรเป็น ฆฏต รसानำ ออิกิ ปรวีริ ก็จะมีสัมพันธ์กับข้อความ ในประโยคต้น

สรวิ พรทานโนตตมปุตรทานน ควรเป็น สรวสย พรทานานำ อุตตมิ ปุตรทานม จะทำให้มีรูปศัพท์ คำแปล และความหมายสัมพันธ์กันกับข้อความที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

แปลยกศัพท์ ดังนี้

(ทาน อื่นว่าการให้) จินตามณิ ซึ่งแก้วจินตามณิ เศรษฐตร ประเสริฐกว่า มณีนำ กว่าแก้วมณิทั้งหลาย (ทาน อื่นว่าการให้) สุวรรณ ซึ่งทอง ออิกิ ดียิ่งกว่า ธาตุทานานำ กว่าการให้แร่ธาตุทั้งหลาย ฆฏต น้ำมันเนย (น้ำมันก็) ออิกิ ดีกว่า ปรวีริ ดีที่สุด รसानำ ในบรรดา รสทั้งหลาย ปุตรทานม การให้ทาน เป็นสิ่งอุดม พรทานานำ กว่าการให้ สรวสย ซึ่งสิ่งทั้งปวง

ดังคำประพันธ์ร้อยกรองประเภทร้อยโบราณในสุปรีติธรรมราชชาดกคำหลวงนี้ว่า

"อันว่าแก้วจินดา	มณิมโนหร	อันบวรประลัจ
สำหรับจักรพรรดิภูบาล	เจ้าจักรพาลภูเบศ	เรื่องด้วยเดชรุจี
รัศมีจรัสลำเลิศนี้	งามประเสริฐเลิศแล้ว	กว่าหมู่แก้วทั้งผอง
อันว่าทองเนื้อแล้ว	แก้วกนกชาติ	งามโอภาสรังรอง
กว่าชาติทองทุกสิ่ง	บ่หอนจะยิ่งเนียนคุณ	อันว่ารสจะอดุลย์พันแพ่ง
แห่งเปรียงพระโค	รสนั้นโอชาชาติ	อาจเอมโอษฐ์ยคยั้ง
กว่ารสทุกสิ่งแห่งอาหาร	อันว่าให้พระราชบุตรเป็นทาน	ท่านให้"

ข้อความที่ ๑๘

คำอ่านตามต้นฉบับ

กนยาทาน มไหปุณย

มาทิสถุชฎิปกริตติตม

สรวูปาปี วินาศาย

มไหโมกษปริ ปทม

สา กนยา ตรายเต ปีตริ ।

เรียบเรียงเป็นภาษาสันสกฤตปัจจุบัน

กนยาทาน มหาปุณยม

มยา สตุชฎิเก กิริติตะ

สรวูปาปี วินาศาย

มไหศวรร โมกษ ปริ ปทม (หรือ มหาโมกษ ปริ ปทม)

สา กนยา ตราสยเต ปีตริ ।



วิเคราะห์

กนยาทานิ มโหปถุญย ควรเป็น กนยาทานิ มหาปถุญย เพื่อให้การแปลสัมพันธ์กับคำประพันธ์ในต้นฉบับนี้

มาทิสถุญญปฐกิตติตม ควรเป็น มยา สถุญญะ กิริติชะ ซึ่ง มยา เป็นตฤติยาวิภักติเอกพจน์ ทำให้สัมพันธ์กับคำประพันธ์ต้นฉบับ

สรววาปี วินาศาย ควรเป็น สรววาปี วินาศาย

มโหโมกษปร ปทม ควรเป็น มโหศวร โมกษ ปร ปทม (หรือ มหาโมกษ ปร ปทม) เพื่อให้ให้ มโหศวร โมกษ หรือ มหาโมกษ เป็นรูปเดียวกันกับ ปร ปทม

สา กนยา ตรายเต ปิตริ ควรเป็น สา กนยา ตราสยเต ปิตริ ซึ่ง ตราสยเต เป็นรูปณิชนตะ กรรตุวาทก หรือที่เรียกกันว่าประโยคเหตุกรรตุวาทก มาจาก ตรสุ + อย ปรัตยยะ + เต วิภักติ ได้รูปเป็น ตราสยเต (ทำที่ธมสระ อะ ที่ธาตุ ตรสุ ให้เป็น สระอา จึงกลายเป็น ตราสุ)

แปลยกศัพท์ได้ ดังนี้

กนยาทานิ การให้ลูกสาวเป็นทาน มหาปถุญย เป็นบุญอันยิ่งใหญ่

กิริติชะ อันว่าเกียรติยศ สตุญญะ ที่ถูกสร้างขึ้น มยา โดยเรา (ภวติ ย่อมมี)

สรววาปี อันว่าบาปทั้งปวง (วรุตเต ย่อมมี, ย่อมเป็นไป)

วินาศาย เพื่อความพินาศ

ปร ปทม อันว่าบทอื่น มหาโมกษ (หรือ มโหศวร โมกษ) เป็นความหลุดพ้นอันยิ่งใหญ่ (ภวติ ย่อมเป็น) สา กนยา อันว่าลูกสาว (หญิงสาว) นั้น ปิตริ ยังบิดา ตราสยเต

ย่อมให้เกรงขาม

ดังคำประพันธ์ร้อยกรองประเภทร่ายโบราณในสุปรีติธรรมราชคฤหค้ำหลวงนี้ว่า

"บพิตรอันว่า	ให้ลูกเป็นกนยาทาน	เกิดผลสารทักแท้
แก่พ่อแลแม่เลี้ยงตัวตน แลนะท้าว	โดยยุบลธรรมบ่เศร้า	พระพรหมเจ้าเทศนามา แต่ก่อนนั้น
บาปคณณานิรเศษ	หายด้วยเดชกนยาทาน	พ้นสงสารแสนโคก
ก็จะถึงบทโมกษพุ่มหิมา ฤร่าเลย	ผลกนยาทานนั้นโสด	อาจข้ามโคตรปิตริ"

ข้อความที่ ๑๙

คำอ่านตามต้นฉบับ

ทศ ปุรววาทสาปราน เย โคตตรา สุวรรคศสสจิตา

ยาวต ษุญญ ปิตามโหน สผล ทานมตตุลุม ।

เรียบเรียงเป็นภาษาสันสกฤตปัจจุบัน

ทศ ปุรวว ทศปราณะ เย โคตราช สุวรรคเส สติตา

ยาวต สตุญญ ปิตามโห น สผล ทาน ตุลุม ।



วิเคราะห์

ทศ (แปลว่า สิบ) มาจากคำว่า ทศนุ แจกตามแบบ ปณจน แปลว่า จำนวนห้า
 ปุรวุว ก็คือ ปุรวู (มีการซ้อน ว เข้ามาหนึ่งตัว ถ้าไม่ซ้อน ว จะมีรูปเป็น ปุรวู)
 ทศปาราน ควรจะเป็น ทศ ปราณะ ซึ่งเป็น ประถมวิภक्ति พหูพจน์ ที่มาจาก
 ปราณ + อะ การานต์ ในปูลิงค์ ประกอบกับ อสุ ประถมวิภक्ति พหูพจน์ ทำให้เข้ากับ เย โคตระ
 ซึ่งเป็น ประถมวิภक्ति พหูพจน์ เช่นเดียวกัน โดย เย มาจาก ยท ศัพท์ และ โคตร เป็นได้ทั้ง ปูลิงค์ และ
 นปูลิงค์ ในที่นี้ โคตร ถูกใช้เป็นปูลิงค์

สวรคคสสจिता มาจาก สวรคเค สถิตา ซึ่งคำว่า สวรคเค (ซ้อน ค หลัง ร เระะ
 และหน้า ค) เป็นสप्तมิวภक्ति เอกพจน์ มีความหมายว่า บนสวรรค์ ส่วนคำว่า สถิตา มาจาก
 สทา (ธาตุ) + อิ อาคม + ต ปรัตยยะ ในกริยาสันสกฤต ได้รูปเป็น สถิต ในที่นี้มีรูปเป็น สถิตา
 จะสัมพันธ์กันกับศัพท์ เย โคตระ เพราะเป็นวิภक्ति และพจน์เดียวกัน

ยาวตุ เป็นอพยศัพท์จำพวคนิบาต

ษษญี ควรเป็น สษญี ที่มาจาก สษ ธาตุ ประกอบกับ ตี ปรัตยยะ เอา ษ ที่ท้าย
 ธาตุเป็น ษ และเอา ต ที่ ตี ปรัตยยะ เป็น ญ เท่ากับ ญ ซึ่งคำว่า สษญี นี้ใช้เป็นคำคุณศัพท์ของ ทาน
 ซึ่งเป็นประธาน จึงมีรูปเป็น สษญี (สษญี + ม ที่ไม่ปรากฏรูปเป็น สษญีม ก็เพราะได้
 ลบ ม วิภक्तिออกไป)

ปิตามาไหน ก็คือ ปิตามโหะ น โดยคำว่า ปิตามโหะ เป็น ตฤติยาวิภक्ति พหูพจน์
 มาจาก ปิตามห + ภิ วิภक्ति ส่วน น เป็นนิบาตที่มีความหมายว่า ไม่

สผล เป็น สหบุพบทกัมมธารยสมาส มีความหมายว่า เป็นไปกับด้วยผล

ทานมตุลุม ควรเป็น ทานํ ตุลุม หรือ ตุลุม ก็ได้ ซึ่งคำว่า ตุลุม มีความหมายว่า
 สมดุล, เท่ากัน, เสมอ ใช้เป็นคำคุณศัพท์ของ ทาน

แปลงกศัพท์ได้ ดังนี้

เย โคตระ อันว่าโคตรตระกูลทั้งหลายเหล่าใด ทศ ปราณะ มีชีวิตอยู่ (ในโลกนี้)
 สิบชาติ (สิบครั้ง) ทศ ปุรวู ในกาลก่อนสิบชาติ (สิบครั้ง) สถิตา ดำรงอยู่แล้ว สวรคเค ใน
 สวรรค์ ยาวตุ เพราะว่า ทานํ อันว่าทาน สผล ที่มีผล (ที่เป็นไปกับด้วยผล) ตุลุม (หรือ
 ตุลม) อันสมดุลกัน สษญี เป็นสิ่งถูกสร้างขึ้น ปิตามโหะ โดยพระพรหม (ภาติ ย่อมเป็น)
 น หามิได้

ดังคำประพันธ์ร้อยกรองประเภทรายโบราณในสุปรีติธรรมราชคณาหลวงนี้ว่า

"อันเมื่อมณะสิบชาติ	เกิดเอาอาตมาฯ เล่าโสด	อันว่าโคตรผู้ใดฯ
อันอยู่ในเมืองสวรรค์	ก็จะเสวยผลอันอุดม	ตราบพระพรหมรังสรรค์นั้น
ผลทานอันอันอตุลย์	ก็ป่วนป่วนสัหายาเลย"	



ข้อความที่ ๒๐

คำอ่านตามต้นฉบับ

รุทรโลก ส คจฉติ ธรรมบุตฺรปริ ทตฺวา

สรุววยุสฺม มตฺม สรุวทาน นิสฺขยานํ ।

เรียบเรียงเป็นภาษาสันสกฤตปัจจุบัน

รุทรโลก ส คจฉติ ธรรมบุตฺร ปริ ทตฺวา

สรุววยุสฺม มตฺม สรุวทาน นิสฺขยานํ ।

วิเคราะห์

รุทรโลก เป็นทวิติยารักติ เอกพจน์

ส ก็คือ สะ หรือ สส เป็นสรรพนาม มาจาก ตท + ส ประถมารักติ บุลิ้งค์ ได้รูปเป็น สะ ที่เห็นเป็นรูป ส ก็เพราะลบ วิสรรค ที่ สะ ออกไป

คจฉติ เป็นกริยามาจาก คม + อ + ตี มีความหมายว่า ย่อมไป, ย่อมถึง

ธรรมบุตฺร ควรเป็น ธรรมบุตฺริ ซึ่งเป็น ทวิติยารักติ เอกพจน์ (ธรรม มีการซ้อน ม หน้า ม และหลัง ร เผละ)

ทตฺวา เป็นรูปภาษาบาลี ถ้าเป็น สันสกฤตจะมีรูปเป็น ทตฺตฺวา มาจาก ทา + ตฺวา ปรัตยยะ ในกริยาฤต ทารัสสะ สระอา ที่ ทา ธาตุ เป็น สระอะ แล้วซ้อนด้วย ต

ปริ เป็นนิบาต

สรุววยุสฺม, มตฺม และ นิสฺขยานํ ทั้งสามคำล้วนเป็นคำคุณศัพท์ของ สรุวทาน

สรุวทาน เป็น ประถมารักติ เอกพจน์

แปลยกศัพท์ได้ ดังนี้

ส อันว่าเขา ทตฺตฺวา ให้แล้ว ธรรมบุตฺริ ซึ่งธรรมบุตฺรเป็นทาน ปริ อย่างยิ่งใหญ่ คจฉติ ย่อมไป รุทรโลก สูโลกของพระปรเมศวร สรุวทาน อันว่าทานทั้งปวง สรุววยุสฺม เป็นสิ่งเสมอด้วยการบูชาสิ่งทั้งปวง มตฺม ถึงตายไปแล้ว นิสฺขยานํ มีผลทานที่นับจำนวนมิได้ (มีผลทานประเมินค่ามิได้ ภาติ ย่อมเป็น)

ดังคำประพันธ์ร้อยกรองประเภทร่ายโบราณในสุปรีติธรรมราชคฤหคัมภีระนี้ว่า

"อาจเสวยผลเสวยโคก ในรุทรโลกพูนเอยนะใจ (ฤร่าเลย)

คนใดให้ธรรมบุตฺรเป็นทาน ด้วยใจศานต์ศรัทธา (อันยั้งนั้น)

ผลบูชาทุกเมื่อ บุญนั้นเพื่อเสมอกัน (แลนะท้าว)

ทานทุกอันอาจสังขยา ทานกันยาผลยิ่งแล"



ข้อความที่ ๒๑

คำอ่านตามต้นฉบับ

ศิวโลกะ ส คจฺจติ อินฺทราทิลอกปาสาสตุ

ปุชฺชนเต จ เต สทา ทานกนฺยา ปรี โลกั ।

เรียบเรียงเป็นภาษาสันสกฤตปัจจุบัน

ศิวโลกะ ส คจฺจติ อินฺทราทิลอกปาสาสตุ

ปุชฺชนเต จ ตํ สทา ทานกนฺยา ปรี โลกั ।

วิเคราะห์

ศิวโลกะ ที่ถูกควรเป็น ศิวโลกะ เป็นสัปตมิวักติ เอกพจน์

อินฺทราทิลอกปาสาสตุ ควรเป็น อินฺทราทิลอกปาสาสตุ มาจาก อินฺทราทิลอกปาสาส + ต
รูปพหูพจน์ เพราะกริยา คือ ปุชฺชนเต เป็น พหูพจน์ บวกกับ ตฺ นิบาต

จ เต สทา คำว่า เต เป็น ประธมาวิภक्ति พหูพจน์ ควรเป็น ตํ ทวิติยาวิภक्ति
เอกพจน์ จึงจะแปลได้สัมพันธ์กับเนื้อความอื่นๆ

แปลยกศัพท์ได้ ดังนี้

ส อันว่าเขา คจฺจติ ย่อมไป ศิวโลกะ ในโลกแห่งพระคิเว ตฺ อินฺทราทิลอกปาสาส
อันว่าเทพผู้รักษาโลกทั้งหลายมีพระอินทร์ เป็นต้น ปุชฺชนเต จ ย่อมพากันบูชายกย่องอย่างแท้จริง
ตํ (ชน) ซึ่งชนนั้น สทา ตลอดกาลทุกเมื่อ ทานกนฺยา อันว่าผู้มีทานกัณยา (ผู้ให้ลูกสาวเป็นทาน
ในที่นี้หมายถึง บุตร) คจฺจติ ย่อมไป ปรี โลกั สูปรโลก

ดังคำประพันธ์ร้อยกรองประเภทร่ายโบราณในสุจริตธรรมราชชาตกคำหลวงนี้ว่า

"ก็จะถึงศิวโลก เทียนเสวยโคกเสวยสุชนัน ทุกทวยเทพโลกบาล

อินฺทราจารย์เป็น อาทิลแล ก็มาถวายสาธุการบูชา คนผู้ศรัทธาทุกเมื่อนั้น

เพื่อผลกัณยาทานยศโยค เมื่อไปปรโลกพูน ก็จจะยกยอชนัน"

ข้อความที่ ๒๒

คำอ่านตามต้นฉบับ

สรวฺวเทวปรี ปทม ।

เรียบเรียงเป็นภาษาสันสกฤตปัจจุบัน

สรวฺวเทวปรี ปทม ।

วิเคราะห์

สรวฺวเทวปรี เป็นคำคุณศัพท์ของ ปทม ซึ่งเป็นประธานในประโยคนี้ และเติม
น ภาวติ ซึ่งเป็นกริยาเข้ามาเป็น นปฺสกลิงค์ ประธมาวิภक्ति เอกพจน์



แปลยกศัพท์ได้ ดังนี้

ปทม อันว่าบท (บท หมายถึง เมืองพระคิระ) สรวุเทวปร อันยิ่งกว่า (เมือง) เทวตาทั้งปวง (น ภาติ ย่อมไม่มี)

ดังคำประพันธ์ร้อยกรองประเภทร่ายโบราณในสุปรีดิธรรมราชาคำหลวงนี้ว่า

"ในคิพทเมืองมิ่ง ห้องฟ้ายังไต่ปาน เปรียบเลย"

ข้อความที่ ๒๓

คำอ่านตามต้นฉบับ

วิมานากุลยานาญจ ।

เรียบเรียงเป็นภาษาสันสกฤตปัจจุบัน

วิมานาญะ กุลยานาญจ ।

วิเคราะห์

วิมานากุลยานาญจ ควรเป็น วิมานาญะ กุลยานาญจ โดยที่ วิมานาญะ เป็นรูปบุลึงค์ ประถมวิภักติ พหูพจน์ ส่วนคำว่า กุลยานาญจ มาจาก กุลยานาญะ + จ เอา วิสรรค เป็น ศ เมื่อทำสนธิกับศัพท์หลังที่ขึ้นต้นด้วย จ, ฉ, สำหรับ กุลยานาญะ ซึ่งใช้เป็นคำคุณศัพท์จึงควรเป็นประถมวิภักติ พหูพจน์ ตามไปด้วย

แปลยกศัพท์ได้ ดังนี้

จ และ วิมานาญะ อันว่าวิมานทั้งหลาย กุลยานาญะ เป็นสิ่งงดงาม (ภาวนติ ย่อมเป็น)

ดังคำประพันธ์ร้อยกรองประเภทร่ายโบราณในสุปรีดิธรรมราชาคำหลวงนี้ว่า

"ในพิมานทิพย์ปี่ไคร้ ยินต่อเท่าประลัยกัลป์ ดังนั้น"

ข้อความที่ ๒๔

คำอ่านตามต้นฉบับ

กนยายาญจผลมาเหตุ ।

เรียบเรียงเป็นภาษาสันสกฤตปัจจุบัน

กนยายาญจ ผลมาเหตุะ ।

วิเคราะห์

กนยายาญะ เป็นชัษฐีวิภักติ เอกพจน์ ทำสนธิกับ จ ซึ่งเป็นนิบาต เอา วิสรรค เป็น ศ ผลมาเหตุะ แยกสนธิเป็น ผลม + อาเหตุะ โดย ผลม เป็น นบุสกลิงค์ เป็นประถมวิภักติ เอกพจน์ ซึ่งใช้เป็นประธานในประโยค อาเหตุะ เป็น บุลึงค์ ประถมวิภักติ เอกพจน์ (มาจาก อา อุปสรรค + เหตุ คำนาม อุ การานต์ บุลึงค์)



แปลยกศัพท์ได้ ดังนี้

จ และ ผลม อันว่าผล กนยาযাষะ แห่งกันยาทาน (การให้ลูกสาวเป็นทาน ในที่นี้ หมายถึง บุตร) อาเหตุะ เป็นเหตุอันสำคัญยิ่ง (ภาวติ ย่อมเป็น)

ดังคำประพันธ์ร้อยกรองประเภทร้อยกรองในสุปริตธรรมราชคฤหคาคำหลวงนี้ว่า

"เหตุผลบุญอันใจกระสางันต์ แลให้กันยาทานบมิลลาค เทพถ้วนหน้าสาธุบูชา มีขาดเลย"

ข้อความที่ ๒๕

คำอ่านตามต้นฉบับ

โรรูปรัตนจติต่างคสทสรนารี ทาสีสทสรปริวารกรมยลิล

เทวายวิปริครเวปรททาสีกนยา ทาเนนตุลยผลเมว วทนติ สนตํ ॥

เรียบเรียงเป็นภาษาล้านสกลดปัจจุบัน

โรรูปรัตนจติต่างคสทสรนารี ทาสีสทสรปริวารกรมยลิลลา

เทวาย วิปริครเว ปรททาติ กนยาทานเนน ตุลยผลเมว วทนติ สนตะ ॥

วิเคราะห์

โรรูปรัตนจติต่างคสทสรนารี ควรเป็น โรรูปรัตนจติต่างคสทสรนารี ซึ่งเป็น ศัพท์สมาส (เขียนแยกศัพท์เป็น โร รูปรัตน จติ องค สทสร นารี)

ทาสีสทสรปริวารกรมยลิล ควรเป็น ทาสี สทสร ปริวาร กรมย ลิลลา เป็นศัพท์สมาสเช่นเดียวกัน โดยใช้เป็นคำคุณศัพท์ของคำว่า นารี ที่เป็นประธานของประโยค เทวาย เป็น จตุรทวิวิภक्ति เอกพจน์ วิปริครเว ที่ถูกต้องควรเป็น วิปริครเว (วิปริ แปลว่า พราหมณ์ เป็น คำนาม อะ การานต์ บุลิ้งค์ + ครเว เป็น จตุรทวิวิภक्ति เอกพจน์ ที่มาจาก ครุ + เอ จตุรทวิวิภक्ति เอกพจน์)

ปรททาติ เป็นกริยาในประโยค มีความหมายว่า ย่อมให้ทาน กนยาทานเนน เป็น ศัพท์สมาส เป็น ตฤติยาวิภक्ति เอกพจน์ ตุลยผลเมว มาจากคำว่า ตุลยผลม + เอว (หรือ ตุลยผล + เอว)

สนตํ ที่ถูกต้องควรเป็น สนตะ ที่มาจาก สด + อส ประถมวิภक्ति พหูพจน์ มีความหมายว่า คนดี หรือ สัปบุรุษทั้งหลาย ใช้เป็นประธานในประโยค โดยมี วทนติ เป็นกริยา

แปลยกศัพท์ได้ ดังนี้

โรรูปรัตนจติต่างคสทสรนารี อันว่านารีผู้ดังงามเท่านั้นนางฟ้าพันองค์ผู้ประดับตกแต่ง ด้วยทรัพย์และเงินทอง ทาสีสทสรปริวารกรมยลิลลา ผู้มีลิลลาเยื้องย่างที่เพียบพร้อมด้วยนางทาสีหนึ่งพัน คนเป็นปริวาร ปรททาติ ย่อมให้ทาน เทวาย แก่เทพยดา วิปริครเว (และ) แก่ครูพราหมณ์ สนตะ อันว่า สัปบุรุษทั้งหลาย วทนติ ย่อมกล่าว ตุลยผลเมว ซึ่งผลอันเสมอกันนั้นแล กนยาทานเนน ด้วยกันยาทาน



ตั้งคำประพันธ์ร้อยกรองประเภทร้อยโบราณในสุปรีติธรรมราชคำหลวงนี้ว่า

"บทไตรไทยราชนฤปดี	ศรีสุปรีติธรรมราช	อันว่าสาวโอภาสพฐ
พักตราตรูไสสแลม	ยัมแย้มแก้มไกรปราง	ศรีลำอางองค์หนุ่มเหน้า
แลได้ลิบหกเข้าขบเดือนปี	เพียงรัชนี้สาวสวรรค์	ถ้วนถึงพินงามสรรพ
ประดับด้วยเงินแลทอง	ล่ายองพรรณเก้าแก้ว	แพรว ๆ ภูษาการ
สร้อยสังวาลนพมาศ	สะเอ้งอาจเอาใจ	ละไมเคียรสรรพ
พาหุเรศรังรอง	เกือกทองทรงบัวบาท	โฉมอมิลาศใหม่หม้า
จะแจ่มหน้านวลจันทร์	เล็งแลพรรณเกลากาม	แลมีข้าสาวตามแห่ห้อม
สะพาดล้อมเรียงรัน	ถ้วนถึงพันทุกตน	เจ้าจุมพลภูวนารถ แลท้าว
ธ ประสาท ธ บ่นาน	ปลงเป็นทานปมไคร้	แต่พระเป็นเจ้าเทพปฏิมา
แก้วประชาชาติญาณ	พงศ์พราหมณ์ผู้พิศาล	อนึ่งให้แก่ปรมาจารย์ครุตน
โดยยุบลสามประการ	อันว่าฝูงอารยะลัตบุรุษ	ศีลวิสุทธิสาทร
เผ่ากวีรพฤฒาจารย์	แลแถลงผลสารใบบุญ	ธ ว่าปมเปรียบปูนปานผล
แห่งลัชนผู้ใจกระสานต์	แลให้ลูกเป็นกันยาทานอันเลคนี้	นางผู้ประเสริฐกัลยาณี
แต่เจ็ดปีโดยศาสตร์	ผลนั้นอาจเป็นบุญ	ดูอตุลย์ยศโยค
ภักดิ์โลกสงสาร ทุกแห่งแล"		

ข้อความที่ ๒๖

คำอ่านตามต้นฉบับ

อด โส ราชา ธรรมเทศนานมสการ กโรตเยวมาท ।

เรียบเรียงเป็นภาษาสันสกฤตปัจจุบัน

อด โส ราชา ธรรมเทศนานมสการ กโรตเยวมาท ।

วิเคราะห์

กโรตเยวมาท แยกสนธิเป็น กโรติ + เอว + อาท (เอา สระอิ ที่ ति เป็น ยุ แล้ว ใส่จุดใต้อักษร ต เป็น ต)

แปลยกศัพท์ได้ ดังนี้

อด ครั้งนั้น โส ราชา (หรือ ส ราชา) อันว่าพระราชอาพระองค์นั้น กโรติ ย่อมกระทำ ธรรมเทศนานมสการ ซึ่งการนมัสการพระธรรมเทศนา เอว อาท จึงกล่าวอย่างนี้ว่า

ตั้งคำประพันธ์ร้อยกรองประเภทร้อยโบราณในสุปรีติธรรมราชคำหลวงนี้ว่า

"อันดับนั้นปมิลาด	อันว่าพระบาทภูบดี	กรุงศรีสุปรีติธรรม
สดับคติอันทวิชาชาติ	แก่งประกาศธรรมตำนาน	พระภูบาลจอมกษัตริย์
ทำปฏิบัติไหว่นบ	เคารพตั้งปณิธาน	ท้าว ธ ก็มีพระโองการดังนี้"



ข้อความที่ ๒๗

คำอ่านตามต้นฉบับ

เห มหาปณทิต มม จิตตสมปนโน สรววสมปตติภิกามยนิติ ।

เรียบเรียงเป็นภาษาสันสกฤตปัจจุบัน

เห มหาปณทิต มม จิตตสมปนนาะ สรววสมปตตโย ' ภิกามยนิติ ।

วิเคราะห์

จิตตสมปนโน เป็นบุลึงค์ ประณามวิภักติ เอกพจน์ เป็นคำคุณศัพท์ของ สรววสมปตตยะ จึงควรเป็น จิตตสมปนนาะ รูปพหูพจน์ เช่นเดียวกันกับประธาน

สรววสมปตติภิกามยนิติ ควรเป็น สรววสมปตตโย' ภิกามยนิติ มาจาก สรววสมปตตยะ กับ อภิกามยนิติ ซึ่งคำว่า สรววสมปตตยะ (สรวว สมาสกับ สมปตตยะ) มาจากคำนาม สมปตติ อ การานต์ สตรีลิงค์ บวกกับ อส ประณามวิภักติ พหูพจน์ ส่วน อภิกามยนิติ เป็นกริยา ซึ่งเป็นรูปพหูพจน์เช่นเดียวกัน มาจาก อภิ + กาม + อย + อนติ จากนั้นก็มาทำสนธิกับ สรววสมปตตยะ เอา วิสรรค กับ สระอะ ที่อยู่ข้างหน้าเป็น สระโอ เมื่อทำสนธิกับศัพท์หลังที่ขึ้นต้นด้วย สระอะ แล้วเอา เป็น อวครท (')^๔ แทน สระอะ อีกครั้งหนึ่ง จึงทำให้มีรูปเป็น สรววสมปตตโย' ภิกามยนิติ

แปลยกศัพท์ได้ ดังนี้

เห มหาปณทิต ดูกรมหาบัณฑิต สรววสมปตตยะ อันว่าสมบัติทั้งปวงทั้งหลาย จิตตสมปนนาะ อันถึงพร้อมด้วยความวิจิตรอลังการ มม ของเรา (มั ยังเรา) อภิกามยนิติ ย่อมให้ยินดียิ่ง (น หามีได้)

ดังคำประพันธ์ร้อยกรองประเภทร่ายโบราณในสุปรีดีธรรมราชาดกคำหลวงนี้ว่า

"ดูกรมหาพราหมณ์ผู้ปราชญ์ อันว่าพระราชสมบัติทั้งผอง เงินแลกทองอันประเสริฐ
อีกเนาวรัตน์สวัสดิการณ นานาประเสริฐ ช่างมักเลิคนิสบสรรพ บุรีราษฎร์กรรมไเฬว
อันนานับการประกาศ ภูมิปราชญ์ล้าลี้เลย"

ข้อความที่ ๒๘

คำอ่านตามต้นฉบับ

โส ราชา วทนติ อิมิ คาลมาห ।

เรียบเรียงเป็นภาษาสันสกฤตปัจจุบัน

ส ราชา วทนุ อิมิ คาลมาห ।

^๔ โดยทั่วไปในเอกสารโบราณประเภทคัมภีร์ใบลาน และหนังสือสมุดไทย ก็จะไม่มีการหมาย อวครท (') ปรากฏให้เห็น



วิเคราะห์

คาถมาท มาจาก คาลิ + อาท

ราชา เป็นเอกพจน์ แต่ วทนต์ เป็นรูปกริยาอาขยาด พหุพจน์ ซึ่งมี อาท เป็นกริยาในประโยคอยู่แล้ว ดังนั้น วทนต์ จึงควรเป็นกริยาในระหว่าง คือ วทณ ซึ่งมาจาก วท + อ + อด (ปรตยยะ) แล้วเป็น วทต จากนั้นนำไปแจกตามคำนาม หลั่นตะ

แปลยกศัพท์ได้ ดังนี้

ส ราชา อันว่าพระราชาพระองค์นั้น วทณ เมื่อจะตรัส (ต่อไป) อิม คาลิ อาท จึงตรัส
คาถานี้ว่า ดังนี้

ดังคำประพันธ์ร้อยกรองประเภทร่ายโบราณในสุปรีดิธรรมราชคคคำหลวงนี้ว่า

"ในเมื่อให้ธรมปีติ ศรีสุรินทราธิราช แกล้งประกาศประกาศิต

เห็นอนิตยในสงสาร ดังนั้น ธ กระชั้นสวดคาถา ดังนี้ "

ข้อความที่ ๒๙

คำอ่านตามต้นฉบับ

อนิตย ธนสมปตติ |

บุตรเทราตร อนิตยคม |

อนิตยานิ ศรีรานิ |

ธรมมณโฆวนนิตยคม |

เรียบเรียงเป็นภาษาสันสกฤตปัจจุบัน

อนิตย ธนสมปตติ |

บุตรทธาระ อนิตยคม |

อนิตยานิ ศรีรานิ |

ธรมมณโฆว นิตยคม |

วิเคราะห์

ธนสมปตติ ควรเป็น ธนสมปตติเต เป็นศัพท์สมาสระหว่าง ธน + สมปตติ ซึ่งประกอบกับวิภักตินาม เอกพจน์ คือ ส (ธนสมปตติ + ส)

บุตรเทราตร ควรเป็น บุตรทธาระ ซึ่งคำว่า ทาร ที่หมายถึง ภรรยา นั้น ต้องใช้รูปพหุพจน์เสมอ

ศรีรานิ ควรเป็น ศรีรานิ

ธรมมณโฆวนนิตยคม ควรเป็น ธรมมณโฆว นิตยคม ซึ่งคำว่า ธรมมณโฆว แยกศัพท์ได้เป็น ธรมม + จ + เอว



แปลยกศัพท์ได้ ดังนี้

ธนสมบัติ อันว่าสมบัติคือ ทรัพย์ (อันว่าธนสมบัติ) อนิตราย ไม่เที่ยงแท้

บุตรทารา อันว่าบุตรและภรรยาทั้งหลาย อนิตราย เป็นสิ่งไม่เที่ยงแท้

ศรีราณี อันว่าร่างกายทั้งหลาย อนิตราย เป็นสิ่งไม่เที่ยงแท้แน่นอน (ภานติ ย่อมเป็น)

ธรมณใจว ก็ อันว่าธรรมะนั้นเที่ยว นิตยกม เป็นสิ่งเที่ยงแท้แน่นอน (ภานติ ย่อมเป็น)

ดังคำประพันธ์ร้อยกรองประเภทรายโบราณในสุปรีติธรรมราชาดกคำหลวงนี้ว่า

"ดูกรพราหมณ์ผู้ปราชญ์ อันว่าพระราชสมบัติกฐนี้แล บ่มีเที่ยงแท้ในสงสาร

เมียรักปานอาตมาสกล ลูกหลานตนผวนผิต ดูอนิตรายบ่มีผล

ส่วนตัวตนเกิดมา ดูอนิตรายถึงขนาด ด้วยชราพยาธิตายพลัน

เห็นแต่ธรรมอันเดียว พันกลมเกลียวหมวดหมั้น ความเที่ยงนั้นมิจริง"

ข้อความที่ ๓๐

คำอ่านตามต้นฉบับ

มฤต ศิริมุตตฤชย์ |

ภาษชลัษฐสมมุขเตา |

วานธวาทิมุขยานติ |

ธรมณใจโกนุคจติ |

เรียบเรียงเป็นภาษาสันสกฤตปัจจุบัน

มฤต ศิริมุตตฤชย์ |

ภาษชลัษฐสมมุขเตา |

พนธโว' ภิมุขา ยานติ |

ธรมณใจโก' นุคจติ |

วิเคราะห์

ศิริมุตตฤชย์ ควรเป็น ศิริมุตตฤชย์ มาจาก ศิริรม หรือ ศิริ + อุตฤชย์ โดย อุตฤชย์ เป็น ประสมวิภक्ति เอกพจน์ มาจาก อุต + ฤช + ย แล้วนำไปแจกกับ ม วิภक्ति นปฺสกลิงค์
ภาษชลัษฐสมมุขเตา ควรเป็น ภาษชลัษฐสมมุขเตา มาจาก ภาษชลัษฐ + อมุขเตา
วานธวาทิมุขยานติ ควรเป็น พนธโว' ภิมุขา ยานติ มาจาก พนธวะ + อภิมุขะ + ยานติ โดย พนธวะ (มาจาก พนธ) เป็น ประสมวิภक्ति พหูพจน์ ทำสนธิกับ อภิมุขะ ซึ่งเป็นวิภक्ति และพจน์เดียวกันกับ พนธวะ เอา วิสรรค กับ สระอะ ข้างหน้าเป็น สระโอะ แล้ว สระอะ ที่ อภิมุขะ กลายเป็น อวครท (') ได้รูปเป็น พนธโว' ภิมุขะ + ยานติ ลบ ะ ที่ อภิมุขะ เมื่อสนธิกับศัพท์ที่ขึ้นต้นด้วยอักษร ย



ธรรมมณโฆโกนุคจจติ จะแยกสนธิเป็น ธรรม + จ + เอกะ + อนุคจจติ แต่ ธรรม เป็น นปฺสกลิงค์ และ เอกะ เป็น ปฺลิงค์ ทำให้ไม่สัมพันธ์กัน ดังนั้น จึงควรเป็น ธรรมคฺโจโก'นุคจจติ จะแยกศัพท์สนธิเป็น ธรรมะ + จ + เอกะ + อนุคจจติ เอา วิสรรค กับ สระอะ ข้างหน้าเป็น สระโอ เมื่อทำสนธิกับศัพท์ที่ขึ้นต้นด้วย อะ และ เอา อะ เป็น อวฺครหฺ (') จึงมีรูปเป็น โอโก'นุคจจติ

แปลงศัพท์ได้ ดังนี้

ศรีรม (ศรีรํ) อันว่าร่างกาย อุตฺสฤขฺย ที่ถูกสร้างขึ้น มฤตฺ ตายไปแล้ว

ภาษฺฐโณฏฺฐสมํ เป็นเหมือนกับท่อนไม้ อกฺษเตา (ที่วางแห่งตาย) ในเพราะโดนแสงอาทิตย์

พฺนธะ อันว่าญาติทั้งหลาย อภิมุขะ มาห้อมล้อมแล้ว ยานติ ย่อมจากไป

จ ก็ ธรรมะ อันว่าธรรมะ เอกะ อย่างเดียว (เท่านั้น) อนุคจจติ ย่อมติดตามตัวไป

ดังคำประพันธ์ร้อยกรองประเภทร่ายโบราณในสุปรีดีธรรมราชชาตกคำหลวงนี้ว่า

"รํพึงเมื่อตนตาย ลมปากหายเป็นผี ทุบตีสักสิ่งไร

คือไม้ท่อนท่ายาว ทอดเลี้ยกลางปฐพี ทุบตีสักหยาดเลย

พี่น้องญาติกาตน ส่งโดยคลปาข้า แล้วหว่ายหน้าหนีพลัน

เท่าแต่ธรรมอันเดียวบ่คลาด หากไปด้วยอาตมาตนมิเคลื่อนเลย"

ข้อความที่ ๓๑

คำอ่านตามต้นฉบับ

ตสฺมาต ปศฺยามี ศตตํ ।

สฺตยปรฺทานเตธฺรนา ।

กิสฺมตราชปฺตรสฺส ।

ภารุยฺยาเทหํ ททามิ เต ।

เรียบเรียงเป็นภาษาสันสกฤตปัจจุบัน

ตสฺมาต ปศฺยามี ศตตํ ।

สฺตยํ ปรฺทานํ เต อธฺรนา ।

กิมฺต ราชปฺตรสฺส ।

ภารุยฺยาเทหํ ททามิ เต ।

วิเคราะห์

สฺตยปรฺทาน ในสุปรีดีธรรมราชชาตกคำหลวงนี้ มิได้ระบุวิภक्तिนามไว้ให้เห็น แต่ในคำประพันธ์ร้อยกรองประเภทร่ายโบราณที่เป็นภาษาไทยนั้น แสดงรูปให้เห็นว่า ควรเป็น สฺตยํ ปรฺทานํ

เต เป็นบุรุษสรรพนาม ที่มาจาก ตท + เอ จตุรวิภक्ति เอกพจน์



อรุณา เป็นอภัยยศัพทประเภทนิบาต
 ก็สมต ตามรูปประโยคควรเป็น ก็ มต ซึ่ง ก็ นี้เวลานำมาแปลมักจะใส่คำว่า
 ปรีโยชน หรือ การณ์ เข้ามา ส่วน มต น่าจะมาจากคำว่า มต บุรุษสรรพนาม ปัญจมีวิภक्ति เอกพจน์
 (อสมท + อส) แปลเป็นชัษฐีวิภक्ति (หรือจะแปลเป็นจตุรวิภक्तिก็ได้ โดยแปลว่า อันว่าประโยชน์อะไร
 ด้วยการพรรณนาถึงราชบุตร ย่อมมีแก่เรา)

แปลยกศัพท์ได้ ดังนี้

ตสมต เพราะฉะนั้น (อหิ อันว่าเรา) ปศุยามิ ย่อมเห็น ศตติ ซึ่งการสืบทอด (ความต่อเนื่อง)
 อรุณา ในกาลบัดนี้ ปุรทานิ อันว่าการมอบบุตรให้ เต แก่ท่าน (ภาวติ ย่อมมี) สตยิ อย่างจริงใจ
 ก็ (ปรีโยชน) อันว่าประโยชน์อะไร (วรรณยา ด้วยการพรรณนา) ราชปุตฺรสย
 ถึงราชบุตร มต ของเรา (ภาวติ ย่อมมี)

(อหิ อันว่าเรา) ททามิ จะให้ ภารยฺยาเทห์ ซึ่งร่างกายของภรรยา เต แก่ท่าน
 ดังคำประพันธ์ร้อยกรองประเภทร่ายโบราณในสุปรีดีธรรมราชาดกคำหลวงนี้ว่า
 “เหตุอนิตรายกลดั่งนั้น เรากะชั้นรำพึงพลัน เทียนทุกวันทุกเมื่อนั้น
 ภูผาเชื่อมสลัดย์ ภูตัสายสวาท ลูกกรักราชให้เป็นทาน
 ลูกเขยวามาลย์เสมออาตมะ รักคือราชหฤทัย จะรำกลใด เลยท่านฮา
 เมียจอมใจสุดสวาท ทั้งอาตมภูก็มิไวั ก็กะประสาทให้เป็นทานโสดแล”

ข้อความที่ ๓๒

คำอ่านตามต้นฉบับ

ราชสมปตติสกลุม ।

ยทิคามททามิเต ।

เรียบเรียงเป็นภาษาสันสกฤตปัจจุบัน

ราชสมปตติส กลุม ।

ยทิ กามิ ททามิ เต ।

วิเคราะห์

กาม ในที่นี้ก็คือ กามิ ทวิติยวิภक्ति เอกพจน์ ทำสมาสกับ ททามิ ซึ่งเป็นกริยาใน
 ประโยค จึงไม่สามารถเป็น กามททามิ ได้
 แปลยกศัพท์ได้ ดังนี้

ราชสมปตติส อันว่าราชสมบัติ (ภาวติ ย่อมมีอยู่) สกลุม ทั้งสิ้น

ยทิ ด้วยเหตุดังกล่าว (อหิ อันว่าเรา) ททามิ จะให้ กามิ สิ่งอันเป็นที่รัก เต แก่ท่าน



ดั่งคำประพันธ์ร้อยกรองประเภทรายโบราณในสุปรีติธรรมราชคค์ำหลวงนี้ว่า
 “แก้วปรากฏการเมืองมิ่ง สรรพทุกสิ่งไอศุรีย์ รั้พลมุลค้บคั้งนี้
 พึ่งหวังจินดา ปรารถนาใครได้ ภูก็จ้ะประสาทให้เป็นทาน แก่ท่านแล”

ข้อความที่ ๓๓

คำอ่านตามต้นฉบับ

ธรมมตตไถสญจินุยา ทวาสมิกิมิ

วขมกติ ปโรโลกสไหยาถ์ สรววสตุปริดยค

เรียบเรียงเป็นภาษาสันสกฤตปัจจุบัน

ธรมมารถ์ สญจินุโย วลุมิกิ อิว ขมกติ

ปโรโลก สหายารถ์ สรววสตุ ปริดยาคะ

วิเคราะห์

ธรมมตตไถสญจินุยา ทวาสมิกิมิ วขมกติ แยกศัพท์ได้เป็น ธรมมารถ์ สญจินุยะ + วลุมิกิ อิว ขมกติ โดยคำว่า ธรมมตตไถ ดูเหมือนว่าจะมาจาก ธรมม + อตถ เป็น ธรมมตถ (ซ้อน ต เข้ามาอีกหนึ่งตัว) คำ อตถ เป็นภาษาบาลี ถ้าเป็นภาษาสันสกฤตจะเป็น อรถ ที่มีความหมายว่า ประโยชน์, ความหมาย เป็นต้น ดังนั้น คำที่เหมาะสมควรเป็น ธรมมารถ์ นั่นเอง

สญจินุยะ + วลุมิกิ อิว เอา วิสรรค กับ สระอะ ที่ สญจินุยะ เป็น สระโอ เป็น สญจินุโย เมื่อทำสนธิกับศัพท์หลังขึ้นต้นด้วย ว จึงได้รูปเป็น สญจินุโย วลุมิกิมิว โดยเอา ต ที่ สญจินุยาต เป็น ท เมื่อทำสนธิกับศัพท์ที่ขึ้นต้นด้วย ว และ อนุสवार ที่ วลุมิกิ เป็น ม เมื่อทำสนธิกับ อิว

สไหยาถ์ ควรเป็น สหายารถ์ มีความหมายว่า เพื่อประโยชน์แห่งการเป็นสหาย (หรือเพื่อความเป็นสหายกัน)

ปริดยค เป็นศัพท์ที่ไม่มีความหมาย ควรจะเป็น ปริดยาคะ มีความหมายว่า บริจาค, สละ แปรลกศัพท์ได้ ดังนี้

(อหิ อันว่าเรา) สญจินุยะ เป็นผู้สั่งสม ธรมมารถ์ ซึ่งอรรถแห่งธรรม (ซึ่งความหมายแห่งธรรม) (ภวามิ ย่อมเป็น) วลุมิกิ อิว เพียงดังจอมปลวก ขมกติ ย่อมทำลาย แผ่นดิน (สั่งสมกองดิน) ฉะนั้น (อหิ อันว่าเรา) ปริดยาคะ เป็นผู้บริจาค สรววสตุ ซึ่งสิ่งของทั้งหมด สหายารถ์ เพื่อต้องการมีสหาย ปโรโลก (ในโลกหน้า) (ภวามิ ย่อมเป็น)

ดั่งคำประพันธ์ร้อยกรองประเภทรายโบราณในสุปรีติธรรมราชคค์ำหลวงนี้ว่า

“ดูกรพราหมณ์ผู้ปราชญ์	อันว่าพระราชสมบัติ	สารพัดทรัพย์ทั้งฟอง
อันนงเนื่องเมืองกว้าง	ช้างม้ามิ่งโยธา	เป็นมหาราษะหนักหน่วง
คือบาศบ่วงรังวัด	บัดพิกลอินทรี	มีพิการพวนผิด
ดูอนิธย์เป็นมัน	ความจะเที่ยงนั้ก็บมี	อันว่ากุผู้เป็นกษัตริผ่านหล้า



ตั้งหน้าเสี้ยมสลับธรรม เห็นทุกวันบมิขาด แลบมิได้ประมาทสักอัน
จรรยากรรมทุกเมื่อ เพื่อประการดั่งฤ อุบมาคือจอมปลวก
สัตว์พรรคพวกย่อมสั่งสม ก้อนดินกลมพูนพอก ดินดานงอกเป็นกอง
มากมูนมองเป็นใหญ่ อันนี้ก็คือผู้ใฝ่สร้างศีลธรรม สั่งสมธรรมทุกเมื่อ
เพื่อจะเอาเป็นสหายผู้ประเสริฐ และจะเอาตนไปเกิดเท่านั้นฤพาน อันเป็นสถานสุขขมมีรู้เฝ้า
ที่พระอิศวรเจ้าอยู่เสวยรมย์ ทุกเมื่อนั้น”

ข้อความที่ ๓๔

คำอ่านตามต้นฉบับ

มม ราชกุมารานัน น ปรียาม

เรียบเรียงเป็นภาษาสันสกฤตปัจจุบัน

น มม ราชกุมารานำ น ปรียามิ

วิเคราะห์

ต้องเติม น เข้ามาข้างหน้าประโยคอีก ๑ ตัว เนื่องจากคำประพันธ์ที่ปรากฏบ่งบอก
ว่า “เราไม่มีความรัก พระโอรสทั้งหลายของเราก็ดำรงได้” ซึ่งแสดงให้เห็นว่าต้องมี น ปฏิเสธ ๒ ตัว
แต่ที่ปรากฏอยู่มีเพียง ๑ ตัวเท่านั้น

ราชกุมารานัน ต้องเปลี่ยน น เป็น ณ เพราะมี ร อยู่ข้างหน้าตามกฎไวยากรณ์ภาษา
สันสกฤต เป็นชัษฐวิภक्ति พหูพจน์ แต่แปลเป็น สัทมิวิภक्ति

ปรียาม เป็นกริยารูปพหูพจน์ มาจาก ปรี + ย (ปรีตยยะ หมวด ๔) + ม วิภक्ति
ได้รูปเป็น ปรียาม ต้องใช้ตัวประธานว่า วยิ แต่ตามคำประพันธ์ที่ปรากฏนั้น ผู้พูดมีเพียงคนเดียว จึงต้อง
เป็นรูปเอกพจน์ คือ ปรียามิ มาจาก ปรี + ย + มิ จึงจะสัมพันธ์กันกับข้อความในประโยค

แปลยกศัพท์ได้ ดังนี้

(อหิ อันว่าเรา) น ปรียามิ ย่อมไม่มีความรักใคร่ ราชกุมารานำ ในราชกุมาร
ทั้งหลาย มม ของเรา น หามีได้

ดังคำประพันธ์ร้อยกรองประเภทร่ายโบราณในสุปรีดีธรรมราชาดกคำหลวงนี้ว่า

“ดูกรพราหมณ์ผู้ปราชญ์ อันว่าราชบุตรทั้งสามตนตรัสคดี ใ่ว่างูบมีรักสายสาหา
แลถูกมาประสาทให้เป็นทาน ดังนั้น”

ข้อความที่ ๓๕

คำอ่านตามต้นฉบับ

ปรียตริเรเกเนตรชีวหาปรียตริสมิ



เรียบเรียงเป็นภาษาสันสกฤตปัจจุบัน

ปริยตราติเรกเนตรชิวหาปริยตรสมํ

วิเคราะห์

ปริยตราติเรกเนตรชิวหาปริยตรสมํ ศัพท์ทั้งหมดนี้น่าจะเป็นศัพท์สนธิประกอบกับศัพท์สมาส โดยแยกศัพท์ออกได้เป็น ปริยตร + อติเรก (ปริยตราติเรก) + เนตร + ชิวหา + ปริยตร + สมํ

ชิวหา เป็นภาษาบาลี ถ้าเป็นภาษาสันสกฤตจะเป็น ชิวหา

สมํ เป็นอภัยศัพท์จำพวกนิบาต ถ้าใช้เป็นคำคุณศัพท์จะมาจากคำว่า สม จะมีรูปเป็น สมานี โดยใช้เป็นคำคุณศัพท์ของ บุตรานิ เป็น ปริยตราติเรกเนตรชิวหาปริยตรสมานีบุตรานิ แปลยกศัพท์ได้ ดังนี้

ปริยตราติเรกเนตรชิวหาปริยตรสมํ (บุตรานิ ดูกรโอรสทั้งหลาย) ผู้เสมอเหมือนสิ่งที่เป็นที่รักมากกว่าสิ่งที่เป็นที่รักกว่า (สิ่งใดๆ) กว่าสิ่งพิเศษกว่านัยน์ตา (เนตร) และกว่าลิ้น (ชิวหา) ของบิดา

ดังคำประพันธ์ร้อยกรองประเภทรายโบราณในสุปรีดิธรรมราชคฤหคําหลวงนี้ว่า

“ดูกรราชโอรส ศรีสุคติอันเยาว์ทั้งสาม อันเกิดตามพงศ์ดํากล
ยิ่งกมลหฤทัยอันพิเศษ ยิ่งกว่าเนตรนัยนา ยิ่งชิวหาประสาท
อันเลี้ยงอาตมตนกู ทุกเมื่อนั้น”

ข้อความที่ ๓๖

คำอ่านตามต้นฉบับ

นิรววานํ ปริติยเตตฺร ราชปุตฺรเกยาเนกสุโลนิ ।

เรียบเรียงเป็นภาษาสันสกฤตปัจจุบัน

นิรววานํ ปริยตรํ ราชปุตฺรเกโย'เนกสทฺสรํ ।

วิเคราะห์

นิรววานํ เป็นคำนามนปฺสกลิงค์ ประถมวิภक्ति เอกพจน์

ปริยตรํ ใช้เป็นคำคุณศัพท์เปรียบเทียบชั้นกว่า

ราชปุตฺรเกยาเนกสุโลนิ ควรเป็น ราชปุตฺรเกยสฺ รูปบัญญัติวิภक्ति พหูพจน์กับคำว่า อเนกสทฺสรํ ใช้เป็นคำคุณศัพท์ของ นิรววานํ จึงจะได้รูปศัพท์และไวยากรณ์ที่เหมาะสมโดยเอา วิสฺสฺรค กับ สฺระอะ ที่อยู่ข้างหน้าเป็น สฺระโ เมื่อทำสนธิกับศัพท์หลังที่ขึ้นต้นด้วย สฺระอะ แล้วเอา สฺระอะ ศัพท์หลังเป็น อวฺศฺรห (') อีกทีหนึ่ง จึงเป็น ราชปุตฺรเกโย' เนกสทฺสรํ



แปลยกศัพท์ได้ ดังนี้

นิรุขวานน์ อันว่าพระนิพพาน ปริยตร เป็นที่รักยิ่งกว่า ราชบุตเรภยะ กว่าราชบุตร
ทั้งหลาย อนเนกสทสรื มากกว่าพันเท่า (ภาติ ย่อมเป็น)

ดังคำประพันธ์ร้อยกรองประเภทร่ายโบราณในสุปรีดีธรรมราชาตกคำหลวงนี้ว่า

“กุรีกนฤพานบท กว่พระราชโอรสทั้งชั้น ได้ด้วยหมื่นด้วยแสน
เท่าถึงแดนล้านโลด ถ้วนถึงโกฏีแสนทวี กว่พระราชบุตรบุตรี เล่าไซ้”

ข้อความที่ ๓๗

คำอ่านตามต้นฉบับ

ตสมาด ษมปตติ ทานํ ททาติ ।

เรียบเรียงเป็นภาษาสันสกฤตปัจจุบัน

ตสมาด สมปตติ ทานํ ททามิ ।

วิเคราะห์

ษมปตติ ควรเป็น สมปตติ ทวีติยาวิภक्ति เอกพจน์

ททาติ เป็นบุรุษที่ ๓ แต่ตัวประธานเป็นบุรุษที่ ๑ คือ อหํ ดังนั้น ททาติ จึงควรเป็น
ททามิ ประธานกับกริยาจึงจะสัมพันธ์กัน

แปลยกศัพท์ได้ ดังนี้

ตสมาด เพราะฉะนั้น (อหํ อันว่าเรา) ททามิ จะให้ สมปตติ ซึ่งสมบัติ ทานํ เป็นทาน
ดังคำประพันธ์ร้อยกรองประเภทร่ายโบราณในสุปรีดีธรรมราชาตกคำหลวงนี้ว่า

“เหตุ้นันมีคลาต กุก็จะประสาทให้เป็นทาน เพราะกู่จะห้วงฤพานยศโยค
อันพันโอฆสงสาร อันเป็นสถานสุขนิโรธนี้”

ข้อความที่ ๓๘

คำอ่านตามต้นฉบับ

มโหปนุทิต มม ราชกุมารนุทามิ เต ।

เรียบเรียงเป็นภาษาสันสกฤตปัจจุบัน

มหาปนุทิต มม ราชกุมารนุทามิ เต ।

วิเคราะห์

ราชกุมารนุทามิ ควรเป็น ราชกุมารนุททามิ มาจาก ราชกุมาร + ททามิ โดย
เอา อนุสวาร เป็นอักษร น เมื่อวางติดกับอักษรตัวที่อยู่ข้างหลังที่เป็นพยัญชนะวรรค ต ซึ่ง
ในที่นี้คือ ท



แปลยกศัพท์ได้ ดังนี้

มหาปณทิต ดูกรมหาบัณฑิต (อหิ อันว่าเรา) ททามิ จะให้ ราชกุมาร ซึ่งราชกุมาร
เต แก่ท่าน

ดังคำประพันธ์ร้อยกรองประเภทรายโบบราณในสุปรีติธรรมราชคฤหคําหลวงนี้ว่า
“ดูกรมหาพราหมณ์หนุ่มปราษฎ์ อันว่าพระราชาธอสทั้งสาม ฎักประสาทให้แก่มหาพราหมณ์
บัดนี้แล”

ข้อความที่ ๓๙

คำอ่านตามต้นฉบับ

สรววสมปตติยจ น อิจฉามิ ।

เรียบเรียงเป็นภาษาสันสกฤตปัจจุบัน

สรววสมปตติยจ น อิจฉามิ ।

วิเคราะห์

สรววสมปตติยจ มาจาก สรววสมปตติ + จ เอา อนุสวาร เป็นพยัญชนะ ญ เมื่อ
มีอักษรพยัญชนะวรรค จ ตามหลัง

แปลยกศัพท์ได้ ดังนี้

จ ก็ (อหิ อันว่าเรา) น อิจฉามิ ย่อมไม่ปรารถนา สรววสมปตติ ซึ่งสมบัติทั้งปวง
ดังคำประพันธ์ร้อยกรองประเภทรายโบบราณในสุปรีติธรรมราชคฤหคําหลวงนี้ว่า
“อันว่าฎให้พระราชาบุตรเป็นทาน ใ้ว่าฎจำอ่านใจจินดา ปรารถนาผืนไฟ
อันใครได้สมบัติ อันอื่นนั้น”

ข้อความที่ ๔๐

คำอ่านตามต้นฉบับ

จกรวตสมปตติมิฉฉามิ ।

เรียบเรียงเป็นภาษาสันสกฤตปัจจุบัน

น จกรวตสมปตติมิฉฉามิ ।

วิเคราะห์

จกรวตสมปตติมิฉฉามิ ควรเป็น น จกรวตสมปตติมิฉฉามิ เนื่องจากเป็นประโยค
ปฏิเสธ จึงต้องมี น เข้ามาทำหน้าที่ปฏิเสธดังคำประพันธ์ที่ปรากฏในฉบับนี้ โดยคำว่า จกรวตสมปตติ
มิฉฉามิ แยกสนธิเป็น จกรวตสมปตติ + อิจฉามิ เอา อนุสวาร เป็น ม



แปลยกศัพท์ได้ ดังนี้

(อหิ อันวาเรา) น อิจฉามิ ย่อมไม่ปรารถนา จกรวรรดิสมปตติ ซึ่งสมบัติคือพระเจ้าจักรพรรดิ
 ดังคำประพันธ์ร้อยกรองประเภทร่ายโบราณในสุจริตธรรมราชคหค้ำหลวงนี้ว่า
 “อันว่าสมบัติอันอศาธ ที่จะเป็นบรมจักรพรรดิราชเจ้าจักรพาล ในสงสารนี้ไสด
 ภูมิประโยชน์จินดา ปรารถนาน้อยหนึ่งเลย”

ข้อความที่ ๔๑

คำอ่านตามต้นฉบับ

น อินฺทราสมปตติมิจฉามิ ।

เรียบเรียงเป็นภาษาสันสกฤตปัจจุบัน

น อินฺทราสมปตติมิจฉามิ ।

วิเคราะห์

น อินฺทราสมปตติมิจฉามิ ควรเป็น น อินฺทราสมปตติมิจฉามิ แยกสนธิได้เป็น
 น อินฺทราสมปตติ + อิจฉามิ

แปลยกศัพท์ได้ ดังนี้

(อหิ อันวาเรา) น อิจฉามิ ย่อมไม่ปรารถนา อินฺทราสมปตติ ซึ่งสมบัติ คือ
 พระอินทร์ (ซึ่งสมบัติคือความยิ่งใหญ่)

ดังคำประพันธ์ร้อยกรองประเภทร่ายโบราณในสุจริตธรรมราชคหค้ำหลวงนี้ว่า

“อันว่าสมบัติอันอจินต์ เป็นอินทราธิราชประไพ ในไตรตรึงษาสวรรค์

อันมเหสีมาโอภาส ภูมิปรารถนาน้อย หนึ่งเลย”

ข้อความที่ ๔๒

คำอ่านตามต้นฉบับ

น ปฺรหฺมสมปตติมิจฉามิ ।

เรียบเรียงเป็นภาษาสันสกฤตปัจจุบัน

น ปฺรหฺมสมปตติมิจฉามิ ।

วิเคราะห์

น ปฺรหฺมสมปตติมิจฉามิ ควรเป็น น ปฺรหฺมสมปตติมิจฉามิ แยกสนธิได้
 เป็น น ปฺรหฺมสมปตติ + อิจฉามิ



แปลยกศัพท์ได้ ดังนี้

(อหิ อันว่าเรา) น อิจฉามิ ย่อมไม่ปรารถนา พรหมสมปตฺตี ซึ่งสมบัติคือพระพรหม
ดังคำประพันธ์ร้อยกรองประเภทร่ายโบราณในสุปรีดิธรรมราชาคำหลวงนี้ว่า
“กูก็มีงานจงในพระหฤทัย ที่จะไปเสวยสมบัติอันอุดม ในชั้นพรหมโลก พ้น”

ข้อความที่ ๔๓

คำอ่านตามต้นฉบับ

อลโส ราชา กยต วจน อาตมา ปุตรานรทวย์ ปติษิตม ।

เรียบเรียงเป็นภาษาสันสกฤตปัจจุบัน

อล โส ราชา กยติ วจน อาตมปุตรานำ ทวย์ ปติษิตม ।

วิเคราะห์

กยต ก็คือ กยติ เป็นคำกริยา มาจาก กย + อย + ติ

อาตมาปุตรานรทวย์ ก็คือ อาตมปุตรานำ ทวย์ โดยที่ อาตมปุตรานำ เป็น
ศัพท์สมาส และเป็นชัษฐวิภक्ति พหูพจน์ ส่วนคำว่า ทวย์ เป็น ทวิตยวิภक्ति เอกพจน์ จะสัมพันธ์เข้ากับ
วจน และ ปติษิตม

แปลยกศัพท์ได้ ดังนี้

อล ครั้นนั้น (ครั้นแล้ว) โส ราชา (หรือ ส ราชา) อันว่าพระราชานั้น กยติ
ย่อมตรัส วจน ซึ่งถ้อยคำ ปติษิตม อันตั้งไว้แล้ว อาตมปุตรานำ ซึ่งบุตรของตน (พระองค์)
ทั้งหลาย ทวย์ ให้เป็นทรัพย์

ดังคำประพันธ์ร้อยกรองประเภทร่ายโบราณในสุปรีดิธรรมราชาคำหลวงนี้ว่า

“อันด้นนั้นปมินา	พระภูบาลบรมนารถ	อัมลฤกษ์ราชทั้งสามตน
มาถกเลหนือดัก	จูบลูกรักด้วยใจ	มีหฤทัยสวาท
กำสรดกำสรวลครวญคร้านั้น”		

ข้อความที่ ๔๔

คำอ่านตามต้นฉบับ

โส ราชา วตติ อิม คาลมาท ।

เรียบเรียงเป็นภาษาสันสกฤตปัจจุบัน

ส ราชา วทน อิม คาลมาท ।



วิเคราะห์

วทติ เป็นรูปกริยาอาขยาตเหมือน อาห จึงควรเป็นกริยาในระหว่าง คือ วทน ที่มา
จาก วท + อ + อต เป็น วทต (กล่าวอยู่) แล้วนำไปประกอบกับวิภักตินาม ส ประณามวิภักติ
เอกพจน์ ทำให้ได้รูปเป็น วทน

แปลงยศที่ได้ ดังนี้

ส ราชฯ อันว่าพระราชานั้น วทน เมื่อจะตรัส อิมิ คำถึ อาห จึงตรัสพระคานี้

ดังคำประพันธ์ร้อยกรองประเภทร่ายโบราณในสุปรีดิธรรมราชาคำหลวง ซึ่ง
ต้นฉบับจบลงเพียงเท่านั้นว่า

“อันว่าพระจุฑาภรณ์ ศรีสุปรีดิธรรม”

๒. วิเคราะห์อักษรไทยย่อ และภาษาไทยที่ใช้ในวรรณกรรม

อักษรไทยย่อ เป็นอักษรที่ใช้ในสมัยอยุธยา ถือเป็นหลักฐานทางด้านอักษรที่มีความ
สำคัญทางประวัติศาสตร์อักษรหนึ่ง ซึ่งอาจสันนิษฐานได้ว่าอักษรไทยย่อนี้ได้ประดิษฐ์ขึ้นในสมัย
สมเด็จพระนารายณ์มหาราชก็ได้ เนื่องจากในช่วงระยะเวลาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๑๐๐ จนกระทั่งถึงปี พ.ศ. ๒๑๐๘
ปรากฏตัวอย่างอักษรไทยเพียงตัวอย่างเดียว^{๑๑} ประกอบในช่วงระยะเวลาดังกล่าว คนไทย
มีความแตกสามัคคี ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงแผ่นดินบ่อยครั้ง จนกระทั่งถึงปี พ.ศ. ๒๑๑๒
ต้องเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งแรกให้แก่พม่า และกว่าสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ทรงประกาศอิสรภาพ
ที่เมืองแครง ในปี พ.ศ. ๒๑๒๗ กอบกู้เอกราชให้กลับคืนมาได้ก็ตาม แต่ก็อาจจะส่งผลทำให้กระทบ
ต่อการเขียนหนังสือไม่มากนัก

ตั้งแต่สมัยสมเด็จพระเอกาทศรถ เป็นต้นมา แม้จะปรากฏหลักฐานเกี่ยวกับตัวอักษร
ที่บันทึกในหนังสือโบราณ หรือคัมภีร์โบราณ และหนังสือที่เขียนบนกระดาดก็ตาม แต่ตัวอักษรที่ปรากฏใน
หนังสือโบราณที่พบส่วนมากก็จะเป็นอักษรขอม ภาษาบาลี อาทิ คัมภีร์สมนต์ปาสาทิกา วินยฎกถา
(ทุตย) ปาจิตติยวณณา พ.ศ. ๒๑๕๘ (จ.ศ. ๙๗๗) ปัจจุบันอยู่ในความดูแลของกลุ่มหนังสือตัวเขียน
และจารึก สำนักหอสมุดแห่งชาติ เป็นต้น ส่วนอักษรไทยนั้น แทบจะไม่ปรากฏหลักฐานในเอกสารใดๆ เลย
จนกระทั่งสมัยสมเด็จพระเจ้าทรงธรรม (พ.ศ. ๒๑๖๓ – พ.ศ. ๒๑๗๑) ปรากฏหลักฐานเกี่ยวกับตัวอักษร
ไทย จากวรรณกรรมเรื่อง ภาพยัมหาชาติ ซึ่งสมเด็จพระเจ้าทรงธรรม ทรงนิพนธ์ขึ้น เป็นทำนองร่ายยาว
ภาษาบาลีสลับกับภาษาไทย^{๑๒} โดย ไม่ระบุปี พ.ศ. ที่แต่ง และเมื่อนำมาเทียบกับตารางเปรียบเทียบ
แบบอักษรไทย^{๑๓} ได้ยกตัวอย่างอักษรไทย ปี พ.ศ. ๒๑๖๔ ซึ่งตรงกับสมัยสมเด็จพระเจ้าทรงธรรม

ต่อมาในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช (พ.ศ. ๒๑๙๙ – พ.ศ. ๒๒๓๑) ถือได้ว่าเป็น
ยุคทองของสมัยอยุธยาในทุกๆ ด้านยุคหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นทางด้านการทหาร การค้า การทูต รวมถึงวรรณคดี
อีกด้วย

^{๑๑} กัณฐ สติกรุล. “ลายสือไทย ๗๐๐ ปี.” กรุงเทพฯ : องค์การค้าคุรุสภา, หน้า ๘๔.

^{๑๒} เปลื้อง ณ นคร. “ประวัติวรรณคดีไทย.” กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, หน้า ๗๒ – ๗๔.

^{๑๓} สำนักหอสมุดแห่งชาติ, กรมศิลปากร. “แบบอักษรโบราณ ฉบับนักเรียน นักศึกษา.” กรุงเทพฯ : รุ่งศิลป์การพิมพ์, หน้า ๓๒ – ๓๗.



นอกจากนี้ยังได้มีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขตัวอักษรไทย ประมาณ พ.ศ. ๒๒๐๓^{๑๔} และปรากฏหลักฐานเกี่ยวกับการใช้อักษรไทยอยุธยาและอักษรไทยย่อในจารึกและเอกสารต่างๆ ที่มีรูปอักษรคล้ายคลึงกัน ดังนี้

๑. จารึกวัดจุฬามณี^{๑๕} (พ.ศ. ๒๒๒๑ อักษรไทยอยุธยา ภาษาไทย จำนวน ๑ ด้าน ๓๘ บรรทัด ปัจจุบันอยู่ที่ ซุ้มพระปรางค์วัดจุฬามณี ตำบลท่าทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก จารึกบนแผ่นหินรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า มีใจความสรุปได้ว่า พ.ศ. ๒๒๒๑ สมเด็จพระนารายณ์มหาราชทรงมีพระบรมราชโองการให้ใช้ผ้าทาบรอยพระพุทธรูป สลักลงบนแผ่นหิน พระราชทานไว้เป็นที่กราบไหว้ของประชาชน

๒. จารึกวัดมหาธาตุฯ^{๑๖} (จารึกหลักที่ ๑๑๕) พ.ศ. ๒๒๒๘ อักษรไทยอยุธยา ภาษาไทย สถานที่พบ วัดมหาธาตุฯ ตำบลพระบรมมหาราชวัง อำเภอพระนคร จังหวัดพระนคร ปัจจุบันคือ วัดมหาธาตุฯ เขตพระนคร จังหวัดกรุงเทพมหานคร จารึกบนแผ่นหินชนวนสีเขียว จำนวน ๑ ด้าน ๑๔ บรรทัด

๓. สำเนาหนังสือออกพระวิสุทธิสุนทร ราชทูตไทย ถึงท่านมุสูลิงแพร เสนาบดีฝรั่งเศส พ.ศ. ๒๒๓๑ อักษรไทยย่อ ภาษาไทย พลตรีพระยาสิงหเสนี (สะอาด สิงหเสนี) เมื่อยังเป็นนายร้อยโทสะอาด ผู้ช่วยราชการทหารทูตสยามในกรุงปารีส ได้คัดสำเนาหนังสือจากหอสมุดของทหารเรือกรุงปารีส^{๑๗}

๔. สำเนาหนังสือสัญญาไทยกับฝรั่งเศส ทำที่เมืองลพบุรี พ.ศ. ๒๒๓๑ (จ.ศ. ๑๐๕๐) อักษรไทยย่อ ภาษาไทย

ดังนั้น จากหลักฐานที่ปรากฏจากกล่าววว่า อักษรไทยย่อ เริ่มใช้ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ซึ่งรูปอักษรในสมัยนี้มีลักษณะใกล้เคียงกับรูปอักษรไทยปัจจุบันเป็นอย่างมาก

ต่อมาในสมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ (พ.ศ. ๒๒๗๕ - พ.ศ. ๒๓๐๑) ปรากฏอักษรไทยย่อในวรรณกรรม เรื่อง นันทโศกนันทสูตรคำหลวง ใช้อักษรขอม ภาษาบาลี สลับกับคำประพันธ์ร้อยกรองประเภทร่ายยาว อธิบายข้อความเป็นภาษาไทย ซึ่งคล้ายคลึงกับ วรรณกรรมเรื่องสุปรีดิธรรมราชาคำหลวง ที่ใช้อักษรขอม ภาษาสันสกฤต สลับกับคำประพันธ์ร้อยกรองประเภทร่ายโบราณ อธิบายข้อความเป็นภาษาไทย ดังนั้น เพื่อให้เข้าใจรูปอักษรไทยย่อมากขึ้น จึงได้นำรูปอักษรไทยย่อจากหนังสือแบบอักษรโบราณมาเปรียบเทียบกับ

รูปพยัญชนะ

รูปพยัญชนะอักษรไทยย่อ มีอักษร ๔๔ ตัว เช่นเดียวกับพยัญชนะไทยปัจจุบัน แต่ที่ปรากฏในวรรณกรรมเรื่องนี้มีเพียง ๔๐ ตัว โดยอักษรที่ไม่ปรากฏในวรรณกรรมเรื่องนี้ ได้แก่ ค ฅ ท ฒ ซึ่งหลักฐานที่ปรากฏดังกล่าวทำให้ยืนยันได้ว่าวรรณกรรมเรื่องนี้ ไม่ได้แต่งขึ้นในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เพราะในสมัยนี้มีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขตัวอักษรไทย โดยได้ตัดตัวอักษรบางตัว

^{๑๔} สุริวงค์ พงศ์ไพบูลย์. “หลักภาษาไทย.” กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, หน้า ๙๑ - ๙๒.

^{๑๕} คณะกรรมการจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และโบราณคดี. “ประชุมจดหมายเหตุสมัยอยุธยา ภาค ๑.” พระนคร : โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, ๒๕๑๒, หน้า ๓๒ - ๓๓.

^{๑๖} คณะกรรมการจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์ สำนักนายกรัฐมนตรี. “ประชุมศิลาจารึก ภาค ๔.” พระนคร : โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, ๒๕๑๓, หน้า ๑๕๕ - ๑๕๘.

^{๑๗} คณะกรรมการจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และโบราณคดี. “ประชุมจดหมายเหตุสมัยอยุธยา ภาค ๑.” พระนคร : โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, ๒๕๑๐, หน้า ๑๒ - ๑๗.



ออกไป ได้แก่ ข ค ณ ฎ ฏ ท ฒ ฟ เนื่องจากสามารถใช้ตัวอักษรอื่นแทนได้ แต่วรรณกรรมเรื่องนี้ปรากฏการใช้อักษร ข ในคำว่า ขอ, ฎ ในคำว่า ราชฎร และ ฟ ในคำว่า ฟัง ดังตารางแสดงรูปอักษรไทยย่อ - พยัญชนะ ต่อไปนี้

ตารางแสดงรูปอักษรไทยย่อ - พยัญชนะ

พยัญชนะปัจจุบัน	ปรากฏอยู่ในสุปรีดีธรรมราชาคณ	จากหนังสือแบบอักษรโบราณ	พยัญชนะปัจจุบัน	ปรากฏอยู่ในสุปรีดีธรรมราชาคณ	จากหนังสือแบบอักษรโบราณ
ก	ค	ค	ฦ	ฦ	ฦ
ข	ช	ช	ฦ	ฦ	ฦ
ช	ช	ช	ฦ	ฦ	ฦ
ค	ค	ค	ท	—	ท
ค	—	ค	ฒ	—	ฒ
ณ	ณ	ณ	ณ	ณ	ณ
ง	ง	ง	ด	ด	ด
จ	จ	จ	ด	ด	ด
ฉ	ฉ	ฉ	ด	ด	ด
ช	ช	ช	ท	ท	ท
ช	ช	ช	ธ	ธ	ธ
ณ	—	ณ	น	น	น
ญ	ญ	ญ	บ	บ	บ



ตารางแสดงรูปอักษรไทยย่อ - พยัญชนะ (ต่อ)

พยัญชนะ ปัจจุบัน	ปรากฏอยู่ใน สุปรีดธรรมราช ชาตก	จากหนังสือ แบบอักษร โบราณ	พยัญชนะ ปัจจุบัน	ปรากฏอยู่ใน สุปรีดธรรมราช ชาตก	จากหนังสือ แบบอักษร โบราณ
ป			ล		
ผ			ว		
ฝ			ศ		
พ			ช		
ฟ			ส		
ภ			ท		
ม			ฬ		
ย			อ		
ร			ฮ		

รูปสระ

รูปสระอักษรไทยย่อ มีอักษร ๒๕ ตัว ไม่มีสระลอย มีแต่สระจมเท่านั้น ดังนี้

ตารางแสดงรูปอักษรไทยย่อ - สระ

สระ ปัจจุบัน	ปรากฏอยู่ใน สุปรีดธรรมราช ชาตก	จากหนังสือ แบบอักษร โบราณ	สระ ปัจจุบัน	ปรากฏอยู่ใน สุปรีดธรรมราช ชาตก	จากหนังสือ แบบอักษร โบราณ
- ะ			- ำ		
- ิ			- ึ		
- ุ			- ู		



ตารางแสดงรูปอักษรไทยย่อ - สระ (ต่อ)

สระ ปัจจุบัน	ปรากฏอยู่ใน สุปรีติธรรมราช ชาตก	จากหนังสือ แบบอักษร โบราณ	สระ ปัจจุบัน	ปรากฏอยู่ใน สุปรีติธรรมราช ชาตก	จากหนังสือ แบบอักษร โบราณ
เ -			แ -		
เ -			โ -		
เ -			เ -		
เ -			เ -		
เ -			เ -		
เ -			เ -		
เ -			เ -		
เ -			เ -		
เ -			เ -		
เ -			เ -		

วรรณยุกต์

รูปวรรณยุกต์อักษรไทยย่อ มีอักษร ๔ ตัว แต่ในวรรณกรรมเรื่อง สุปรีติธรรมราชชาตก
นี้ ปรากฏอักขระเพียง ๒ ตัวเท่านั้น คือ เอก กับ โท ดังนี้

ตารางแสดงรูปอักษรไทยย่อ - วรรณยุกต์

วรรณยุกต์ ปัจจุบัน	ปรากฏอยู่ใน สุปรีติธรรมราช ชาตก	จากหนังสือ แบบอักษร โบราณ	วรรณยุกต์ ปัจจุบัน	ปรากฏอยู่ใน สุปรีติธรรมราช ชาตก	จากหนังสือ แบบอักษร โบราณ
เอก (ˊ)			ตรี (ˋ)	-	
โท (ˊ)			จัตวา (ˋ)	-	



ตัวเลข

รูปตัวเลขในอักษรไทยย่อ มีอักษร ๑๐ ตัว คือ ๐ ๑ ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ เช่นเดียวกับตัวเลขไทยปัจจุบัน จากหลักฐานที่ปรากฏ ตัวเลขในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ในหนังสือจดหมายเหตุออกพระวิสุทธิสุนทร ราชทูต^{๔๔} ฉบับที่ ๑ และ ๒ พ.ศ. ๒๒๓๑ ปรากฏรูปตัวเลขเพียง ๓ ตัว คือ ๑ ๒ ๓ ต่อมาปรากฏหลักฐานในวรรณกรรม เรื่อง นันทโศภนันทสูตรคำหลวง สมัยสมเด็จพระเจ้าบรมโกศ ปรากฏรูปตัวเลข ๘ ตัว คือ ๐ ๑ ๒ ๔ ๕ ๗ ๘ ๙ แต่ในวรรณกรรมเรื่อง สุปรีดิธรรมราชชาดกคำหลวง ปรากฏรูปตัวเลขเพียง ๓ ตัวเท่านั้น คือ ๑ ๒ ๔ เพื่อใช้บอกจำนวนข้อความภาษาสันสกฤต ซึ่งโดยทั่วไปจะปรากฏเมื่อจบข้อความ แต่ในวรรณกรรมเรื่องนี้เขียนไว้หน้าข้อความภาษาสันสกฤต ดังนี้

ตารางแสดงรูปอักษรไทยย่อ - ตัวเลข

ตัวเลขปัจจุบัน	ปรากฏอยู่ในสุปรีดิธรรมราชชาดก	จากหนังสือแบบอักษรโบราณ	ตัวเลขปัจจุบัน	ปรากฏอยู่ในสุปรีดิธรรมราชชาดก	จากหนังสือแบบอักษรโบราณ
๐	-	๐	๕	-	๕
๑	๑	๑	๖	-	๖
๒	๒	๒	๗	-	๗
๓	-	๓	๘	-	๘
๔	๔	๔	๙	-	๙

เครื่องหมาย

รูปเครื่องหมายที่ปรากฏในวรรณกรรม เรื่อง สุปรีดิธรรมราชชาดกคำหลวง ดังนี้

ตารางแสดงรูปอักษรไทยย่อ - เครื่องหมาย

เครื่องหมายปัจจุบัน	ปรากฏอยู่ในสุปรีดิธรรมราชชาดก	จากหนังสือแบบอักษรโบราณ	เครื่องหมายปัจจุบัน	ปรากฏอยู่ในสุปรีดิธรรมราชชาดก	จากหนังสือแบบอักษรโบราณ
ฯ	๒	-	๐	๐	๐
๐	-	-	๑	๑	-
๑	-	-	๒	๒	-

^{๔๔} ปราณี กุลละวณิช. "วิวัฒนาการเลขไทย." กรุงเทพฯ : ฝ่ายวิจัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, หน้า ๒๓.



อักษรวิธี

อักษรไทยย่อที่ปรากฏในวรรณกรรมเรื่องนี้ มีการวางรูปอักษรเช่นเดียวกับภาษาไทยปัจจุบัน แต่มีข้อสังเกตที่เป็นลักษณะพิเศษที่แตกต่างไปจากการวางรูปอักษรในปัจจุบัน ดังนี้

๑. พยัญชนะ

๑.๑ การเขียนรูปพยัญชนะ เมื่อประสมกับสระอา จะเขียนรูปสระอาต่อกับเส้นหลังของรูปพยัญชนะนั้น ๆ เช่น

มา **มา**

ฮา **ฮา**

๑.๒ การเขียนรูปพยัญชนะที่ใช้รูปต่างไปจากปัจจุบัน และเสียงก็ต่างกันด้วย แต่มีความหมายเหมือนกัน เช่น

จักระพาฬ

จักระพาฬ

ปัจจุบันเป็น

จักรวาล

๑.๓ การเขียนรูปพยัญชนะท้าย หรือตัวสะกดที่ใช้แม่กด เป็นตัวสะกด ส่วนมากจะใช้ ดติ หรือ ดิ เช่น

สมบัติ

สมบัติ

ปัจจุบันเป็น

สมบัติ

ประเสริฐ

ประเสริฐ

ปัจจุบันเป็น

ประเสริฐ

ปฏิบัติ

ปฏิบัติ

ปัจจุบันเป็น

ปฏิบัติ

๑.๔ พยัญชนะตัวเชิง มีเพียงตัวเดียวคือ ญ เช่น

ปราชญ

ปราชญ

ปัจจุบันเป็น

ปราชญ

๑.๕ การใช้พยัญชนะ ร ซ้อนกันสองตัว หรือ รร ในคำบางคำ ในปัจจุบันไม่ ปรากฏ เช่น

อารรย

อารรย

ปัจจุบันเป็น

อารยะ

หรือในวรรณกรรมไม่ปรากฏ แต่ใช้อยู่ในปัจจุบัน เช่น

บันจง

บันจง

ปัจจุบันเป็น

บรรจง

๑.๖ ในวรรณกรรมปรากฏการใช้ ร เผลว ในคำบางคำ แต่ปัจจุบันไม่ปรากฏรูป เช่น

ปรารธนา

ปรารธนา

ปัจจุบันเป็น

ปรารธนา

๒. สระ

๒.๑ การเขียนรูปสระอะ (- อะ) ในคำเดียวกันบางครั้งก็ปรากฏรูป แต่บางครั้งก็ไม่ปรากฏรูป เช่น

ประเสริฐ

ประเสริฐ

มีรูปเป็น

ประเสริฐ

ประเสริฐ

ประเสริฐ

จักรวาล

จักรวาล

มีรูปเป็น

จักรพาฬ

จักรวาล

จักรพาฬ



๒.๒ การเขียนรูปสระ ในคำบางคำแตกต่างกันไปจากเสียงปัจจุบัน เช่น

เอารส	เอารส	ปัจจุบันเป็น	โอรส
ไสมย	ไสมย	ปัจจุบันเป็น	สมัย

๒.๓ การวางตำแหน่งของรูปสระต่างไปจากปัจจุบัน ส่วนใหญ่จะเป็นสระเออ เช่น

ดำเกอง	ดำเกอง	ปัจจุบันเป็น	ดำเกิง
เลอค	เลอค	ปัจจุบันเป็น	เลิศ

๒.๔ รูปสระอะ (- ะ) ประกอบพยัญชนะในวรรณกรรมไม่ปรากฏรูป แต่ปัจจุบันปรากฏรูป เช่น

จ	จ	ปัจจุบันเป็น	จะ
บรโยชน	บรโยชน	ปัจจุบันเป็น	ประโยชน์

๓. วรรณยุกต์

๓.๑ ในวรรณกรรมไม่ปรากฏรูป แต่ปัจจุบันปรากฏรูป เช่น

ทั้ง	ทั้ง	ปัจจุบันเป็น	ทั้ง
บ	บ	ปัจจุบันเป็น	บ่

๓.๒ ในวรรณกรรมใช้รูปหนึ่ง แต่ปัจจุบันใช้อีกรูปหนึ่ง เช่น

ทักแท้	ทักแท้	ปัจจุบันเป็น	ทักแท้
--------	---------------	--------------	--------

๔. เครื่องหมาย

๔.๑ การใช้รูปไม้ไต่คู้ (ˊ) ในวรรณกรรมไม่ปรากฏรูป แต่ปัจจุบันปรากฏรูป เช่น

เห่น	เห่น	ปัจจุบันเป็น	เห็น
ก	ก	ปัจจุบันเป็น	ก็

๔.๒ การใช้รูปนิคหิต (ˋ) ใช้เขียนบนพยัญชนะต้นเมื่อกำกับคำหรือพยางค์ ที่เป็นเสียง สระโอะ ซึ่งในวรรณกรรมปรากฏรูป แต่ปัจจุบันไม่ได้ใช้แล้ว เช่น

อุดม	อุดม	ปัจจุบันเป็น	อุดม
อมฤต	อมฤต	ปัจจุบันเป็น	อมฤต
กลัมเกลียว	กลัมเกลียว	ปัจจุบันเป็น	กลมเกลียว

๔.๓ การใช้รูปทัณฑฆาต หรือการันต์ (ˆ) ใช้สำหรับกำกับพยัญชนะตัวตามของพยางค์ในคำบาลี-สันสกฤต ที่ไม่ต้องการอ่านออกเสียง ซึ่งในวรรณกรรมไม่ปรากฏรูป แต่ปัจจุบันปรากฏรูป เช่น

องค	องค	ปัจจุบันเป็น	องค์
ศักติ	ศักติ	ปัจจุบันเป็น	ศักดิ์



๔.๔ การใช้รูปไม้ยมก (๗) เครื่องหมายนี้ใช้กำกับพยางค์ที่มีเสียงซ้ำ ซึ่งมีลักษณะเช่นเดียวกับปัจจุบัน แต่ไม่มีกฎเกณฑ์ที่แน่นอน เช่น

เส่นหา ๆ ยาก *เส่นหา ๆ ยาก* อ่านว่า เส่นหา หายาก

๔.๕ การใช้เครื่องหมายฟองมัน (๐) ใช้เขียนไว้ต้นบรรทัด หรือต้นข้อความ ในที่นี้ ตัวอย่างการใช้ ๐ ฟองมัน ใช้เขียนไว้หน้าข้อความภาษาสันสกฤต เช่น ๐จักรวรรต สมบัติมิจนามิ

วิเคราะห์ภาษาไทย

จากการศึกษาอุปอักษรและอักขรวิธีที่ปรากฏในวรรณกรรม เรื่อง สุปรีดิธรรมราชชาตกคำหลวง สันนิษฐานได้ว่าจะแต่งขึ้นในสมัยอยุธยาตอนปลาย ระหว่าง พ.ศ. ๒๒๗๕ ถึง พ.ศ. ๒๓๑๐ ดังนั้น เพื่อเป็นการยืนยันข้อสันนิษฐานดังกล่าว จึงวิเคราะห์การใช้ภาษาของวรรณกรรมเรื่องนี้ ได้แก่ การใช้คำและประโยค เปรียบเทียบกับวรรณกรรมที่แต่งขึ้นในช่วงระยะเวลาเดียวกัน ๒ เรื่อง คือ นันทโศภนทศสูตรคำหลวง และพระมาลัยคำหลวง^{๙๙}

๑. เปรียบเทียบคำในวรรณกรรม ดังตารางต่อไปนี้

ตารางเปรียบเทียบคำในวรรณกรรม

สุปรีดิธรรมราชชาตกคำหลวง	นันทโศภนทศสูตรคำหลวง	พระมาลัยคำหลวง
ด่ากล	ด่ากล	ด่ากล
ศรัทธา	ศรัทธา, สรัทธา	ศรัทธา, สรัทธา
สรรพ	สรรพ	สรรพ, สรรพ์
หญไทย	หญไทย	หญทัย
ตยาค	ตยาค	-
บำเพญ	บำเพญ	บำเพ็ญ
เปน	เปน	เป็น
อุตม์	อุตดม, อุดตม	อุตม์ อุดตม อุดม
สมบัติ	สมบัติ	สมบัติ
เกอด	เกอด	เกิด
เลอศ	เลอศ	เลิศ
ทั้ง	ทั้ง	ทั้ง
ไตรตรึงษ	ไตรตรึงษ	ไตรตรึงส์
พรหมโลก	พรหมโลก	-
อาทิ	อาทึ	อาทิ
ดั่งนี้	ด่งนี้	ดั่งนี้
นั้น	นั้นน	นั้น
คีโรเทศ	คีโรเทศ	-

^{๙๙} กรมศิลปากร พิมพ์เผยแพร่ในวรรณกรรมสมัยอยุธยา เล่ม ๓ พ.ศ. ๒๕๓๑.



สุปรีติธรรมราชชาตกคำหลวง	นันทโพนันทสูตรคำหลวง	พระมัลลย์คำหลวง
สวรรณ	สวรรณ	สวรรณ
โอม	-	โอม
ปราชณ	ปรีชณ	-
ปรารณา	ปรารณา	ปรารณา
เมาะ	เมาะ	-

ถ้าพิจารณาจากคำในวรรณกรรมแล้ว จะเห็นได้ว่าในวรรณกรรมเรื่อง สุปรีติธรรมราชชาตกคำหลวง นี้ น่าจะสร้างขึ้นหลังจาก นันทโพนันทสูตรคำหลวง แต่ก่อนพระมัลลย์คำหลวง เพราะปรากฏคำโบราณที่คล้ายคลึงกับนันทโพนันทสูตรคำหลวง มากกว่าคำที่ปรากฏในพระมัลลย์คำหลวง ซึ่งมีลักษณะที่คล้ายคลึงกันไม่ว่าจะเป็นพยัญชนะ สระ วรรณยุกต์ เครื่องหมาย (ไม่ได้คู่ นิคหิต ทัญฑฑา) ที่ประกอบกันเป็นคำ รวมถึงยืมคำจากภาษาต่างประเทศ แต่วรรณกรรมเรื่องสุปรีติธรรมราชชาตกคำหลวงนี้ก็มีสิ่งที่เป็นลักษณะเฉพาะที่ไม่ปรากฏในหนังสือคำหลวงเรื่องอื่นๆ ในสมัยเดียวกัน ก็คือ

- การใช้ ร เระะ ในคำว่า ปรารณา *รเระะ* นารถ *นารถ*
- ปรากฏพยัญชนะตัวเชิง ญ ต่อท้ายพยัญชนะตัวเดิม ช ในคำว่า ปราชณ ซึ่งในวรรณกรรมเรื่อง นันทโพนันทสูตรคำหลวง ปรากฏคำว่า ปรีชณ กับ สรรเพชญ์ และในวรรณกรรม เรื่อง พระมัลลย์คำหลวง ปรากฏคำว่า สรรเพชญ์

๒. การเปรียบเทียบการใช้ประโยคในวรรณกรรม

๒.๑ การใช้ประโยคที่แสดงถึงสภาพสังคม / วัฒนธรรม

สุปรีติธรรมราชชาตกคำหลวง	นันทโพนันทสูตรคำหลวง	พระมัลลย์คำหลวง
ข้าสาวตาม <u>แห่ห้อม</u> <u>สรรพธาต้อม</u> เรียงรัน ถ้วนถึงพันทุกตน	อันว่าพระญารุคินทรกษัตริย์ ออกจากบัลลังก์มโหฬาร นาคามายทั้งหลาย นาคินาย <u>ห้อมล้อม สรรพพร้อม</u> นำไป	พระองค์เสด็จท่ามกลาง สาวสุรางค์ <u>รอบล้อม</u> <u>สรรพพร้อม</u> พราภัยวิโรจน์ ได้แสนโกฏิเทวา

๒.๒ การใช้ประโยคที่แสดงถึงความเชื่อ ความศรัทธา / เลื่อมใสทางด้านศาสนา

สุปรีติธรรมราชชาตกคำหลวง	นันทโพนันทสูตรคำหลวง	พระมัลลย์คำหลวง
อันว่าอนิสขอันเปนผล แห่งสัช ชนผู้ชดสละไว้ อันหนึ่งให้เปนทาน บรมอาจารย์ว่าประเสริฐดี เปนอันล้ำ เลิศคึกว่าผล แห่งสัชชนผู้ <u>ชด</u> <u>ปอบ</u> น้อย ได้ถึงร้อยให้เปนทาน ผลนั้นเลิศคึกหลายปุน เปนผลบุญสุระละ กว่า <u>บูชาพระ</u> ได้ ร้อยถ้ำ	อันว่ามหาเศรษฐี ได้สดับซึ่งพระ พุทธเจ้าบวร แห่งสมเด็จจันทร พากายจำเริญสุธาเหลื่อมใส ในบรมพระศาสนา แลเปนนียยานิ กะธรรม อันจะนำสรรพสัตว์อัน มาก ให้เจริญจากวัฏฏ์ทุกขา แลมีพ หวนภาวทางมวล	บ้างคนจรูษาพระปฎิมาภิเษกกาล บ้างทำสะพานและศาลา บ้างทำจันฑามระ บ้าง <u>ชดสละชดป้อ</u> บ้างก่อถนน หนทาง อันบุญ กุศลสิทธิดังนี้ ขวามนุษย์มี ศรัทธา



ถ้าพิจารณาจากรูปประโยคแล้ว จะเห็นได้ว่าในการใช้ประโยคในวรรณกรรม เรื่อง สุปรีดีธรรมราชาคำหลวง ใช้ภาษาที่อ่านแล้วเข้าใจง่ายกว่าวรรณกรรม เรื่อง นันทโศภนันทสูตรคำหลวง และ พระมาลัยคำหลวง แม้จะเป็นวรรณกรรมที่เขียนด้วยคำประพันธ์ร้อยกรองประเภทร่ายเช่นกันก็ตาม ทางด้านเนื้อหาของวรรณกรรมแม้จะแตกต่างกัน แต่สาระเหมือนกัน กล่าวคือ ให้คนทำดีประพฤติดี สร้างบุญกุศล เพื่อที่จะเข้าสู่นิพพานด้วยธรรมะ

จากการวิเคราะห์รูปอักษรและภาษาที่ใช้ในวรรณกรรม เรื่อง สุปรีดีธรรมราชาคำหลวง จะเห็นได้ว่าไม่ว่าจะเป็นอักษรและภาษาใดก็ตาม ที่ใช้บันทึกในเอกสารโบราณประเภทต่างๆ ล้วนมีคุณสมบัติเช่นในทุกๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นประวัติศาสตร์ โบราณคดี อักษรศาสตร์ ภาษาศาสตร์ ศาสนา วัฒนธรรม ฯลฯ เพราะอักษรและภาษาที่ผสมผสานกันนั้นถือเป็นสื่อกลางในการถ่ายทอด ความรู้ ความคิด ความรู้สึก ระหว่างคนในชาติเดียวกัน หรือระหว่างคนต่างชาติดังนั้น เพื่อให้มีมิตรภาพ ที่ยั่งยืน และวิจัยตรงตามจนหาสิ่งใดเปรียบได้ยากยิ่ง

เอกสารต้นฉบับ	เอกสารต้นฉบับ	เอกสารต้นฉบับ
เอกสารต้นฉบับ	เอกสารต้นฉบับ	เอกสารต้นฉบับ
เอกสารต้นฉบับ	เอกสารต้นฉบับ	เอกสารต้นฉบับ
เอกสารต้นฉบับ	เอกสารต้นฉบับ	เอกสารต้นฉบับ

เอกสารต้นฉบับ	เอกสารต้นฉบับ	เอกสารต้นฉบับ
เอกสารต้นฉบับ	เอกสารต้นฉบับ	เอกสารต้นฉบับ
เอกสารต้นฉบับ	เอกสารต้นฉบับ	เอกสารต้นฉบับ
เอกสารต้นฉบับ	เอกสารต้นฉบับ	เอกสารต้นฉบับ
เอกสารต้นฉบับ	เอกสารต้นฉบับ	เอกสารต้นฉบับ



๓. วิเคราะห์วรรณกรรม – ฉันทลักษณ์

วรรณกรรม มาจากคำว่า “วรรณะ” ที่มีความหมายว่า ภาษา หรือ คำ ส่วน “กรรม” มีความหมายว่า การกระทำ ดังนั้น วรรณกรรม จึงมีความหมายว่า การจัดการผสมคำให้เกิดประโยชน์ตามที่เรารปรารถนา หมายถึง สิ่งสร้างสรรค์ภาษาของมนุษย์ที่บรรยายความรู้สึกนึกคิด ความฝัน อารมณ์ จินตนาการ เหตุการณ์ ประสบการณ์ให้ปรากฏโดยมีภาษาเป็นสื่อ โดยทั่วไปแบ่งเป็น ๒ ประเภท คือ วรรณกรรมมุขปาฐะ และวรรณกรรมลายลักษณ์

สุปรีดิธรรมราชาคำหลวง ถือเป็นวรรณกรรมลายลักษณ์ หมายถึง วรรณกรรมหรืองานสร้างสรรค์ ด้วยวิธีจด จาร จารึก เรื่องราวบนวัตถุประเภทต่างๆ อาทิ ศิลา ใบลาน กระดาษ ผ้า เป็นต้น แต่งด้วยคำประพันธ์ร้อยกรองประเภทร่าย ซึ่งเป็นคำประพันธ์ร้อยกรองประเภทหนึ่งจาก ๗ ประเภท ได้แก่ โคลง ร่าย ลิลิต กลอน กาพย์ ฉันท์ กล ซึ่งต้องมีย่อประกอบที่สำคัญเหมือนกัน ก็คือ

๑. อักษร คือ สิ่งที่ใช้บันทึกเรื่องราวในรูปแบบต่างๆ ที่เป็นปัจจัยสำคัญในการสืบทอดเผ่าพันธุ์
๒. ฉันทลักษณ์ คือ ระเบียบวินัยทางไวยากรณ์ทางภาษา ได้แก่ การเรียบเรียงถ้อยคำให้เป็นระเบียบ ตามลักษณะบังคับและบัญญัติที่นักปราชญ์ได้วางไว้
๓. รสวรรณกรรม คือ การใช้ถ้อยคำที่ทำให้เกิดมโนภาพ อารมณ์ ความรู้สึก ที่สื่อออกมา

ดังเช่น วรรณกรรมเรื่องพระนลคำหลวง^๒ พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ได้พระราชนิพนธ์ถึงความสำคัญและคุณค่าของวรรณกรรมไทยเป็นคำประพันธ์ร้อยกรองประเภทโคลงสี่สุภาพว่า

กวีสง่าแม่น	มณีสาร
คำเพราะคือสังวาล	กอบแก้ว
ควรเพิ่มวิริยการ	กวีเวท เทอญพ้อ
กอบกิจประเสริฐแล้ว	ไม่ต้องร้อนตัว
อย่ากลัวถูกตีพัน	เกินสมัย หน้อยเลย
ใครเยอะก็ช่างใคร	อย่าเก้อ
เราไทยอักษรไทย	เราแต่ง ลีลา
ใครก็ลือคือเรื้อ	ไม่รู้ลีสือ
นานาประเทศล้วน	มือดีด
คนที่รู้หนังสือ	แต่งได้
ใครเกลียดอักษรคือ	คนป่า
ใครเยาะกวีไซ้	แน่แท้คนดง

* ศิลปากร, กรม. “สุนทรียศาสตร์ทฤษฎีแห่งวิจารณ์ศิลปากร ฉบับที่ ๒.” กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, หน้า ๑๖๘.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๖๙.



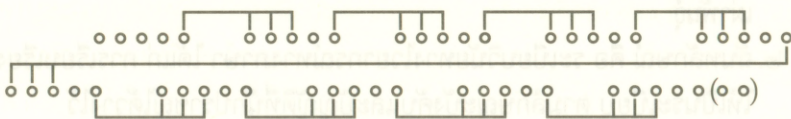
อนึ่ง วิเคราะห์วรรณกรรม เรื่อง สุปรีดีธรรมราชาดกคำหลวง ในส่วนนี้ ผู้ศึกษา ค้นคว้าจะวิเคราะห์ในเรื่องฉันทลักษณ์เท่านั้น

ดังได้กล่าวแล้วว่า วรรณกรรม เรื่อง สุปรีดีธรรมราชาดกคำหลวง เป็นคำประพันธ์ ร้อยกรองประเภทร่าย ซึ่งถือได้ว่าเป็นคำประพันธ์ร้อยกรองที่เก่าแก่ประเภทหนึ่งของไทย ส่วนมากใช้เป็น คำขับร้องกันทั่วไป เพราะคำประพันธ์ประเภทร่ายนี้ เขียนได้ง่ายกว่าคำประพันธ์ร้อยกรองประเภทอื่นๆ แต่บางครั้งก็ใช้แต่งในการเขียนคำขึ้นต้นของบทไหว้ครู หรือบทบูชาเทวดา และยังถือเป็นบทกวีที่ใช้ คู่กับโคลงที่มีรูปแบบในการกำหนด กฎ ข้อบังคับในการเขียนมากกว่า

จากหลักฐานที่ปรากฏ พบว่ามีวรรณกรรมในสมัยต่างๆ หลายเรื่องแต่งด้วยคำประพันธ์ ร้อยกรองประเภทร่าย โดยเฉพาะวรรณกรรมในสมัยอยุธยา เช่น มหาชาติคำหลวง นันทโศภนันทสูตรคำหลวง พระมัลลย์คำหลวง ลิลิตพระลอ ลิลิตโองการแข่งน้ำ เป็นต้น

คำประพันธ์ร้อยกรองประเภทร่ายมีหลายชนิด ได้แก่ ร่ายสุภาพ ร่ายตัน ร่ายยาว ร่ายโบราณ และร่ายกล ซึ่งร่ายแต่ละชนิดก็จะมีลักษณะฉันทลักษณ์ที่แตกต่างกันออกไปด้วย โดยที่ วรรณกรรมเรื่อง สุปรีดีธรรมราชาดกคำหลวง มีฉันทลักษณ์ที่เป็นลักษณะสำคัญ ดังนี้

๑. แผนผัง



๒. คำและคณะ ซึ่งคณะ คือ แบบบังคับที่วางเป็นกำหนดกฎเกณฑ์ไว้ว่า คำประพันธ์แต่ละชนิดนั้น จะมีจำนวนกี่วรรค ก็คำ จะต้องมีเอก - โท และ ครุ - ลหุ หรือไม่ ตรงไหน ซึ่งวรรณกรรมเรื่อง สุปรีดีธรรมราชาดกคำหลวงนี้ ในหนึ่งบทจะมีวรรคไม่เท่ากัน แต่ส่วนใหญ่จะไม่ต่ำกว่า ๕ วรรค และในแต่ละวรรคจะมีคำตั้งแต่ ๕ คำขึ้นไป ไม่ปรากฏคำเอก - โท และ ครุ - ลหุ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ข้าแต่พระพ่อผู้เกื้อกออาตมา คุณพระบิดาญาติเกล้า ดังแต่เล่าอันข้ารำพึง
 คดีจริงกล่าวพร้อม อันว่าดูข้าพี่น้องทั้งสาม เกิดมาตามพงศ์ชาติ
 ในโลกาวาสเมืองคน เหตุผลได้ให้ทาน บันดาลใจจงตบะ
 บุษาพระบุชาพระเพลิง ดำเกิงการชบนโยบาย ตั้งอาโศกสมาธิทะยาน
 แต่บุรพกาลก่อนแล้ว จึ่งจะมาได้เป็นลูกแก้วแด่พระองค์ ท้าว ธ บรรจงทุกเมื่อ
 แก้วเชื้อจิตใจ แห่งท้าวผู้ไกรกว่าหล้า อัญเชิญ ธ มาให้ดูข้าทั้งสาม
 เป็นทานด้วยงามอย่าช้า แก่ ท พรหมณ์ผู้ตั้งหน้ามาอายุจนิ ในโลกาวาสจงล่วงแล้ว
 ด้วยอำนาจทานลูกแก้วเกื้อก่อ ช่วยบำเพ็ญพลเกล้า จง ธ พลันลูเท่านฤพาน ทรพ้อฮา

๓. สัมผัส คือ ลักษณะที่บังคับให้ใช้คำคล้องจองกัน หมายถึง คำที่ใช้สระ และมาตราสะกดเดียวกัน โดยที่วรรณกรรม เรื่อง สุปรีดีธรรมราชาดกคำหลวง มีลักษณะสัมผัสเช่นเดียวกัน กับร่ายสุภาพ กล่าวคือ คำสุดท้ายของวรรค สัมผัสกับคำที่ ๑ หรือ คำที่ ๒ หรือคำที่ ๓ หรือคำต่อไป ของวรรคถัดไป ดังตัวอย่างต่อไปนี้



บพิตรพระบาท	สุปรีติธรรมราชเจ้าจักรพาล	เพื่อเหตุการณ์ดั่งนั้นโสด
อันว่าประโยชน์มีลูกแก้ว	อันจะแผ้วโคกานนท	เอาพ่อแลแม่พันสงสาร
แสนนรگانต์อันไปตก	ปมนามนรกอันมืมา	ทนทุกข์เพทนาแสนโคก
ความร้อนโรคราคาญ	เหตุการณ์ดั่งนั้นแล	ที่แท้อันว่ามีบุตรอันเลิคนี

๔. คำเป็นคำตาย คำสุดท้ายของบทจะใช้คำเป็น คือ คำที่ประกอบด้วยสระเสียงยาว (ทิฆสระ) หรือ คำตาย คือ คำที่ประกอบด้วยสระเสียงสั้น (รัสสระ) ก็ได้ แต่ไม่นิยมใช้คำตาย ในวรรณกรรม เรื่อง สุปรีติธรรมราชชาตกคำหลวงนี้ ปรากฏทั้งคำเป็นและคำตาย เป็นคำสุดท้ายของบท ดังตัวอย่างต่อไปนี้

บพิตรอันว่า	ให้ลูกเป็นกันยาทาน	เกิดผลสารทักแท้
แก่พ่อแลแม่เลี้ยงตัวตน	โดยยูลธรรมบ่เศร้า	พระพรหมเจ้าเทศนา
บาปคนนาริเศษ	หายด้วยเดชกันยาทาน	พันสงสารแสนโคก
ก็จะถึงบทโมกข์พุ่มหิมา	ผลกันยาทานนั้นโสด	อาจข้ามโคตรบิดร

๕. คำสร้อย คือ คำที่ใช้สำหรับลงท้ายบท หรือท้ายบาทของคำประพันธ์ เพื่อให้เกิดความไพเราะขึ้นด้วยในการอ่านทำนองเสนาะ ปรากฏเฉพาะคำประพันธ์ร้อยกรองประเภทโคลง และประเภทร่ายเท่านั้น คำสร้อยที่ปรากฏมีทั้งคำนาม คำกริยานุเคราะห์ คำสันธาน คำวิเศษณ์ เป็นต้น ซึ่งคำสร้อยที่พบมากในบทประพันธ์ เช่น พ่อ, ณ พ่อ, เทอญ, แลนา, กิติ, ฮา, เฮย, เลย เป็นต้น ส่วนคำสร้อยที่ปรากฏในวรรณกรรมเรื่อง สุปรีติธรรมราชชาตกคำหลวงนี้ อาทิ ท่านฮา, พ่อฮา, นี้, นั้น, แล, นะท้าว, ท่านไท้, เลย เป็นต้น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

อันว่าแก้วจินดา	มณีนมโนหร	อันบรรประลัจ
สำหรับจักรพรรดิภูบาล	เจ้าจักรพาลภูเบศ	เรื่องด้วยเดชรุจี
รักมีจรัสล้ำเลิศนี้	งามประเสริฐเลิศแล้ว	กว่าหมู่แก้วทั้งผอง
อันว่าทองเนื้อแล้ว	แก้วนกนชาติ	งามโอภาสสร้งรอง
กว่าชาติทองทุกสิ่ง	บ่ห่อนจะยิ่งเนียนพคุณ	อันว่ารสจะอดลย์พันแพ่ง
แห่งเปรียงพระโค	รสนั้นโอชาชาติ	อาจเอมโอษฐ์ยศยั้ง
กว่ารสทุกสิ่งแห่งอาหาร	อันว่าให้พระราชบุตรเป็นทาน	ท่านไท้

นอกจากจะปรากฏคำสร้อยตอนท้ายบทแล้ว ยังปรากฏคำสร้อยตอนท้ายของบาท ดังนี้

อาจเสวยผลเสวยโคก	ในรูทรโลกพุ่มเอยนะใจ	ถูร่าเลย
คนใดให้ธรรมบุตรเป็นทาน	ด้วยใจศานต์ศรัทธา	อันยิ่งนั้น
ผลบูชาทุกเมื่อ	บุญนั้นเพื่อเสมอกัน	แลนะท้าว
ทานทุกอันอาจสังขยา	ทานกันยาผลยิ่งแล	



จากฉันทลักษณ์ที่เป็นลักษณะสำคัญของวรรณกรรม เรื่อง สุปรีติธรรมราชชาตกคำหลวง ดังที่กล่าวมาแล้ว สรุปได้ว่าวรรณกรรมเรื่องนี้แต่งด้วยคำประพันธ์ร้อยกรองประเภทร่าย ชนิดร่ายโบราณ ดังนั้น จึงขอสรุปฉันทลักษณ์ที่เป็นลักษณะสำคัญของร่ายโบราณที่มีความแตกต่างจากร่ายชนิดอื่นๆ ดังนี้

๑. ร่ายโบราณ ไม่มีคำบังคับเอก - โท ในตอนจบ และไม่จบลงด้วยโคลงสองสุภาพ ซึ่งเป็นลักษณะสำคัญของร่ายสุภาพ

๒. ร่ายโบราณ ไม่มีคำบังคับเอก - โท เหมือนกับโคลงสี่ด้นวิริมาลีในตอนจบ และไม่ได้บังคับให้ลงด้วยบาทที่ ๓ และบาทที่ ๔ ของโคลงสี่ด้นวิริมาลี ซึ่งเป็นลักษณะสำคัญของร่ายด้น

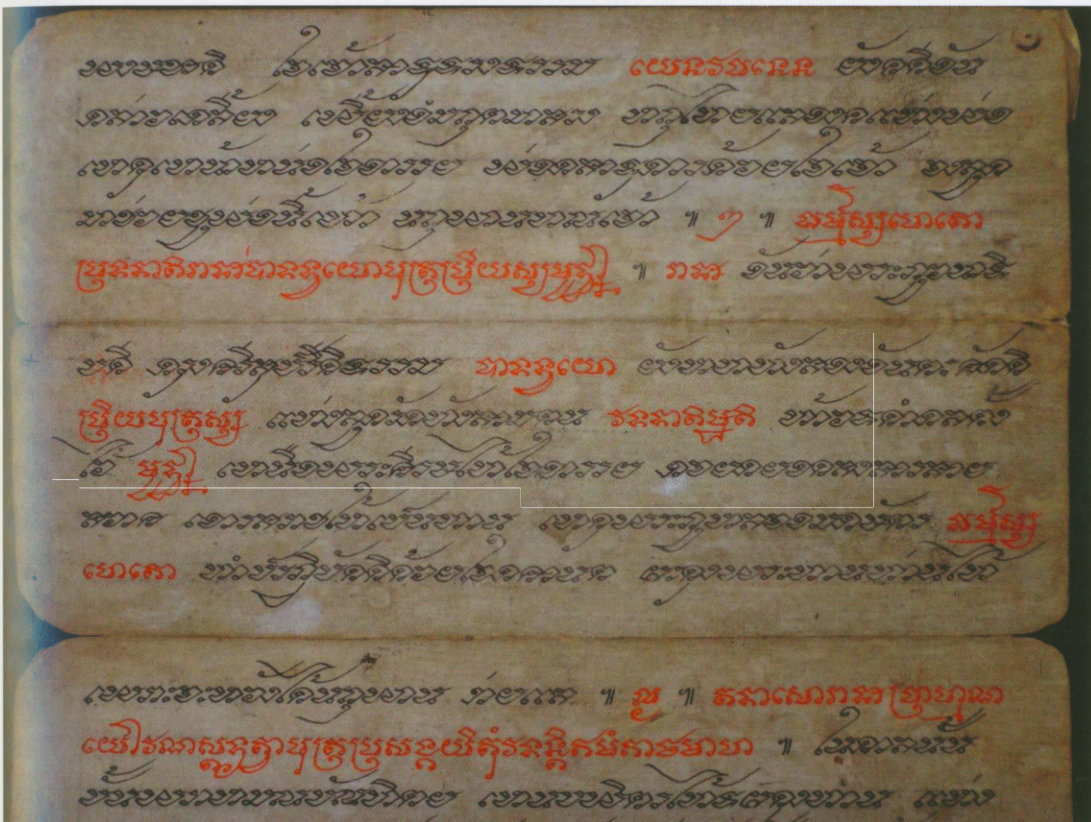
๓. ร่ายยาวคำสุดท้ายของวรรคหน้า สัมผัสกับคำใดคำหนึ่งของวรรคต่อไป แต่ไม่นิยมอยู่ชิดติดกับคำสุดท้ายของวรรค แต่ร่ายโบราณส่วนมากจะปรากฏคำที่อยู่ชิดติดกัน

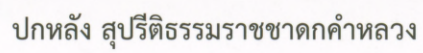
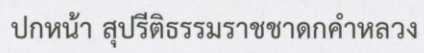
๔. ไม่ปรากฏการแต่งในลักษณะที่พลิกแพลงออกไป อันเป็นลักษณะกลบทของร่ายกล เช่น กบเต็นต้อยหอย กบเต็นสลักเพชร หงส์สะบัดหาง หรือนาคบริพันธ์ เป็นต้น

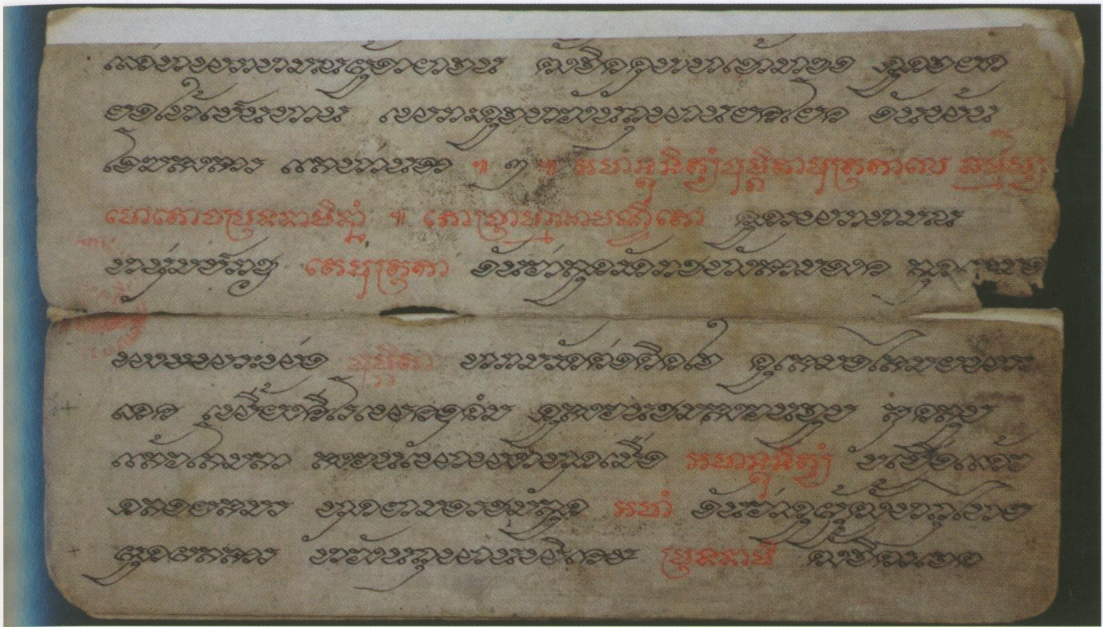
วรรณกรรม เรื่อง สุปรีติธรรมราชชาตกคำหลวง เป็นวรรณกรรมเรื่องหนึ่งที่ใช้คำประพันธ์ร้อยกรองประเภทร่าย ชนิดร่ายโบราณ แม้จะใช้ถ้อยคำที่เรียบง่าย และฉันทลักษณ์ไม่สลับซับซ้อน แต่ก็สามารถสัมผัสถึงความรู้สึกของผู้รังสรรค์ผลงาน ทั้งทางด้านอารมณ์ ความรู้ ความคิด ของตนได้อย่างดี เพื่อใช้สอนตนเองและผู้ที่ศึกษาได้ทุกยุคทุกสมัย นับเป็นความงดงามที่ทรงคุณค่าและหาค่ามิได้



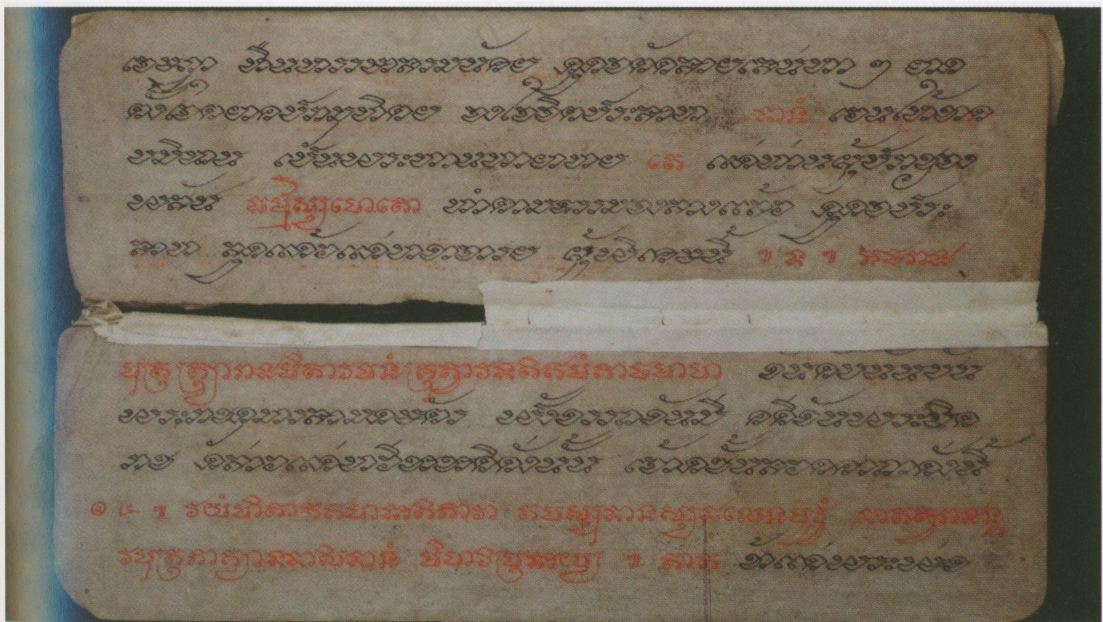
ต้นฉบับหนังสือสมุดไทย
เรื่อง สุปรีดิธรรมราชคัคคำหลวง
หมวดตำราภาพ เลขที่ ๑๓๘







หน้าต้น ที่ ๑ ถึง ๒



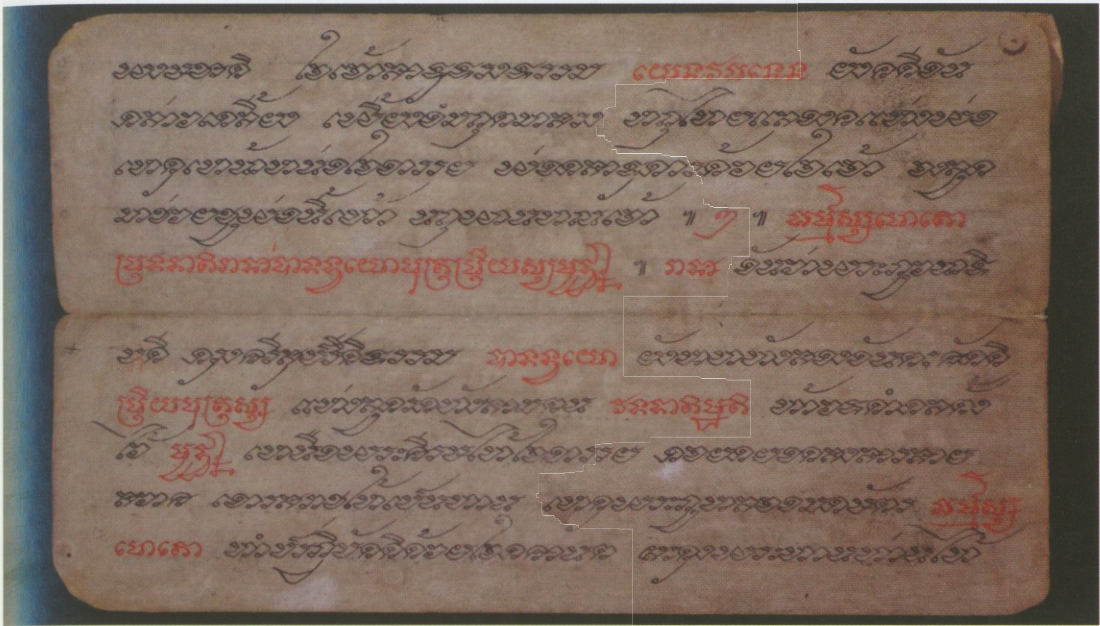
หน้าต้น ที่ ๓ ถึง ๔

[illegible]

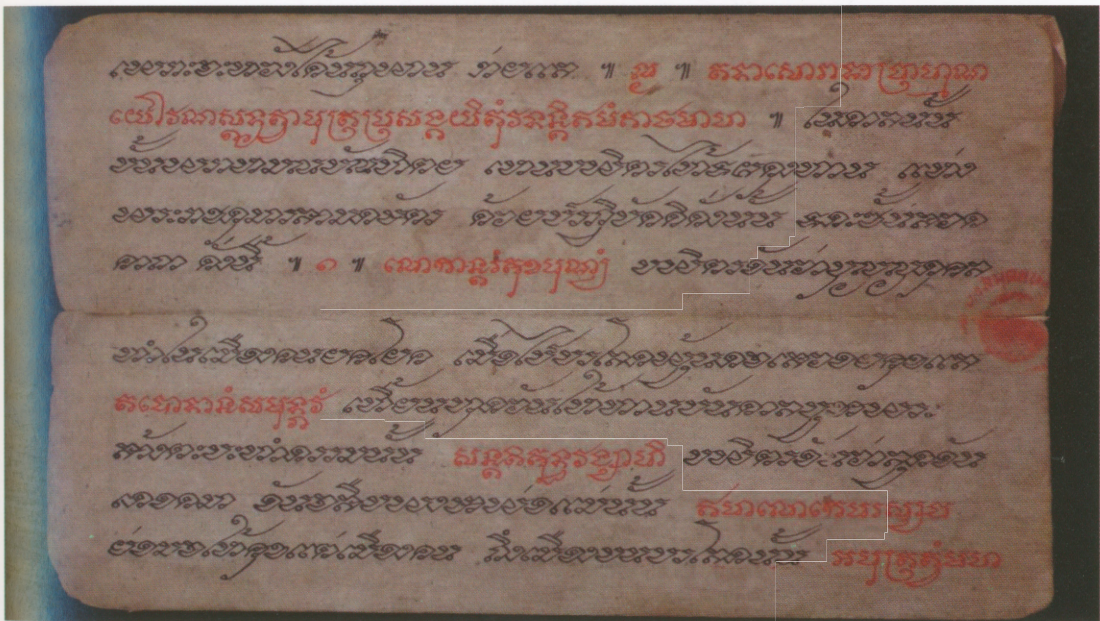
หน้าต้น ที่ ๕ ถึง ๖

[illegible]

หน้าต้น ที่ ๗ ถึง ๘



หน้าต้น ที่ ๙ ถึง ๑๐



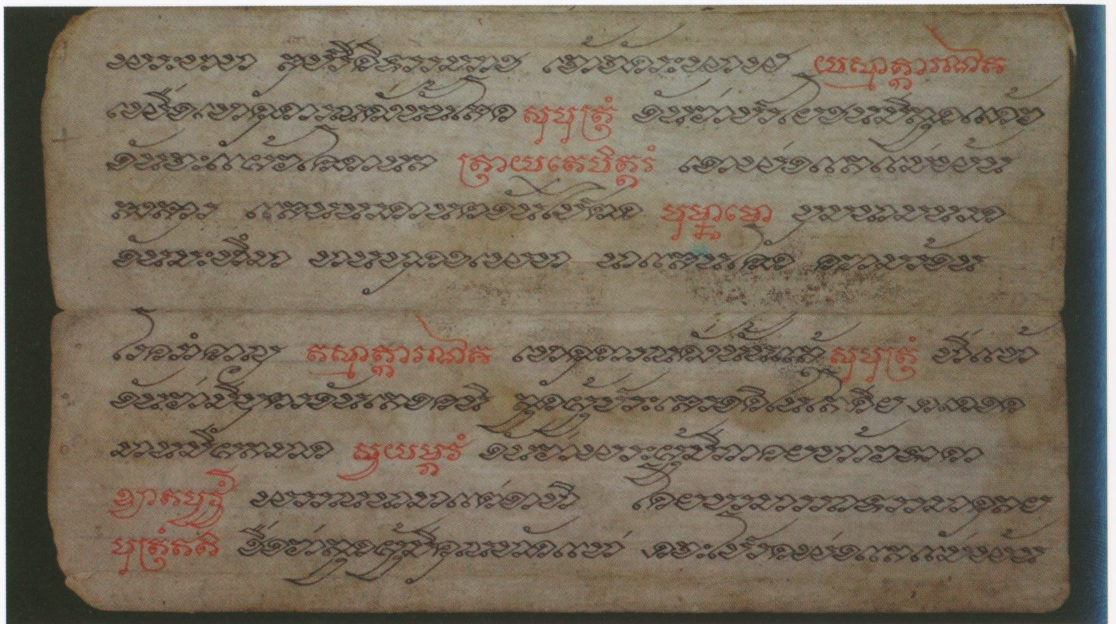
หน้าต้น ที่ ๑๑ ถึง ๑๒

[illegible]

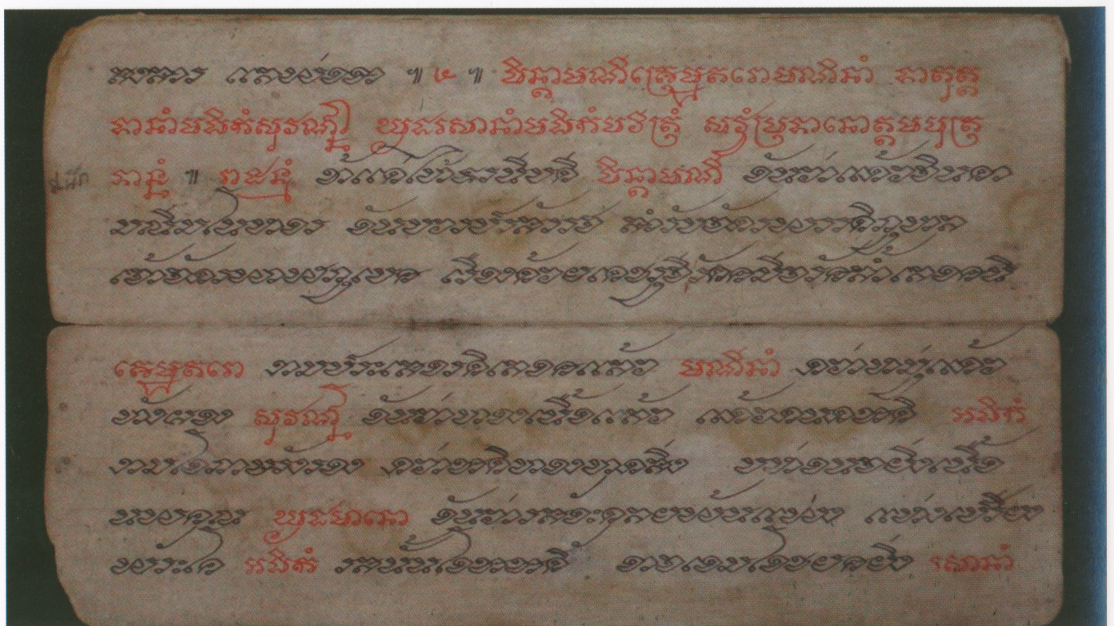
หน้าต้นที่ ๑๓ ถึง ๑๔

[illegible]

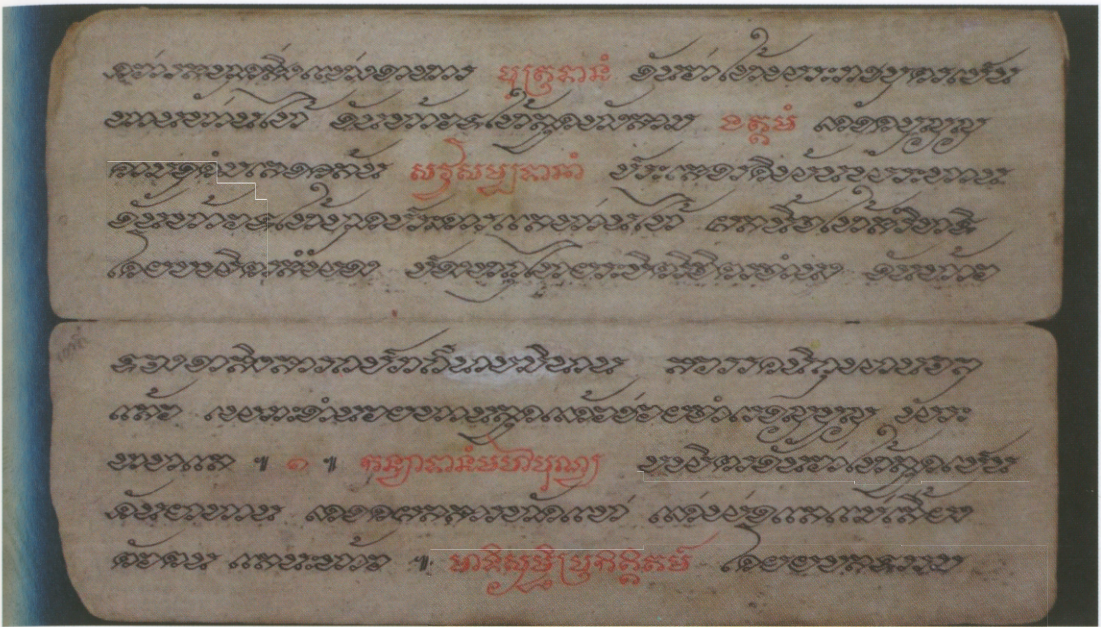
หน้าต้น ที่ ๑๕ ถึง ๑๖



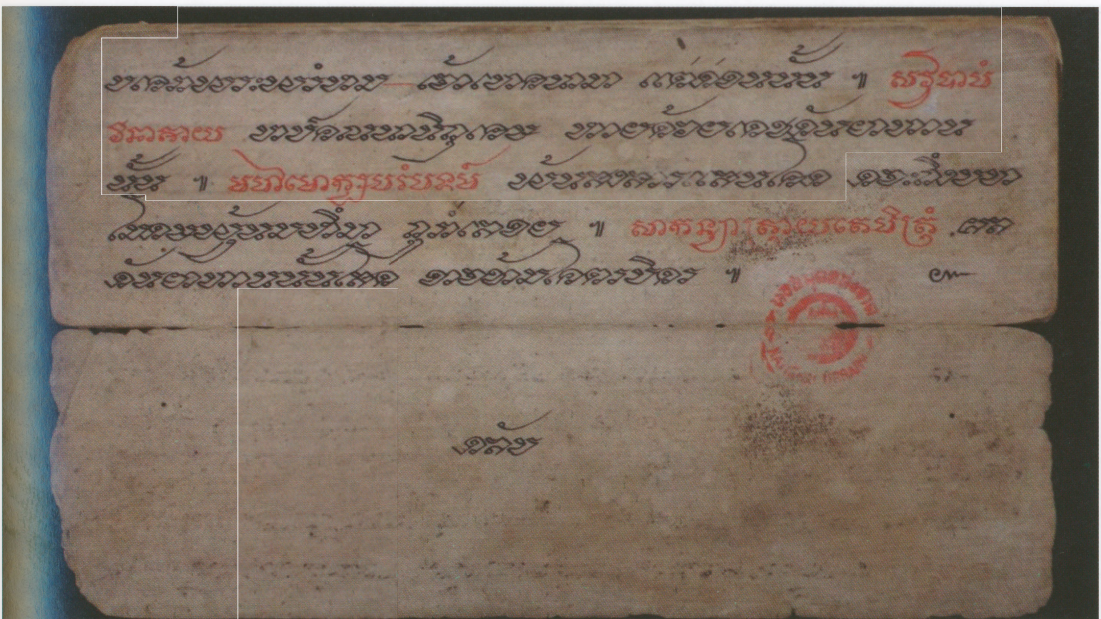
หน้าต้น ที่ ๒๑ ถึง ๒๒



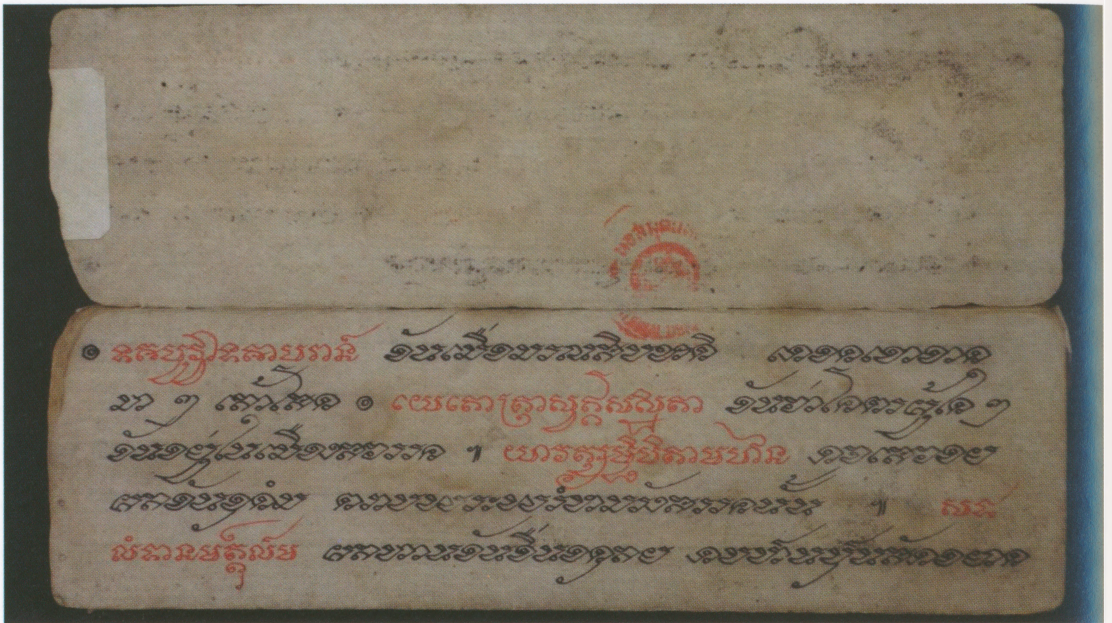
หน้าต้น ที่ ๒๓ ถึง ๒๔



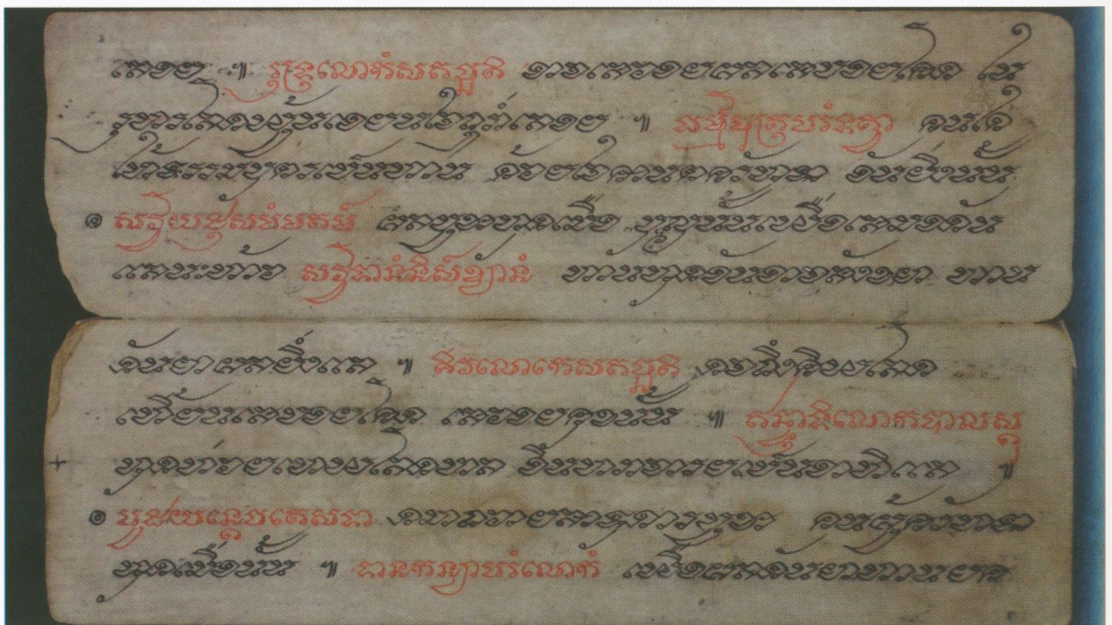
หน้าต้น ที่ ๒๕ ถึง ๒๖



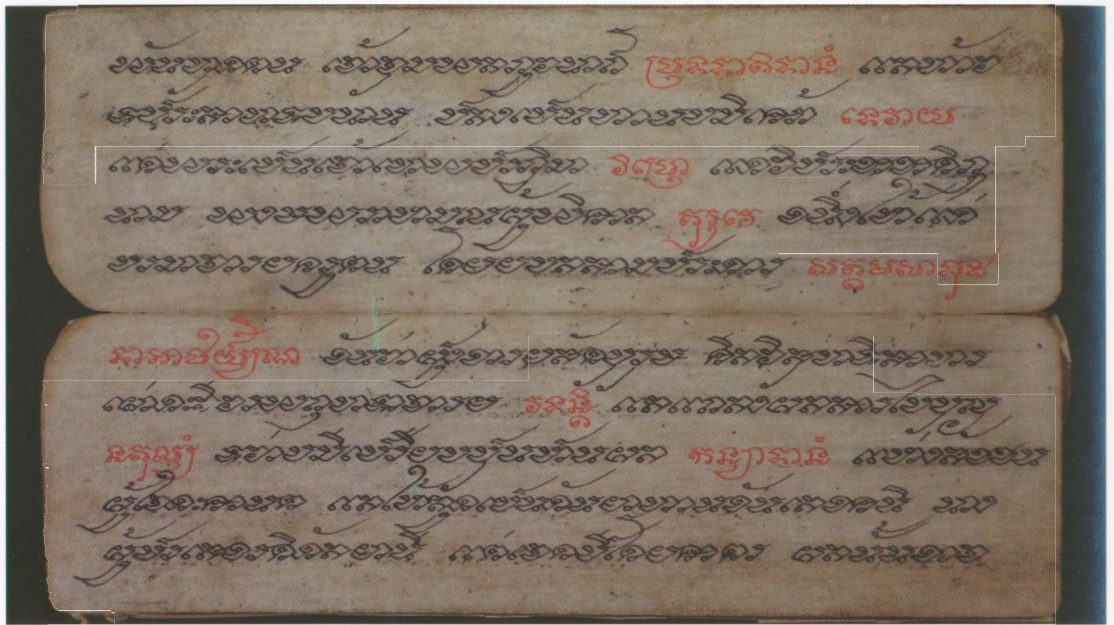
หน้าต้น ที่ ๒๗ ถึง ๒๘



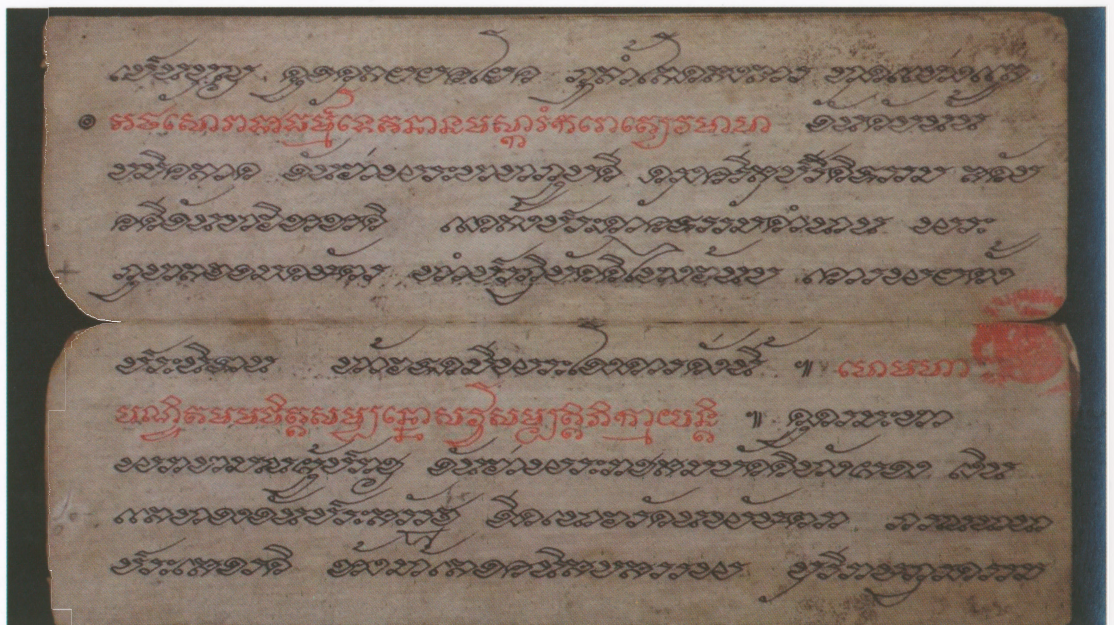
หน้าปลาย ที่ ๑



หน้าปลาย ที่ ๒ ถึง ๓



หน้าปลาย ที่ ๘ ถึง ๙



หน้าปลาย ที่ ๑๐ ถึง ๑๑



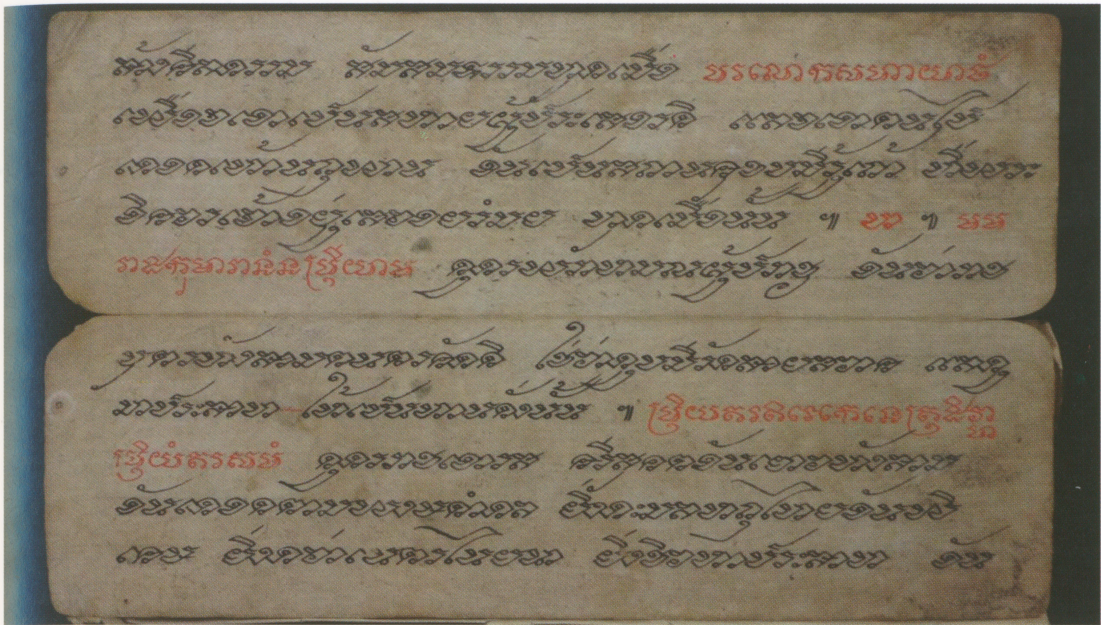
၁၁၁၁၁၁၁၁၁၁၁၁၁၁၁၁၁၁ ၂။ **နိဗ္ဗာန်သင်္ခရာဗျူဟ** နိဗ္ဗာန်သင်္ခရာ
 သင်္ခရာသင်္ခရာသင်္ခရာ သင်္ခရာသင်္ခရာသင်္ခရာသင်္ခရာ သင်္ခရာသင်္ခရာသင်္ခရာသင်္ခရာ
 သင်္ခရာသင်္ခရာ ၂။ **နာယကသင်္ခရာသင်္ခရာ** သင်္ခရာသင်္ခရာသင်္ခရာသင်္ခရာ
 သင်္ခရာသင်္ခရာသင်္ခရာသင်္ခရာ သင်္ခရာသင်္ခရာသင်္ခရာသင်္ခရာ သင်္ခရာသင်္ခရာသင်္ခရာသင်္ခရာ
 ၁၁၁၁၁၁၁၁၁၁၁၁၁၁၁၁၁၁ ၂။ **သင်္ခရာသင်္ခရာသင်္ခရာသင်္ခရာ** သင်္ခရာသင်္ခရာသင်္ခရာသင်္ခရာ

[illegible]

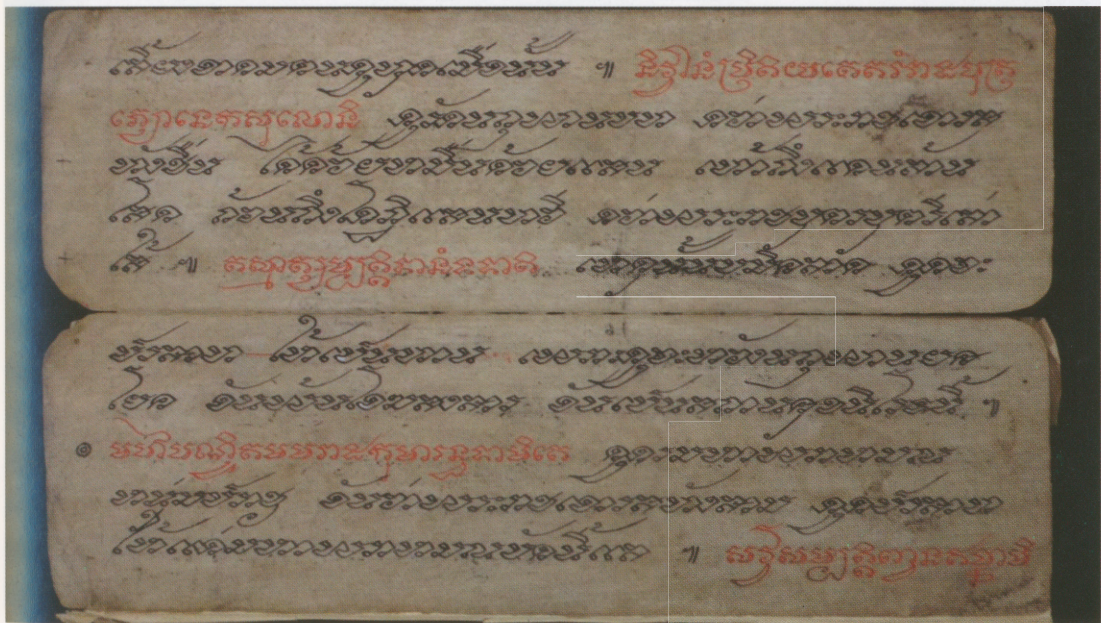
หน้าปลาย ที่ ๑๖ ถึง ๑๗

[illegible][illegible]

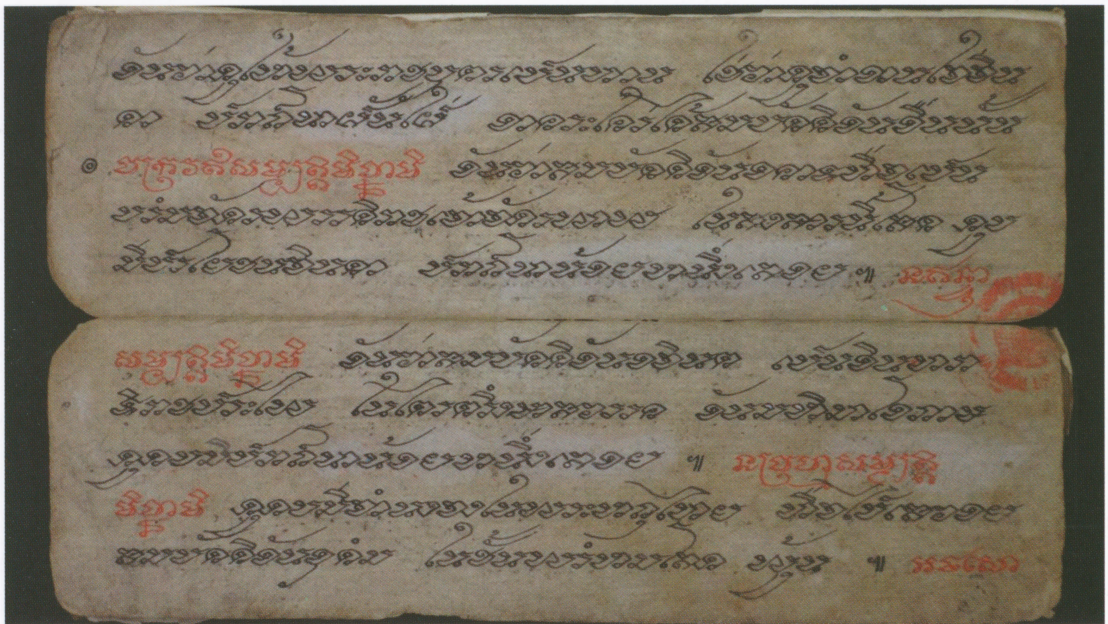
หน้าปลาย ที่ ๑๘ ถึง ๑๙



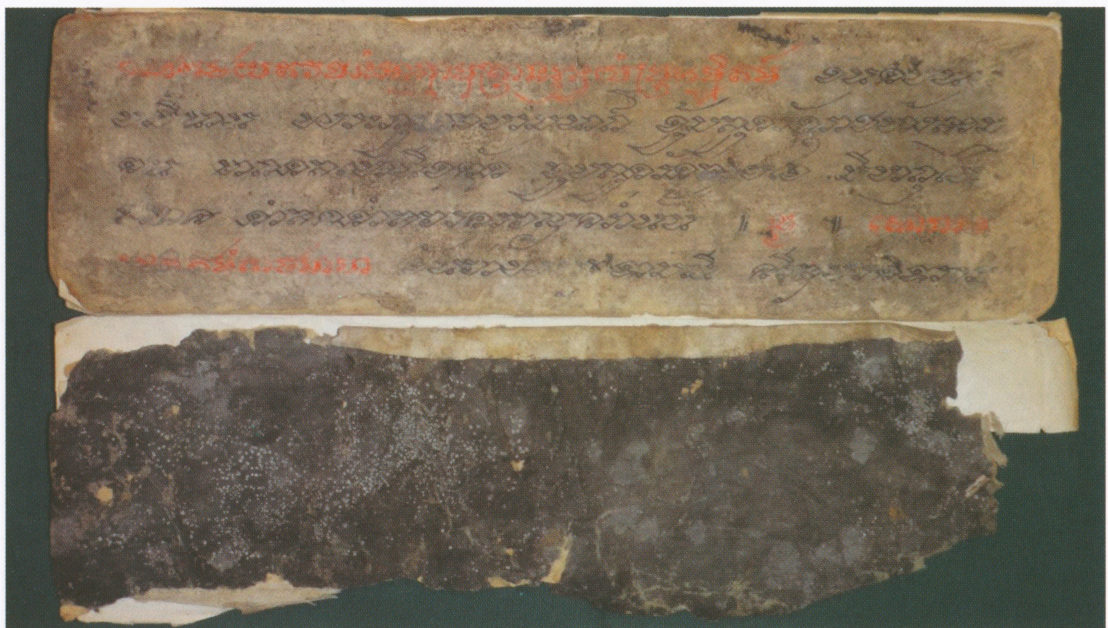
หน้าปลาย ที่ ๒๐ ถึง ๒๑



หน้าปลาย ที่ ๒๒ ถึง ๒๓



หน้าปลาย ที่ ๒๔ ถึง ๒๕



หน้าปลาย ที่ ๒๖



คำคัดถ่ายถอด

หน้าต้น

ที่ ๑

แก่ทพราหมณ์ผู้อายุจน ตั้งจิตดูบาทเข้ามาขอ กุญแจยก
ยอให้เป็นทาน เพราะกุญหวัณณพยานยศโยค อันพัน
โสมสสาร แลท่านฮา ฯ ๒ ฯ อหนุตุนิตยจุณภิตาปุตรกาเล ธรรมสย
เหเตจปรทพามิทนา ฯ เภาปราหมณปณทิเตา ดูกรพราหมณ
หนุ่มปราชญ์ เตปุตรกา อันว่าลูกรักราชทั้งสามองค์ ลูกเสมอ

ที่ ๒

พงษพระพ่อ จุมภิตา ทราหมณ์รักต่อจิตใจ ดูเสมอไสมยพระ
เกศ เพี้ยศรีโรเพศอดัม กุสวงนชมสงวนจูบ สุดลูบ
แล้วโลมลา สงวนเพาพาททุกเมื่อ อหนุตุนิตย บเปื้อแก้ว
กลอยสมร ทุกยามอรชมลูก อหิ อันว่าผู้ตั้งหฤไทย
ผูกผลสาร หวัณณพยานพิเศษ ปรทพามิ ตั้งจิตระเจต

ที่ ๓

เจษฎา หีนหรรษาสมณศย กุญจตัดสายเสน่หา ฯ ยาก
ตั้งใจดยาคปรามุทิตย จงใจจิตประสาท ทานน์ เวณให้ขาด
บมินาน เปนพระทานทายาทย เต แก่ท่านผู้ปราชญ์จง
พลัน ธรรมสยเหเตา ทำตามธรรมจงลงแล้ว กุญจประ
สาท ลูกแก้วแก่ทอาจารย์ ผู้พิเศษนี้ ฯ ๓ ฯ ๓ ฯ อถราช

ที่ ๔

ปุตรตรุยราชปีดาวจัน ศรุตวา วทติอิมคามหา อันดับนันทัน
พระราชกุมารสามกษัตริ ฟังอรรถอันมี คติอันพระบิด
ราช กล่าวแก่ทวิชาชาติตั้งนั้น เจ้ากษัตริสวดคาถาดังนี้
๑ ๔ ฯ วยัหิตาตอิหชาติภาวา ตปสสุทธานสยผลนปุรวุ ชาติศุจราชนต
วปุตรภาควาททาสีทานิ มหวิปราชาย ฯ ๔ ฯ ๔ ฯ ข้าแต่พระพ่อ



หน้าต้น

ที่ ๕ ผู้เกือก่ออาดมา คุณพระบิดาเกลศเกล้า หิ ตั้งแต่เล่า
อันข้าราพึง คดีจริงกล่าวพร้อม วัย^{*} อันว่าตูข้าพี่น้องทั้ง
สาม ชาติภาวา เกิดมาตามพงษชาติ อิหเลาเก ในโลกาวาศ
เมืองคน ตปสขทานสสมเลน เหตุผลได้ให้ทาน บันดาล
ใจจงตะบะ บูชาพระบูชาพระเพลอง คำเกองการชบนโยค

ที่ ๖ ตั้งอาโศกสมาธิยาน ปุรุ^๖ แต่บุรพกาลก่อนแล้ว ชาติศจ
จึงจมาได้เป็นลูกแก้วแต่พระองค์ ท้าวธบันจงทุกเมื่อ
ลูกแก้วเชื้อชิดใจ ตว แห่งท้าวผู้ไกรกว่าหล้า ทหาสิตวิ อัญ
เชอญธมาให้ดูข้าทั้งสาม ทาน^{*} เปนทานด้วยงามยาข้า วิปร
ชาติตเต เก้ทพรหมณผู้ตั้งหน้ามาอายุจน อิหเลาเก

ที่ ๗ ในโลกาวาศจลงแล้ว ด้วยอำนาจทานลูกแก้วเกือก่อ
ช่วยบำเพญพนเกล้า จงธพลันสุเท้านฤพาน
ทรพ้อฮา ฯ ลุง ฯ เสราชาปุตรวงษ์ ศุรตวาทติอิมคำมมาห
๑ อันว่าพระผู้เปนโลกจุธา มะหากษัตราธิบดียัตริภูวนารถ
ฟังพระราชบุตรบุตรี ทุลคดียังตั้งนั้น ธกะชั้นสวดคาถา

ที่ ๘ ดังนี้ ฯ ๒ ฯ สุปริยปุตราอิหขีวมาตา มมาปิขิวหาตฺรยตาสตุ
นิตย^{*} ฯ สุปริยปุตรา ดูกรอาดมเอารสทั้งสามตน พ่อดำ
กลใจรักสนิทร อิหขีวมาตา ผู้หนึ่งคือชีวิตรพ้อทักแท้
ผู้หนึ่งคือแม่เลี้ยงตนมา มมปิขิวหา ผู้หนึ่งคือชีวหาหายาก
นัก ปริยตฺตาสตฺรนิตย^{*} พอรักเจ้าทั้งสาม อันเกิดมาตาม

* ถ้าเป็นภาษาบาลีใช้ มย

* ถ้าเป็นภาษาบาลีใช้ ปุริ ก็ได้



หน้าต้น

ที่ ๙

พงษ์ชาติ ใจเจ้าสาธูธรรม เยนวจนเนน ยังกดีอัน
กล่าวเกลี้ยง เพียงอัมฤตมาสรง หฤไทยแลองคแห่งพ่อ
เหตุเห็นหน้าหน้าใจอารย พอกสาธูการด้วยใจเจ้า จงลูก
มาช่วยชูพ่อนี้เท่า นฤพานทนเจ้า ฯ ๒ ฯ ธรรมสุขเหเตา
ปรพทาติราชาปาทพเวา ปุตรปรียสมมูรฐาน ฯ ราชา อันว่าพระภูวนาธิ

ที่ ๑๐

บตี กรุงศรีสุปรีติธรรม ปาทพเวา ยังบาททั้งสองอันตรศักติ
ปรียปุตรสข แห่งลูกรักทั้งสามตน วพทาติษรติ ทำวธด่ากลตั้ง
ไว้ มูรฐาน เหนือพระศรีษไทใจอารย กจยกยอดสงสารสาย
สวาศ เอารสราขให้เปนทาน เหตุพระภูบาลจอมกษัตริ ธรรมสุข
เหเตา ทำปฏิบัติดีด้วยใจกศานต ผะดุงพระทานทานให้

ที่ ๑๑

เพราะจะหวังได้นฤพาน ง่ายแล ฯ ลุง ฯ ตทาเสารราชา ปราหมณ
เยาวณสททฤตวาปุตรปรสขคิตัวทนต์อิมีคาถมาท ฯ ในกาลนั้น
บันพราหมณบัณฑิตย เหนบพิตรไธผดุงทาน แห่ง
พระราชกุมารสามกษัตริ ด้วยปฏิบัติดีดั่งนั้น ษกะชั้นสวด
คาถา ดังนี้ ฯ ๑ ฯ เลากานนตรศุขบุญย์ บพิตรอันว่าบุญญกุล

ที่ ๑๒

ทำในเมืองคนยศโยค เมื่อไปปรโลกพูนกจเสวยสุขแล
ตเปาทานสมุททว ใ้เย็นทุกวันให้ทานบันดาลบูชาพระ
สร้างตะบะทำกรรมนั้น สนตติศุทรวงษาทิ บพิตรอันว่าลูกอัน
เกอดมา อันจสีบงษาพ่อแม่ันนั้น อิหเลาเก ปรสข
ยอมจให้สุขแต่เมืองคน ถึงเมืองบนปรโลกนั้น อปุตรตวมท



หน้าต้น

ที่ ๑๓

รทพ ขันอุปศุขเพราะลูกร้าย กลเกลียดกายเกิดมีใจบาปนั้น
 สุปุตรสรวทพขณดี ลูกอันดีแลปรเสอริติ บให้เกิดททุกชาดู
 มากแล ตสมาตปุตรปฐตตานิ คนใดมีลูกแก้ว ให้คลาดแคล้ว
 จากเจียรความทุกข์แล หานิฏตามเตามม เกิดความสุข
 สำราล พระภูบาลอยู่เกล้า ข้ากล่าวเจ้ากูปัง พระพ่อฮา ฯ

ที่ ๑๔

๑๔ ฯ เอกาวรสกฤตกุปศตางวาปี ตธากวาศตวรกรตุเรวเอกม ตสมา
 ตษุติสาธตุวรปฐสสเมว สมปกฏรตุวรผลณณสุปุตรเมกม ฯ ราชนม
 บพิตรพระบาท อหุ อันว่าข้าผู้อายาจนแต่พระองค์ ผล
 อันว่าอันสงขอันเปนผล วาปีเอกามสขสมปกฏรตุวาทตวา แห่ง
 สักชนผู้ชุดสระไว้ อันหนึ่งให้เปนทาน วรผล บรมอาจารย์

ที่ ๑๕

ว่าประเสอริติ สกฤตกุปศตาง เปนอันล้ำเลิศศนิกว่าผล
 แห่งสักชนผู้ชุดบ่อน้อย ได้ถึงร้อยให้เปนทาน กฤตเรว
 เอเกา อันว่าคนผู้บันดาลใจจินดา อรรจนาพระเปนเจ้า
 บมิให้เสร้างาธุจ้านง ดำรงกายอินทริยแต่บัดเดียนั้น
 โสิต วาปีศตานิวิกรม ทว่าเปนประโยชน์ล้ำเลิศศนิกว่าผล

ที่ ๑๖

กว่าสักชนผู้ชุดสระด้วยร้อยให้เปนทาน เอก์ เหะ สุปุตร
 คนใดมานมีภาคยบแคล้ว เกิดลูกแก้วใจสาธุ มีมาร
 ยาทศิลาจารย์ สมปกฏฤต อันบันดาลทำคุณต่อ ด้วยคำ
 พ่อสั่งสอน วรผล กะวีรวรว่าประเสอริติ กฤตาศตา ผลนั้น
 เลอศนิกหลายปุน เปนผลบุญสรละ กว่าบูชาพระได้ร้อยล้ำ



หน้าต้น

ที่ ๑๗

ตสมาตการไณศ เพื่อเหตุการณ์นั้นเที่ยงแล้ อห ที่แท้เหนี้ยม
ว่าข้า วทามิ พิตแต่เจ้าหล้าผู้ใจสาธุ สุตสาธุตวร ว่ามีลูกผู้
เปรมปราษฎนื้อใจอารย ปุรศสุมั เพื่อบรมอาจารย์ประเสริติ
ว่าไว้ เพราะผลพ่อแลแม่ได้ทำบุญ สมภารภูลพ้อม
แล้ว จึงจะมาได้เปนลูกแก้วเกิดตามบุญ แลพ่อฮา ฯ

ที่ ๑๘

๑ ๔ ฯ อิชฎทตตปสปลต์ นียเมวสมุทฐิต์ สรวูเมวานบุตรสข อปสยกมิ
เหารฤเวเต ฯ ราชนม บพิตรมะหาราช ยสขนรสข ยังมานุษย
ชาติตนใด อันมีใจจงสรหละ ตปสา ส้างตบะจำเรอญ
ทยาน ศิลสะมาทานภาวนา ตปตปทุขาตมานั แลให้ร้อนแก
อาดมาถึงขนาด อิชฎทตต อนึ่งอาจอวยทาน ยาจเก เมาะ ยา

ที่ ๑๙

จกานำ แก่ยากกาจารย์อายุจน ให้ด้วยอาจบมิดิต อวย
ด้วยอิตติอาร์มณ นียเมวสมุสฐิต์ อนึ่งอยู่ในยมนิยมทุก
เมื่อ ตั้งหน้าเชื่อชมธรรม เทียนทุกวันบมิแคล้ว
นบุตรสข แลบมีลูกแก้วแก่นสงสาร อันจสืบสันดาน
กรกุล เปนประยูรพงษ์ด้ากล สรวูเมวา อันว่าสัชนตน

ที่ ๒๐

นั้นโสไตรอารย ส้างศีลทานมาจะไ้ นิษผล ทว่าหาผล
บมิได้เทียนทำตาย จรฤเวเตอาจิรยยน โดยอะภิปรายคำ
นาล บรมอาจารย์พรณนา มาตรามิแต่อาทิ ข้ากจะประ
ภาคให้เหนผล อันชอบนี้ ฯ ๔ ฯ ปุณนามนรกายสมา ทราย
เตปิตรัสต ตสมาตปุตรอติชยา ตปุรวเมวส่วยมภาวา ฯ ราชนม บพิตร



หน้าต้น

ที่ ๒๑

พระบาท สุปรีดิธรรมราช เจ้าจักรพรรพ ยสุมตการไณศ เพื่อเหตุการณ์ดั่งนั้นไศศ สุปุตรี อันว่าประโยชน์ลูกแก้ว อันจะแผ้วไศศานล ทรายเตปิตตรี เอาพ่อแลแม่พัน สงสาร แสนนรگانตอันไปตก บุนนาเมา บุนนามนรก อันมะหีมา ทนทุกขเพท นาแสนโคก ความร้อน

ที่ ๒๒

โรครำคาญ ตสุมตการไณศ เหตุการณ์ดั่งนั้นแล สุปุตรี ที่แท้ อันว่ามีบุตรอันเลอศนิ ลูกผู้ประเสริฐดีในโลกีย กเกอด มานมีผลมาก สวณภว อันว่าพระผู้มีภาคัยท้าวธาดา ขยาดปุรวว พรณนามาแต่อาทิ โดยบรมมารถธรรมาตุลย ปุตรีอิติ ชื่อว่าลูกผู้มีคุณทักแท้ กจะโปรดพ่อแลแม่พัน

ที่ ๒๓

สงสาร แลพ่อฮา ฯ ๔ ฯ จินตามณิเศษจรตเรณมนินา ทาตุตต ทานามธิกัสุรณนา ฆฎฐฐานามฎิกัปวีตริ สรวุปรทานาตตมปุตร ทานนั ฯ ราชนุมิ ข้าแต่ไศธรณีบดี จินตามณิ อันว่าแก้วจินดา มณินโนหอร อันบวรปรสัรรจ สัรบจักรพรรดิภูบาล เจ้าจักรพรรพภูเบศ เรื่องด้วยเดชจรจิรัตศมิจรัสล้ำเลอศนิ

ที่ ๒๔

เศษจรตเรฯ งามประเสริฐดีเลิศแล้ว มณินา กว้าหมู่แก้ว ทั้งผอง สุวรณน อันว่าทองเนื้อแล้ว แก้วกนกชาติ อธิกั งามโอภาษรังรอง กว้าชาติทองทุกสิ่ง บห่อนจยังเนื้อ นพคุณ ฆฎฐมาเนา อันว่ารสอดุลยพันแพ่ง แห่งเปรียง พระโค อธิกั รสนันโอชาชาติ อาจเอมโอชยศยัง รสานา



หน้าต้น

ที่ ๒๕

กว่ารสทุกสิ่งแห่งอาหาร **บุตรทาน** อันว่าให้พระราชบุตรเป็น
ทานท่านให้ อันทำวธให้ลูกทั้งสาม **จตม** เกตตบุญญ
คามอุดมเลิศล้ำ **สรวุสมปทาน** ประเสริดิพื้นพระทาน
อันทำวธให้ทุกประการแลท่านให้ ผลนี้จึงให้สริทธิ
โดยบพิตรสัพพอง ปองหญไทยระบิตริจิตรจำนง อันทำว

ที่ ๒๖

จริงอาจสังสารตปรารถนาบมืนาน สวรรคณีพานจุ
แล้ว เพราะอำนาจทานลูกแก้วช่วยจำเรอญบุญ พระ
บาทแล ฯ ๑ ฯ กณยาทานมโหฬุณย บพิตรอันว่าให้ลูกเปน
กันยาทาน เกอดผลสารทักแก่ แก่พ่อแลแม่เลี้ยง
ตัวตน แลนะท้าว ฯ มาทิสถุญภิกิตติตม โดยยบลธรรม

ที่ ๒๗

บศร้ำพระพรหม เจ้าเทศนามา แต่ก่อนนั้น ฯ สรวุวาปี
 วิชาสาย บาปคนนาณิเทศ หายด้วยเดชกันยาทาน
 นั้น ฯ มโหเมฆปรปถม พันสงสารแสนโคก จะถึงบท
 โมกษพูนมโหมา ฤร่าเลย ฯ สากนยา ตรายเตปิตร์ ผล
 กันยาทานนั้นโสด อาจข้ามโคตรปิตร์ ฯ





หน้าปลาย

ที่ ๔

โยค เมื่อไปปรโลกพูน กจกยศนั้น ฯ สรวุเทวปรปทม
ในศิพทเมืองมิ่ง ห้องฟ้าชิงไต่ปาน เปรียบเลอย ฯ
๑ วิมานากุลยานาจ ในพิมานทิพย์บ่มีเศร้า ยืนต่อเท้า
ประไลยกลบ ดังนั้น ฯ กนยายาญจผลมาเหตุ เหตุผล
บุญอันใจกศานต แลให้กันยาทานบมิตลาด เทพ

ที่ ๕

ถ้วนหน้าสาธบุชา มิขาดเลอย ฯ ๔ ฯ ไรรูปปรตุนรจิตางค
สทสรนริ ทาสีสทสรปวิวารกรมยสีลา เทววยวีปรครุเวปร
ททาสีกนยา ทาเนนตุลยผลเมวทนต์ติสนต์ ฯ ราชนม บพิตร
ไทธิราชนฤบดี ศรีสุปรีดิธรรมราช นารี อันว่าสาวโอภาส
พฐุ ภักตราตรูใสสระแหล้ม ย้มแย้มแก้มไกรปราง

ที่ ๖

ศรีสำอางองค์หนุ่มหน้า เสาทศวุศย์ แลได้สืบทกเข้า
ขวบเดือนปี เพี้ยงรัชนี้สาวสวรรค สทสร ถ้วน
ถึงพันงามสรบ ไรรูปปรตุนรจิตางค ประดับด้วยเงินแล
ทองล่ายองพรรณเก้าแก้ว แพร้ว ๆ ภูษาการ สรววางค
ลฎการงตตมานต วิชาติเตาศคือปมาเนา เมาะ ศศิธรรอปมาเนา

ที่ ๗

สร้อยสังวารนพมาศสระเอ็งอาจเอาใจ ระไมยเคียรสร
เพศ พาหุเรศรังรอง เกือกทองธรงบัวบาท โนม
อภิลาศใหม่หม้า จแจ่มหน้านวรจันทร เลงแล
พรรณเกลากาม ทาสีสทสร ปวิวารกรมยสีลา แลมี
ข้าสาวตามแห่หอม สระพราดล้อมเรียงรัน ถ้วนถึง



หน้าปลาย

ที่ ๘

พันทุกตน เจ้าจุมพลภูวนารถ ปฐกาทิตานี แลท้าว
ธประสาธธนัน ปลงเพนทานบมิตเร้า เทวาย
แต่พระเปนเจ้าเทพปฏิมา วิบุร่า แก้วประชาชาติภ
นาม พงษพราหมณผู้พิศาล ครูเว อนึ่งให้แก่
บรมอาจารย์ครุตน โดยยบลสามประการ สดุดมสารุช

ที่ ๙

นาอารุณยุณ อันว่าผู้อารยสัตบุรุษ ศีลวิสุทธิสาทร
เผ่ากะวีรวรพทธารจารย์ วพนติ แลแถลงผลสารไปบุญ
นตุลย์ ระบุว่ามีเปรียบปันปันผล กนยาทานี แห่งสัชชน
ผู้ใจกะสานต แลให้ลูกเพนกันยาทานอันเลอศนิ นาง
ผู้ประเสริฐกัลยาณี แต่เจตปีโดยศาสตร ผลนั้นอาจ

ที่ ๑๐

เปนบุญ ดูอตุลยศโยค ฎล้าโลกสงสาร ทุกแห่งแล
๑ อถเสาราชารมเทศนานมสการึกเรตเยวมาท อันดับนั้น
บมิตลาด อันว่าพระบาทภูบตี กรุงศรีสุปรีดิธรรม สดับ
คติอันทวิชาชาติ แกล้งประกาศธรรมดำนาน พระ
ภูบาลจอมกษัตร์ ทำปฏิบัติดีโงวันบ เคารพตั้ง

ที่ ๑๑

ประนิธาน ท้าวธกมีพระโองการดังนี้ ฯ เหมหา
ปณัตติมมจิตตสมปนา สรวุสมปตติภิกามยนิ ฯ ดูกรมะหา
พราหมณผู้ปราชญ อันว่าพระราชสมบัตติทั้งผอง เงิน
แลทองอันประเสริฐ อีกเนาวันนพัชตรา ภรณ์นานา
ประเสริฐ ข้างม้าเลอศนิสบรรพ บุรีราชฎการกรม



หน้าปลาย

ที่ ๑๒

โอฬาร อันนันทปรการประกาศ กุบมิปราณาสักสิ่งเลอย
 ๑๒ ลุง ๑๑ เสราชาวทนต์อิมคามาท ในเมื่อให้ธณิบตี
 ศรีสุรินทราธิราช แกล้งประกาศประกาศิต เหนอนิตย
 ในสงสารตั้งนั้น ธะชั้นสวดคาถาดังนี้ ๑ ๑ ๑ อนิตย
 ธนสมปตติ ๑๑ ดูกรพราหมณผู้ปราชญ์ อันว่าพระราช

ที่ ๑๓

สมบัติคุณนี้แล บมิเที่ยงแท้ในสงสาร ๑๑ บุตรเทราตร
 อนิตยกุม เมียรักปานอาดมาสกนธ ลูกหลานตน
 ผวนผิต ดูอนิตยบมีผล ๑๑ อนิตยนิศรานิ ส่วน
 ตัวตนเกิดมา ดูอนิตยถึงขนาด ด้วยชราพยาธิ
 ตายพลัน ๑๑ ธรรมมญใจวนนิตยกุม เหนแต่ธรรมอันเดียว

ที่ ๑๔

ฝันกล้มเกลียวหมวดหมั้น ความเที่ยงนั้นมิจริง ๑๑
 ๑๔ มฤตศริรมุทุชยุย์ รำพึงเมื่อตนตาย สมปากหายเปน
 ผี ดูบตีสักสิ่งใส่ ๑๑ ภาษฐเลาฐสมกษเตา คือไม้ท่อน
 หายวาง ทอดเสียดกลางปรถพี ดูบตีสักกอยาดเลอย
 ๑๔ วานธวาทิมุขยานติ ฟันองญาติกาดน ส่งโดยดลปาชา

ที่ ๑๕

แล้วห่วยหน้าหนีพลัน ๑๑ ธรรมมญใจเกานุคจจติ เทว่า
 แต่ธรรมอันเดียวบคลาด หากไปด้วยอาดมาตนมี
 เครือ่นเลอย ๑๑ ตสมาตูปศยามิศตต์ เหตุอนิตยกลตั้ง
 นั้น เรากชั้นรำพึงพลัน เทียนทุกวันทุกเมื่อนั้น
 ๑๕ สดยปรทานเตธูนา กุผู้เชื่อมสตัย กูตัดสายสวาส



หน้าปลาย

ที่ ๑๖

ลูกรักราชให้เพนทาน ฯ กิสมตราขบุตรสุข ลูกเยาว
มาลายเสมอาตม รักคือราชหฤไทย จะร่ำกลใดเลอย
ท่านฮา ฯ ภารุยาเทหัททามิต เมียจอมใจสุดสวาศ
ทั้งอาตมกุกกบมิไว้ กจประสาท ให้เพนทานโส
แล ฯ ราชสมปตติสกุกลม แก้วปราการเมืองมิง สรรพ

ที่ ๑๗

ทุกสิ่งไอสุรย รัพลมุลคับังคับ ฯ ยทิคามททามิต
๑ ผีจหวังจินดา ปรารถนาใครได้ กุจประสาทให้เพน
ทาน แก่ท่านแล ฯ ๔ ฯ ธรรมตตไถสญจินยา ทวาสุมิกิ
วชมกิต ปรเลาเกสไหยถั สรววสตุปรีตยศ ฯ ภาปราหมณ
ปณทิเตา ดูกรพราหมณผู้ปราชญ์ สรววสตุนา อันว่าพระ

ที่ ๑๘

ราชสมบัตติ สรรพัตตัพยทั้งผอง อันนงเนื่อง
เมืองกว้าง ช่างม้ามิงโยธา เปนมหาการหนักหน่วง
คือบาศบ่วงริงรัต บัดพิกลอินทรีย มีพิการผวนผิต
อนินตย์ ดูอนินตย์เป็นหมั้น ความจเที่ยงนั้นกบมี
อหุ อันว่ากูผู้เปนกษัตริผ่านหล้า ธรรมสญจินยา ตั้ง

ที่ ๑๙

หน้าเสี้ยมสดับธรรม เทียนทุกวันบมิขาด แล
บมิได้ปรมาทสักอัน จรรยากรรมทุกเมื่อ วาสุมิกิอวิ
เพื่อประการดังฤ อุปมาคือจอมปลวก สัตว์รักพวก
ย่อมสัสม ก้อนดินกล้มกลุพอก ขมกิต ดินดาล
งอกเพนกอง มากมุลมองเปนใหญ่ อนันท์คือกูผู้ไผ่



หน้าปลาย

ที่ ๒๐

สร้างศีลกรรม สัมสมธรรมทุกเมื่อ **ปรเลากสหยาถ** เพื่อเอาเปนสหยาผู้ประเสริฐ แลเอาตนไป
เกิดเท่านั้นฤพาน อันเป็นสถานสุขบมีรู้เฝ้า ที่พระ
อิศวรเจ้าอยู่เสวยอริยมัย ทุกเมื่อนั้น ฯ ปา ฯ **มม**
ราชกุมารานันปริยาม ดุกรพราหมณผู้ปราชญ์ อันว่าราช

ที่ ๒๑

บุตรทั้งสามตนตรศักดิ์ ใช้ว่ากูบมีรักสายสวาส แล
มาประสาธ ให้เปนทานดั่งนั้น ฯ **ปริยตติเรกเนตรชีวหา**
ปริยตรม ดุกรราชเอารส ศรีสุดอันเยวทั้งสาม
อันเกิดตามพงศาถล ยิ่งกะมลหญไทยอันพิ
เศษ ยิ่งกว่าเนตรโนยนา ยิ่งชีวหาประสาธ อัน

ที่ ๒๒

เลี้ยงอาตมตนทุกเมื่อนั้น ฯ **นิรวานปริติยเตตรราชบุตร**
เกยานะกุเลาณี กูร์กนฤพานบ ทว่าพระราชเอารส
ทั้งขึ้น ได้ด้วยหมื่นด้วยแสน เท้าถึงแดนล้าน
โสศ ถ้วนถึงโกฏีแสนทวี ทว่าพระราชบุตรบุตรีเล่า
ใส่ ฯ **ตสมายุขมปตติทานททาติ** เหตุนั้นมิมคลาด กุจะ

ที่ ๒๓

ประสาธ ให้เปนทาน เพราะจะห้วงนฤพานยศ
โยค อันพันโสมสงสาร อันเปนสถานสุขนิโรจน์ ฯ
● **มไหพณทิตมมราชกุมารนุทามิเต** ดุกรมหาพราหมณ
หนุ่มปราชญ์ อันว่าพระราชเอารสทั้งสาม กุประสาธ
ให้แก่มหาพราหมณบัดนี้แล ฯ **สรุวสมปตติญจนอิจฉามิ**



หน้าปลาย

ที่ ๒๔

อันว่ากูให้พระราชบุตรเพนทาน ไซว่ากูจำอาณใจจันดา
 ๑ จกรวตสมปตติมิจฉามิ อันว่าสมบัตติอันอการที่จเปน
 บรมจักรพรรดิราชเจ้าจักรพาฬ ในสงสารนี้เสด กูป
 มีประโยชน์จินดา ประรณาน้อยหนึ่งเลอย ฯ อนินทรา

ที่ ๒๕

สมปตติมิจฉามิ อันว่าสมบัตติอันอจันต เปนอินทรา
 ธิราชประไพ ในไตรตรึงษาสวรรค์ อันมทิมาโอภาษ
 กูปมปีรณาน้อยหนึ่งเลอย ฯ นปรหมสมปตติ
 มิจฉามิ กูปมปีรณาน้อยหนึ่งเลอย ฯ อนินทรา
 สมบัตติอันอจันต ในชั้นพรหมโลก พุ้น ฯ อลเสา

ที่ ๒๖

ราชาภยตวจนอาตมาปุตรานรุตยปรดิษจิตม อันดับนั้น
 บมินาน พระภูบาลบรมนารถ อัมลกรักราชทั้งสาม
 ตน มาถกเถียงกัน จูบลูกรักสายใจ มีเหตุไท
 สวาศ กำสดกำสรวครวญคร้าน ฯ ลุง ฯ เสา ราชา
 วทติอิมคำถมาท อันว่าพระจุฑาธุช ศรีสุปรีตธรรม



คำอ่าน

หน้าต้น

ที่ ๑ แก่ ท พราหมณ์ผู้อายาจน์ ตั้งจิตบูชาเข้ามาขอ ภูก็จะยก ยอให้เป็นทาน เพราะภูจะหวังนฤพานยศโยค อันพัน โฉมสงสาร แลท่านฮา ฯ ๒ ฯ อหนตุนิตยจุมภิตาบุตรกาเล ธรรมสย เหโตจปรทพามินนา ฯ โภปราหมณปณฺธิโต ดูกรพราหมณ์ หน่มปราชญ์ เตบุตรกา อันว่าลูกกรักราชทั้งสามองค์ ลูกเสมอ

ที่ ๒ พงศ์พระพ่อ จุมภิตา ทรามรักต่อตติใจ ดูเสมอสมัยพระ เกศ เพียงศีโรเทศอดม กุสวงนวมสงวนจูบ สดลูป แล้วโลมลา สงวนเพาพะงาทุกเมื่อ อหนตุนิตย บ่เบื้อแก้ว กลอยสมร ทุกยามอรชมลูก อหิ อันว่าภูผู้ตั้งหฤทัย ผูกผลสาร หวังนฤพานพิเศษ ปุรทพามิ ตั้งจิตระเจต

ที่ ๓ เจษฎา หั้นพรรษาโสมนัส ภูก็จะตัดสายเส้นหา ๆ ยาก ตั้งใจตยาคปรัมภิตี* จงใจจิตประสาท ทาน วนให้ขาด บ่มินาน เป็นพระทานทายาท เต แก่ท่านผู้ปราชญ์จง พลัน ธรรมสยเหโต* ทำตามธรรมจล่งแล้ว ภูก็จะประสาท ลูกแก้วแก่ ท อาจารย์ ผู้พิเศษนี้ ฯ ท ฯ อถราช

ที่ ๔ บุตรตรุยราชปิศาจจัน ศรุตวา วทติอิมคามมาท อันดับนั้นบัน พระราชกุมารสามกษัตริย์ ฟังอรรถอันมี คติอันพระบิต ราช กล่าวแก่ทวิชาชาติตั้งนั้น เจ้ากะชั้นสวดคาถาดังนี้ ๑ ๔ ฯ วยทิตาตอหชาติภาวา ตปสฺสุทธานสฺสขมเลนปฐวี ชาติศุจราชนต วบุตรภาคยาททาสีทาน มีหวิปราชย ๙ ตาต ข้าแด่พระพ่อ

* ตยาคปรัมภิตี ผู้แตงนำคำมาสมาสน์ โดยใช้ คำว่า ตยาค แปลว่า บริจาค สมาสกับ คำว่า ปรัมภิตี แปลว่า ยินดีที่จะให้

* ภาษาสันสกฤต มาจากคำว่า ธรรมสย + เหโต



หน้าต้น

- ที่ ๕ ผู้เกือก้ออาตมา คุณพระบิดาฤเลิศเกล้า ติ ตั้งแต่เล่า
อันข้ารำพึง คติจริงกล่าวพร้อม วัย^๑ อันว่าตู่ข้าพี่น้องทั้ง
สาม ชาติภาวา เกิดมาตามพงศ์ชาติ อิโธโลก ในโลกาวาส
เมืองคน ตบสยทานสุสมเลน^๒ เหตุผลได้ให้ทาน บันดาล
ใจจงตบะ บูชาพระบูชาพระเพลิง ดำเกิงการชบโยค
- ที่ ๖ ตั้งอาโภคสมาธิระยาน ปุริ^๓ แต่บุรพกาลก่อนแล้ว ชาติศุจ^๔
จึงจะมาได้เป็นลูกแก้วแด่พระองค์ ท้าว ธ บรรจงทุกเมื่อ
ลูกแก้วเชื้อชิดใจ ตว แห่งท้าวผู้ไกรกว่าหล้า ททาสิตัว^๕ อัญ
เชิญ ธ มาให้ตู่ข้าทั้งสาม ทาน^๖ เป็นทานด้วยงามอย่าช้า วิปร
ชาติตเตย แก่ ท พรหมณผู้ตั้งหน้ามาอายุจัน อิโธโลก
- ที่ ๗ ในโลกาวาสจงสว่างแล้ว ด้วยอำนาจทานลูกแก้วเกือก้อ
ช่วยบำเพ็ญพลณเกล้า จง ธ พลันสู่เท้านฤพาน
ทรพ้อฮา ๗ ลง ๗ โสราชาปุตรวจน^๗ ศรุตวาทติอิมคามมาท
๑ อันว่าพระผู้เป็นโลกจุฑา มหากษัตราธิปติตรีภูวนารถ
ฟังพระราชาบุตรบุตรี ทูลคดีดั่งนั้น ธ กะชั้นสวดคาถา
- ที่ ๘ ดั่งนี้ ๗ ๒ ๗ สุปริยปุตรา อิหิวิมาตา มมาปิชีวหาตฺรยตาสตุ
นิตย^๘ ๗ สุปริยปุตรา ดูกุรอตมโอรสทั้งสามตน พอดำ
กลใจรักสนิท อิหิวิมาตา ผู้หนึ่งคือชีวิตพ่อกักแท้
ผู้หนึ่งคือแม่เลี้ยงตนมา มมปิชีวหา^๙ ผู้หนึ่งคือชีวหาหายาก
นัก ปริยตตาสตฺรณิตย^{๑๐} พ่อรักเจ้าทั้งสาม อันเกิดมาตาม

^๑ วัย ในที่นี้เป็นสันสกฤต ถ้าเป็นบาลีใช้ มัย

^๒ ตบสยทานสุสมเลน แยกคำศัพท์ได้เป็น ตบสย (หรือ ตปสฺส) + ทานสย + สมเลน

^๓ ปุริ ใช้ในสันสกฤต ถ้าเป็นบาลีอาจจะใช้ ปูริ ก็ได้

^๔ ชาติศุจ เป็นเอกพจน์ ควรเป็น ชาติศุจจ รูปพหูพจน์

^๕ ททาสี ตัว นี้มี ตัว เป็นประธานในประโยค ส่วน ททาสี เป็นกริยา

^๖ มมปิชีวหา ต้องเป็น มมาปิ (มม + อปิ) ชิวหาะ ซึ่งเป็นภาษาสันสกฤต ส่วน ชิวหา เป็นภาษาบาลี



หน้าต้น

ที่ ๙

พงศ์ชาติ ใจเจ้าสาธุทรงธรรม เยนวจน^๙ ยังคดีอัน
กล่าวเกลี้ยง เพียงอมฤตมาสรง หฤทัยแลองค์แห่งพ่อ
เหตุเหินหาน้อยใจอารีย์ พ่อก็สาธุการด้วยใจเจ้า จงลูก
มาช่วยชูพ่อนี้เท่า นฤพานทณเจ้า ฯ ๒ ฯ ธรรมมสุขเทโ
ปรพทาติราชาปาททวโย ปุตรปรียสยมุรทุธาน ฯ ราชา อันว่าพระภูวนาธิ

ที่ ๑๐

บดี กรุงศรีสุปริตธรรม ปาททวโย ยังบาททั้งสองอันตรคัคคี
ปรียปุตรสย แห่งลูกรักทั้งสามตน วทาทิษติ^{๑๐} ท้าว ธ ดำกลตั้ง
ไว้ มุรทุธาน เหนือพระศรีษะให้ใจอารยะ ก็เลยยกยอดสงสารสาย
สวาท โอรัสสาขให้เป็นทาน เหตุพระภูบาลจอมกษัตริย์ ธรรมมสุข
เทโ ทำปฏิบัติด้วยใจกระสานต์ ผดุงพระทานทานไว้

ที่ ๑๑

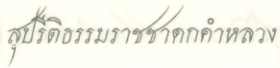
เพราะจะหวังได้นฤพาน ง่ายแล ฯ ลง ฯ ตทาโสราชา ปราหมณ
เยาวณสุด ทฤตวาบุตรปรสงค์ยิตัวทนต์อิมีคำถมาท ฯ ในกาลนั้น
บันพราหมณ์บัณฑิต เห็นบพิตรให้ ธ ผดุงทาน แห่ง
พระราชกุมารสามกษัตริย์ ด้วยปฏิบัติตั้งนั้น ธ กระชั้นสวด
คาถา ดังนี้ ฯ ๑ ฯ โลกานตรัสขุณย บพิตรอันว่าบุญกุศล

ที่ ๑๒

ทำในเมืองคนยโคค เมื่อไปปรโลกโพนก็จะเสวยสุขแล
ตโปทานสมุททว เทียนทุกวันให้ทานบันดาลบูชาพระ
สร้างตบะทำกรรมนั้น สนตติศุทธวงษาทิ บพิตรอันว่าลูกอัน
เกิดมา อันจะสืบพงศ์พ่อแม่นั้น อิห โลเก ปรสขจ
ย่อมจะให้สุขแต่เมืองคน ถึงเมืองบนปรโลกนั้น อปุตรตวัมท

^๙ เยนวจน มาจาก เยน + วจน โดยคำว่า วจน มาจากศัพท์ วจน อะการานต์ นปฺสกลิงค์ ในที่นี้เป็น ตฤตียาวิภक्ति เอกพจน์
ส่วน เยน มาจาก ยท ศัพท์ (ใคร, สิ่งใด) ใช้เป็นคุณศัพท์ของ วจน

^{๑๐} วทาทิษติ (ย้อมตั้งจิตอธิษฐาน) คำว่า วททา เป็นรูป ตฤตียาวิภक्ति เอกพจน์ ของ วทา อาการานต์ สตรลิงค์
(ด้วยการกล่าว) ส่วน ติษติ มาจาก สทา (ติษ) มาจาก ธาตุ ประกอบกับ อะ ปัจจัย ติ วิภक्ति ได้รูปสำเร็จเป็น ติษติ (ย้อมตั้งไว้)



รททุข์ คนอับสุขเพราะลูกร้าย กลเกลียดกายเกิดมีใจบาปนั้น
 สุปุตรสรวุชานต์ ลูกอันดีแลประเสริฐ ให้เกิดทุกข์อาดูร
 มากแล ตสมมาตปุตรปรสตานิ คนใดมีลูกแก้ว ให้คลาดแคล้ว
 จากเจียรความทุกข์แล หานิภูโตมโตมม เกิดความสุข
 สำราญ พระภูบาลอยู่เกล้า ข้ากล่าวเจ้ากุง พระพออา ฯ

๑๔ ฯ เอกาวรรสูรตกุปศตจาจาปี ตธาภาวตวรฺกฺรตุเรวเอกมฺ ตสฺมา
 ตฺยฺยติสาธตฺวํปฺรสฺสตฺเมว สมฺปฏฺกฺรตฺวํผลณฺณสฺสฺยฺยตฺรเมกมฺ ฯ ราชนม
 บพิตรพระบาท อหํ^{๑๑} อันว่าข้าผู้อายาจน์แต่พระองค์ ผล
 อันว่าอานิสฺกอันเป็นผล วาปีเอกามสฺยสมฺปฏฺกฺรตฺวาตฺวา^{๑๒} แห่ง
 สัชนผัชตสฺระไว์ อันหนึ่งให้เป็นทาน วรฺผล ปรมาจารย์

ว่าประเสริฐ **สุกตอุปศตาง**^{๓๓} เป็นอันล้าเลิศนี้กว่าผล
แห่งสัจชนผู้ชดบ่อบ้น้อย ได้ถึงร้อยให้เป็นทาน **กฤตฺรว**
เอโก^{๓๔} อันว่าคนผู้บันดาลใจจินดา อรรจนาพระเป็นเจ้า
ปมิให้เศร้าสาธุจำนง ดำรงกายอินทรีย์แต่บัดเดียนั้น
โสด **วาปีศตานปีวรม**^{๓๕} ทว่าป็นประโยชน์ล้าเลิศนี้แผ่ผล

กว่าสี่ชนผู้ซัดสระด้วยร้อยให้เป็นทาน เอก เมาะ^{๑๑} สุบุตร
คนโตมานะมีภักย์บ่แคล้ว เกิดลูกแก้วใจสาธุ มีมาร
ยาทศิลาจารย์ สมบุกฤต อันบันดาลทำคุณต่อ ด้วยคำ
พ่อสั่งสอน วรผล กวีรว่าประเสริฐ ฤทธาตตะ ผลนั้น
เลิศนี้หลายปน เป็นผลบุญสละ กว่าบูชาพระได้ร้อยท่า

“ อห น่าจะเป็น อห คัพพัตถ์ปรากฏหลายแห่ง จึงขออธิบายไว้เฉพาะแห่งนี้เท่านั้น

๑๒ วาปีเอกามสหัสสมปกรัตนาทตวา ควรเป็น วาปีเอกัม ตสย สมปฤตวา ทตตวา

๑๓ สกรตกุปศตาจ ควรเป็น สกถตกุปศตาต

^{๑๔} กรตเรว เอโก ในที่นี้ กรตเรว มาจากคำว่า กรตะ + เว และ เอโก เป็นคนศัพท์ของ ชโน อันว่าชนคนหนึ่ง

* วาปีศตานปิวรม มาจาก วาปีศตาน + วร หรือ วาปีศตาด + อปี วร (วาปีศตาน ใช้เป็นคุณศัพท์ วาปีศตาด ใช้เป็นนามศัพท์)

^{๑๖} เมาะ เป็นภาษาเขมร มีความหมายว่า คือว่า ซึ่งศัพท์นี้ปรากฏหลายแห่ง จึงขออธิบายไว้เฉพาะแห่งนี้เท่านั้น



หน้าต้น

ที่ ๑๗

ตสมาตการโณศ^{๑๗} เพื่อเหตุการณ์นั้นเพียงแล อห ที่แท้เยี่ยม
ว่าข้า วทามิ พิตแต่เจ้าหล้าผู้ใจสารถ สุสารถวรี ว่ามีลูกผู้
เปรมปราษฎ์เนื้อใจอารย ปรศสตม^{๑๘} เพื่อปรมาจารย์ผู้ประเสริฐ
ว่าไว้ เพราะผลพ้อแลแม่ได้ทำบุญ สมภารพูนเพิ่ม
แล้ว จึงจะมาได้เป็นลูกแก้วเกิดตามบุญ แลพ้อฮา ฯ

ที่ ๑๘

๑ ๔ ฯ อิชฎทตตปสปลต นียเมวสมุทิตติ สรวูเมวานบุตรสข อปสยกปี
โหรถวเต ฯ ราชนุม บพิตรมหาราช ยสขนรสข^{๑๙} ยังมนุษย์
ชาติตนใด อันมีใจจงสละ ตปสา สร้างตบะจำเริญ
ทะยาน ศีลสมาทนภาวนา ตปตปทุชอาตมาน^{๒๐} แลให้ร้อนแก่
อาตมาถึงขนาด อิชฎทตต อนึ่งอาจอวยทาน ยาจเก เมาะ ยา

ที่ ๑๙

จกานา^{๒๑} แก่ยากกาจารย์ผู้อายุจัน ให้ด้วยอาจบมิตติ อวย
ด้วยอิฐฐารมณ นียเมว สมุสสิติ อนึ่งอยู่ในยมนิยมทุก
เมื่อ ตั้งหน้าเชื่อชมธรรม เทียนทุกวันบมิแคล้ว
นบุตรสข^{๒๒} แลบมีลูกแก้วแก่นสงสาร อันจะสืบสันดาน
กระกูล เป็นประยูรพงศ์ดํากล สรวูเมวา อันว่าสัชนตน

ที่ ๒๐

นั้นโสโตใจอารย สร้างศีลทานมาจะจ้ นิษผล ทว่าหาผล
บมิได้เทียนทำตาย จรฤวเตอาจิรยุณ โดยอภิปรายคำ
นาน ปรมาจารย์พรรณนา มาตรามีแต่อาทิ ข้าก็จะประ
ภาศให้เห็นผล อันชอบนี้ ฯ ๔ ฯ ปุมนามนรกายสุม่า ตราย
เตปิตรสุต ตสมาบุตรอิติชยา ตปุรวูเมวสวยมกวา ฯ ราชนุม บพิตร

^{๑๗} ตสมาต การโณศ ควรจะเป็น ตสมาต การโณะ

^{๑๘} ปรศสตม อาจจะใช่ ปรศสดี หรือ ปรศสตม ก็ได้

^{๑๙} ยสข นรสข เป็นรูปภาษาบาลี สันสกฤตเป็น ยสย นรสย

^{๒๐} ตปตปทุชอาตมาน ควรเป็น ตปตปมุช อาตมาน มีความหมายว่า ทำตนที่เป็นประธาน (เป็นใหญ่) ให้เร้าร้อน หรือ ทำตนที่เป็นใหญ่ที่
ถูกแผดเผาด้วยตบะ

^{๒๑} ยาจเก เป็นรูป สัปตมีวิภक्ति เอกพจน์ ส่วนคำว่า ยาจกานา เป็นรูป ษัษฐีวิภक्ति พหูพจน์

^{๒๒} นบุตรสข ควรเป็น อนุบุตรสย



หน้าต้น

ที่ ๒๑

พระบาท สุปรีดีธรรมราชา เจ้าจักรพาล ยสุมตการไณศ
เพื่อเหตุการณ์ดั่งนั้นโสศ สุปุตรี อันว่าประโยชน์มีลูกแก้ว
อันจะแผ้วไศกานนท์ **ตรายเตปีตตรี**^{๒๔} เอาพ่อแลแม่พัน
สงสาร แสนนรگانต์อันไปตก **ปุมนาโม** ปุมนามนรก
อันมहिมา ทนทุกขเพทนาแสนโคก ความร้อน

ที่ ๒๒

โรครำคาญ **ตสุมตการไณศ** เหตุการณ์ดั่งนั้นแล **สุปุตรี** ที่แท้
อันว่ามีบุตรอันเลศนี้ ลูกผู้ประเสริฐในโลกย์ ก็เกิด
มานะมีผลมาก **สวยมภว** อันว่าพระผู้มีภาคย์ท้าวธาดา
ขยาตปุรวว^{๒๕} พรรณนามาแต่อาทิ โดยปรมัตถธรรมาดุลย์
ปุตรี อิติ ชื่อว่าลูกผู้มีคุณทักแท้ ก็จะไปรดพ่อแลแม่พัน

ที่ ๒๓

สงสาร แลพ่อฮา ฯ ๔ ฯ **จินตามณิเศษุจตโรมณินา ทาตุตต**
ทานามธิกัสูตรณนา **ฆฏฐรสนามภิกิปฏิตริ** สรวปรทาโนตมปุตร
ทานน ฯ **ราชนม** ข้าแต่ไ้ธรณิบดี **จินตามณิ** อันว่าแก้วจินดา
มณินโนหร อันบรรประสัจ สำหรับจักรพรรดิภูบาล
เจ้าจักรพาลภูเบศ เรื่องด้วยเดชจรูรีศมีจรัสล้ำเลิศนี้

ที่ ๒๔

เศษุจตโร^{๒๖} งามประเสริฐเลิศแล้ว **มณินา** กว่าหมื่นแก้ว
ทั้งผอง **สูตรณน** อันว่าทองเนื้อแล้ว แก้วกนกชาติ **อิธิกั**
งามโอภาสรั้งรอง กว่าชาติทองทุกสิ่ง บ่ห่อนจะยิ่งเนื้อ
นพคุณ **ฆฏฐมาโน** อันว่ารสอดุลย์พันแพ่ง แห่งเปรียง
พระโค **อิธิกั** รสนันโอชาชาติ อาจเอมโอษฐ์ยศยิ่ง **รสานา**

^{๒๔} ตรายเตปีตตรี ควรเป็น ตราสยเต ปีตริ

^{๒๕} ขยาตปุรวว เป็นรูปสมาส แปลว่า ถูกกล่าวขึ้นก่อน (ถูกเรียกขึ้นก่อน) ทำเป็นรูป ขยาต ปุรวว ก็ได้, ปุรวว ขยาต ก็ได้ หรือ ปุรววขยาต ก็ได้ ขึ้นอยู่กับว่าใช้รูปแบบใดจะเหมาะสมและสอดคล้องกับคำประพันธ์ที่แต่งขึ้น

^{๒๖} เศษุจตโร ควรเป็น เศษุจตริ



หน้าปลาย

ที่ ๑

● ทศปฐวรภาพศาปธาน อันเมื่อมรณะสืบชาติ เกิดเอาอาตมา ๆ เล่าโสด
● เยโคตราสวรรคตสัจฉิตา อันว่าโคตรผู้ใด ๆ
อันอยู่ในเมืองสวรรค์ ฯ ยาวตฤณปฏิบัติตามไหน ก็จะได้ผลอันอุดม
ตราบพระพรหมรังสรรค์นั้น ฯ สม
ลัทานมตตุลุม ผลทานอันอันอดุลย์ ก็ป่านปุนสักหยาด

ที่ ๒

เลย ฯ รุทธโลกัสคจจติ อาจเสวยผลเสวยโสภ ใน
รุทธโลกพูนเอยนะใจถุร่าเลย ฯ ธรรมมบุตรปรปตวา คนใด
ให้ธรรมบุตรเป็นทาน ด้วยใจศานต์ศรัทธา อันยังนั้น
● สรววยุขสมมตม ผลบูชาทุกเมื่อ บุญนั้นเพื่อเสมอกัน
และน้าว สรวุทธานนิสขยาน ทานทุกอันอาจสังขยา ทาน

ที่ ๓

กันยาผลยิ่งแล ฯ ศิวโลกัสคจจติ ก็จะถึงศิวโลก
เทียนเสวยโสภ เสวยสุขนั้น ฯ อินทราทิลกपालสต
ทุกทวยเทพโลกบาล อินทราจารย์เป็นอาทิแล ฯ
● ปุชยนเตจเตสทา ก็มาถวายสาธุการบูชา คนผู้ศรัทธา
ทุกเมื่อนั้น ฯ ทานกนยาปรีโลภ เพื่อผลกันยาทานยศ

ที่ ๔

โยค เมื่อไปปรโลกพูน ก็จะภุยศนั้น ฯ สรวุทเทวปรปทม
ในศิพทเมืองมิ่ง ห้องฟ้ายิ่งใดปาน เปรียบเลย ฯ
● วิมานากุลยานาญจ ในพิมานทิพย์บมีเศร่า ยืนต่อเท่า
ประลัยกัลป์ ดังนั้น ฯ กนยายาญจผลมาเหตุ เหตุผล
บุญอันใจกระสานต์ แลให้กันยาทานบมิลลาด เทพ

*** ต้นฉบับเป็น ซึ่ง แต่คำปัจจุบันเป็น ยิ่ง ที่เป็นคำแปลของ ปรี



หน้าปลาย

ที่ ๕

ถ้วนหน้าสาธุบูชา มิขาดเลย ฯ ๔ ฯ ไร่รูปปรตุนรจิตต่างค
สหสรนารี ทาสีสหสรปวิวารกรรมยสีลา เทวายวิปรครุเวปร
ททาสีกนยา ทาเนนตุลยผลเมวทนต์สนต์ ฯ ราชนัม บพิตร
ไทธิราชนฤปติ ศรีสุปรีติธรรมราช นารี อันว่าสาวโอภาส
พฐ พักตราตรุโสแสลัม ยัมแย้มแก้มไกรปราง

ที่ ๖

ศรีสำอององค์หนุ่มหน้า โศทศศุย์^{๑๒} แลได้สืบทกเข้า
ขวบเดือนปี เพียงรัชนี สาวสวรรค์ สหสร^{๑๓} ถ้วน
ถึงพันงามสรรพ ไร่รูปปรตุนรจิตต่างค^{๑๔} ประดับด้วยเงินแล
ทองถ่ายองพรรณแก้ว แก้ว แพร้ว ๆ ภูษาการ สรววางค
ลงการอุตตมานต^{๑๕} วิขาลิโตศคิอปมาโน^{๑๖} เมาะ ศศิธรรอปมาโน^{๑๗}

ที่ ๗

สร้อยสังวาลนพมาศสะเอ็งอาจเอาใจ ละไมเคียรสร
เพศ พาหุเรศรังรอง เกือกทองทรงบัวบาท โฉม
อภิลาศใหม่หม้า จะแจ่มหน้านวลจันทร์ เล็งแล
พรรณเกลากาม ทาสีสหสร ปวิวารกรรมยสีลา และมี
ข้าสาวตามแห่หอม สะพาดล้อมเรียงรัน ถ้วนถึง

ที่ ๘

พันทุกตน เจ้าจุมพลภูวนารถ ปุทธาทิตานัน แลท้าว
ธ ประสาท ธ บันาน ปลงเป็นทานบมิตเร้า เทวาย
แต่พระเป็นเจ้าเทพภูมา วิบุรา แก้ววิประชาชาติภ
นาม พงศ์พราหมณ์ผู้พิศาล ครุเว อนึ่งให้แก่
ปรมาจารย์ครูตน โดยยุบลสามประการ สดตมสาธุช

^{๑๒} โศทศศุย์ ควรเป็น โขทศศุยา เป็นคำคุณศัพท์ ของ นารี เป็นศัพท์สมาส มาจาก โขทศ มีความหมายว่า จำนวน ๑๖ ทำ
สมาสกับ วศย เป็นคำคุณศัพท์สตรีลิงค์ จึงมีรูปเป็น วศยา มีความหมายว่า ขึ้นอยู่กับ (วัย ๑๖ ปี) หรือ มีอายุเท่ากับ ๑๖ ปี

^{๑๓} สหสร มีความหมายว่า จำนวน ๑,๐๐๐ (หนึ่งพัน)

^{๑๔} ไร่รูปปรตุนรจิตต่างค ควรเป็น ไร่รูปปรตุนรจิตต่างค เป็น นปัสกลิงค์ แต่ใช้เป็นคำคุณศัพท์ของนารี

^{๑๕} สรววางคลงการอุตตมานต มา ในที่นี้จะน่าจะใช้ ฏ แทน ง และใช้ ง แทน สระอุลลย ควรเป็น สรววางคาลงกาโรตต มาตามา
แยกศัพท์เป็น สรวว อกค อลงการ อุตตม อาตมา มีความหมายว่า มีร่างกายประดับองค์ทรงเครื่องทั้งปวง

^{๑๖} วิขาลิโตศคิอปมาโน ควรเป็น วิขาลิตะ ศคิอปุรมาณะ

^{๑๗} ศศิธรรอปมาโน ที่มีคำว่า เมาะ นำหน้าก็เพื่ออธิบายศัพท์ ศคิอปมาโน ว่าเป็น ศศิธรรอปมาโน และควรจะเป็น ศคิธรรอ
ปมาณะ หมายความว่า พระจันทร์ที่ประมาณค่าความงามมิได้



ที่ ๔

ที่ ๑๐

ທີ ๑๑

ที่ ๑๒

๓๔. สดตมสาธุชนาอารยญณ ควรเป็น สดตสาธุชนาจารย์สย เป็นคำสมาส แยกศัพท์ออกเป็น สดต + สาธุชน + อาจารย์สย มีความหมายรวมกันว่า แห่งอาจารย์ของสาธุชนผู้ทรงคุณทั้ง ๗ ประการ (อาจารย์ผู้ทรงสัปปิธธรรม ๗ ประการ)

୧୦୩



หน้าปลาย

ที่ ๑๓

สมบัติกูนี้แล้ว บิมีเที่ยงแท้ในสงสาร ฯ ปุตรเทราทร
อนิตยกุม^{๔๐} เมียรักปานอาตมาสกล ลูกหลานตน
ผวนผิด ดอนิตยบมีผล ฯ อนิตยานิศจิราณี ส่วน
ตัวตนเกิดมา ดอนิตยาถึงขนาด ด้วยชราพยาธิ
ตายพลัน ฯ ธรรมมณโฆวนนิตยกุม เห็นแต่ธรรมอันเดียว

ที่ ๑๔

พินกลมเกลียวหมวดหมั่น ความเที่ยงนั้นมีจริง ฯ
● มฤตศีรรมุตษุขย์ รำพึงเมื่อตนตาย ลมปากหายเป็น
ผี ดูปดีสักสิ่งไซ้ ฯ ภาษชลุสขรสมกษเตา คือไม้ท่อน
ท้ายวาง ทอดเสียดกลางปฐพี ดูปดีสักหยาดเลย
● วานธวาทิมุขยานติ พิน้องญาติกาตณ ส่งโดยคลปาข้า

ที่ ๑๕

แล้วห่วยหน้าหนีพลัน ฯ ธรรมมณโฆโกนุคจจติ เท่า
แต่ธรรมอันเดียวบ่คลาด หากไปด้วยอาตมาตนมิ
เคลื่อนเลย ฯ ตสมาตปศยามิสตติ เหตุอนิตยกลตั้ง
นั้น เรากะชั้นรำพึงพลัน เทียนทุกวันทุกเมื่อนั้น
● สดยปรทานเตธนา กูผู้เชื่อชมสัตย์ กูตัดสายสวาท

ที่ ๑๖

ลูกรักษาราชให้เป็นทาน ฯ กิสมตราชปุตรสข ลูกเยาว
มาลย์เสมออาตมาะ รักคือราชหฤทัย จะรำกลใดเลย
ท่านฮา ฯ ภารยุยาเทหัททามิเต เมียจอมใจสุดสวาท
ทั้งอาตมกูก็บมิไว้ ก็กะประสาท ให้เป็นทานโสด
แล ฯ ราชสมปุตติสทุกลม แก้วปราการเมืองมิ่ง สรรพ

^{๔๐} ปุตรเทราทร อนิตยกุม ซึ่งคำว่า ปุตรเทราทร นี้ใช้ได้ทั้งคำว่า ปุตรเทราทร หรือ ปุตรเทาทร เนื่องจากภาษาสันสกฤตใช้สระเอา แต่ในที่นี้ ปุตรเทราทร อนิตยกุม ควรเป็น ปุตรทวาระ อนิตยกุม



หน้าปลาย

- ที่ ๑๗ ทุกสิ่งไอศูรย์ รั้พลมูลคั้บคั้งนี้ ฯ ยทิคามทหามิเต
๑ ผิจะหวังจินดา ปรรณนาไครได้ กุ้ก็จะประสาทให้เป็น
ทาน แก่ท่านแล ฯ ๔ ฯ ธรรมตตไถสญจินยา ทวาสุมิกิมี
วชมกติ ปโรลเกสไหยาถ์ สรววสตุปรีตยศ ฯ โภปราหมณ
ปณทิตอ ดุกรพราหมณผู้ปราชญ์ สรววจสตุนา^{๑๗} อันว่าพระ
- ที่ ๑๘ ราชสมบัติ สารพัดทรัพย์ทั้งผอง อันนอเงื่อง
เมืองกว้าง ช้างม้ามิ่งโยธา เป็นมหาภาระหนักหน่วง
คือบาตบ่วงรังรัด บัดพิกลอินทรีย์ มีพิการผวนผิต
อนิตย์ ดูนิตย์เป็นมัน ความจะเที่ยงนั้ก็บมี
อหฺ อันว่ากุผู้เป็นกษัตริย์ผ่านหล้า ธรรมสญจินยา^{๑๘} ตั้ง
- ที่ ๑๙ หน้าเสี้ยมสัดบธรรม เทียนทุกวันบมิขาด แล
บมิได้ประมาทสักอัน จรรยากรรมทุกเมื่อ วาสุมิกิอิวิ
เพื่อประการตั้งฤ อุปมาคือจอมปลวก สัตว์พรรคพวก
ย่อมสั่งสม ก้อนดินกลมพูนพอก ชมกติ ดินดาน
งอกเป็นกอง มากมูนมองเป็นใหญ่ อันนี้ก็คือกุผู้เฝ
- ที่ ๒๐ สร้างศีลกรรม สั่งสมธรรมทุกเมื่อ ปโรลสหายาถ์
เพื่อจะเอาเป็นสหายผู้ประเสริฐ แลจะเอาตนไป
เกิดเท่านฤพาน อันเป็นสถานสุขบมิรู้เฒ่า ที่พระ
อิศวรเจ้าอยู่เสวยมรย์ ทุกเมื่อนั้น ฯ ปา^{๑๙} ฯ มม
ราชกุมารานันปรียาม ดุกรพราหมณผู้ปราชญ์ อันว่าราช

^{๑๗} สรววจสตุนา ควรเป็น สรววสตุ นามนปัสกสิงค์ รูปประณมาวิภักติ เอกพจน์

^{๑๘} ธรรมสญจินยา เป็นรูปสตรึงค์ ดังนั้น ควรเป็น ธรรมสมณจินยะ รูปปูลึงค์ มีความหมายว่า ผู้สั่งสมธรรมะ เพราะมีประธานคือ
อหฺ ในที่นี้ ควรเป็น อหฺ

^{๑๙} น่าจะมีความหมายเช่นเดียวกัน เป ในภาษาบาลี



หน้าปลาย

ที่ ๒๑

บุตรทั้งสามตนตรศกดิ์ ไซว่ากูบมีรักสายสวาท แลกู
มาประสาท ให้เป็นทานดั่งนั้น ฯ ปรียตรติเรเกเนตรชีวหา
ปรียตรสม์ ดูกรราชโอรส ศรีสุคตอันเยาว์ทั้งสาม
อันเกิดตามพงศ์ด้ากัล ยิ่งกมลหฤทัยอันพิ
เศษ ยิ่งกว่าเนตรนัยนา ยิ่งชีวหาประสาท อัน

ที่ ๒๒

เลี้ยงอาตมตนกูทุกเมื่อนั้น ฯ นิรววานปรีติยเตตรราชบุตร
โกยเนกสุโลนิ กูร์กันณพานบท กว่ำพระราชโอรส
ทั้งขึ้น ได้ด้วยหมื่นด้วยแสน เทาถึงแดนล้าน
โสด ถ้วนถึงโกฏิแสนทวี กว่ำพระราชบุตรบุตรีเล่า
ไซรั ฯ ตสมตชมปตติทานททาติ เหตุนี้บมึคลาด กูก็จะ

ที่ ๒๓

ประสาท ให้เป็นทาน เพราะกู่จะห้วงนฤพานยศ
โยค อันพันโสมสงสาร อันเป็นสถานสุขนิโรธี ฯ
● มไหปณทิตมมราชกุมารนุทามิเต ดูกรมหาพราหมณ์
หนุ่มปราษฎ์ อันว่าพระราชโอรสทั้งสาม กูก็ประสาท
ให้แก่มหาพราหมณ์บัดนี้แล ฯ สรววสมปตติยจนอิจจามิ

ที่ ๒๔

อันว่ากูให้พระราชบุตรเป็นทาน ไซว่ากูจำอ่านใจจิน
ดา ปราบณณผืนไฟ อาคระ^{๔๔} ใครได้สมบัติอันอื่นนั้น
● จกรวตสมปตติมิจจามิ อันว่าสมบัติอันอการที่จะเป็น
บรมจักรพรรดิราชเจ้าจักรพาล ในสงสารนี้โสด กูบ่
มีประโยชน์จินดา ปราบณณน้อยหนึ่งเลย ฯ นอินทรา

สมบัติของ
สันติ วงศ์จรรยลักษณ์

^{๔๔} อาคระ น่าจะเป็น อัน



หน้าปลาย

ปกนอกใน

ที่ ๒๕

สมปตติมิจจามิ อันว่าสมบัติอันอจินต์ เป็นอินทราธิราชประไพ ในไตรตริทศวรรค์ อันมีทิวาโอภาส กุ๊กบิปรารณาน้อยหนึ่งเลย ฯ นปรหมสมปตติ มิจจามิ กุ๊กบิมีงานจงในพระหฤทัย ที่จะไปเสวย สมบัติอันอุดม ในชั้นพรหมโลก พูน ฯ อถโส

๒๕ ๕

ที่ ๒๖

ราชาภยตวจนอาตมาปุตรานรทวยปรีติขจิตม อันด้นั้น บิณนิกชุนพมจกธมม บิณนิก พระภูบาลบรมนารถ อัมมลูกกรักราชทั้งสาม ตน มาถกถนเหนือดัก จูบลูกรักด้วยใจ มีหฤทัย สวาท กำสรดกำสรวลครวญครำนัน ฯ ลุง ฯ โส ราชา ๒๖ ๕

๒๖ ๕

เอชติในแธ
โณษกัถุชฎคัณค ติณั



อธิบายศัพท์

คำศัพท์	ความหมาย
กนกชาติ	- ทองคำ ในที่นี้ใช้ประกอบเป็นส่วนหน้าของสมาสกับคำว่า ชาติ หมายถึง เฝ้าพันธุ์ที่ดีเปรียบดังทองคำ ดังคำประพันธ์ว่า <i>อันว่าทองเนื้อแล้ว แก้วกนกชาติ</i> (หน้าต้น ที่ ๒๔)
กมล	- ใจ ในที่นี้ใช้เน้นคำว่า หฤทัย เป็น กมลหฤทัย เพื่อเน้นความหนักแน่น ของใจ และให้เกิดสัมผัสกับวรรคก่อน คือ <i>อันเกิดตามพงศ์ดังกาล ยิ่งกมลหฤทัยอันพิเศษ</i> (หน้าปลาย ที่ ๒๑)
กรรม	- การ, การกระทำ, การงาน, กิจ เช่น พลิกกรรม ที่ปรากฏในที่ต้นฉบับ ฉบับนี้ เช่น ศิลกรรม เป็นต้น
กระกุล	- มาจากคำว่า ตระกุล มีความหมายว่า สกุล, วงศ์, เชื้อสาย, เฝ้าพันธุ์ ดังคำประพันธ์ว่า <i>อันจะสืบสันดานกระกุล</i> เป็นต้น
กระสานต์	- สงบ ดังคำประพันธ์ว่า <i>ทำปฏิบัติด้วยใจกระสานต์ ผดุงพระทานท่านไท่</i> (หน้าต้น ที่ ๑๐)
กล	- การลวงหรือล่อลวงให้หลงหรือให้เข้าใจผิด เพื่อให้ฉงนหรือเสียเปรียบ
กลอย	- คล้อย, ร่วม เช่น กลอยใจ กลอยสวาท ที่ปรากฏในต้นฉบับนี้ เช่น กลอยสมร
กวี	- ผู้รู้ผู้เชี่ยวชาญในศิลปะการประพันธ์ ดังคำประพันธ์ที่ปรากฏใน ต้นฉบับนี้ เช่น เฝ้ากวี หมายถึง เหล่ากอกของกวี
กษัตริย์	- พระเจ้าแผ่นดิน ใช้เต็มว่า พระมหากษัตริย์ คนในวาระ ๒ ของสังคม ฮินดู
ก่อ	- ทำให้เกิดขึ้น มีขึ้น หรือเป็นรูปขึ้น ที่ปรากฏในต้นฉบับนี้ใช้ร่วมกับ คำว่า เกื้อ ซึ่งหมายถึง อุดหนุน เจือจาง เอื้อเพื่อ เพื่อแผ้ว เป็น ก่อเกื้อ หมายถึงรวมถึง ทำให้เกิดการอุดหนุน
กะชั้น	- กระนั้น มีความหมายว่า อย่างนั้น, ดังนั้น ดังคำประพันธ์ว่า <i>ธ กะชั้นสวดคาถา ดังนี้</i> (หน้าต้น ที่ ๗ - ๘)
กันยาทาน	- การให้นางงามหรือให้นางสาวน้อยเป็นทาน
กัลยาณี	- หญิงงาม ที่ปรากฏในต้นฉบับนี้ คือ นางผู้ประเสริฐกัลยาณี (หน้าปลาย ที่ ๙)



คำศัพท์

ความหมาย

- กำสรด - สรด, แห้ง, เศร้า ในต้นฉบับนี้ใช้รวมกับคำว่า กำสรวล ซึ่งหมายถึง โศกเศร้า, คร่ำครวญ, ร้องไห้ ซึ่งเป็นคำซ้อนของกำสรด เป็น กำสรด กำสรวล ส่วนมากจะปรากฏในบทกวี
- เกลากาม - ทำสิ่งที่ยังขรุขระอยู่ให้เกลี้ยงขึ้น ในที่นี้ผสมกับคำว่า กาม ซึ่งหมายถึง ความใคร่ โดยที่ปรากฏในบทกวีนี้ คือ พรรณเกลากาม (หน้าปลาย ที่ ๗) หมายรวมกันว่า ผิวพรรณที่น่าสัมผัส
- เกือก - รongเท้า มีลักษณะนามว่าคู่ หรือ ข้าง, ราชศัพท์ว่า รongพระบาท หรือ ฉลองพระบาท กับพระมหากษัตริย์ต้องใช้ราชศัพท์ แต่เพื่อให้ สัมผัสคล้องจองกับ พาหุเรศรังรอง จึงใช้คำว่า เกือก จึงเป็น เกือกทอง ทรงบัวบาท (หน้าปลาย ที่ ๗) ซึ่งทรงบัวบาท หมายถึง เท้าที่มีรูปร่าง เหมือนบัวรองใช้เปรียบกับเท้าของพระมหากษัตริย์
- แก่น - เนื้อไม้แข็งและมีสีเข้ม, เนื้อแท้, หลักสำคัญ ในที่นี้ใช้รวมกับคำว่า สงสาร ซึ่งหมายถึง การเวียนว่ายตายเกิด เป็นแก่นสงสาร
- แก้ง - ตั้งใจ, จงใจ เช่น แก้งประกาศแก่สงฆ์ ดังคำประพันธ์ว่า แก้งประกาศ ธรรมตำนาน (หน้าปลาย ที่ ๑๐) เป็นต้น
- แก้ว - สิ่งที่เคารพนับถืออย่างยิ่ง ในต้นฉบับนี้ใช้นำหน้า ปรากฏ ซึ่งหมายถึง กำแพงสำหรับป้องกันการรุกราน เป็นแก้วปราการ น่าจะหมายรวมถึง แก้วที่เป็นกำแพงป้องกันภัยต่าง ๆ
- โกฏิ - ชื่อมาตรานับเท่ากับสิบล้าน
- คมนา - นับ เช่น สุดจะคมนา
- คดี - เรื่องราว มักใช้ประกอบ ดังคำประพันธ์ว่า พังอรรถอันมี คดีอัน พระบิดราช กล่าวแก่ทวิชาติตังนั้น (หน้าต้น ที่ ๔)
- ครวญคร่ำ - ร้องร่ำรำพัน ปัจจุบันนิยมใช้ คร่ำครวญ แต่เพื่อให้บทกวีในต้นฉบับ นี้ไพเราะขึ้น จึงใช้ ครวญคร่ำ ดังคำประพันธ์ว่า กำสรดกำสรวลครวญคร่ำนั้น (หน้าปลาย ที่ ๒๖)
- คลาดแคล้ว - รอดไป, พ้นไป
- คับคั่ง - แออัด, ยัดเยียด, เปียดเสียดกัน
- คาถา - คำประพันธ์ประเภทร้อยกรองในภาษาบาลี - สันสกฤต ในต้นฉบับนี้ใช้ ขณะที่โต้ตอบกันระหว่างตัวละครในบทกวี



คำศัพท์

ความหมาย

- เคารพ - แสดงอาการนับถือ
- โคตร - วงศ์สกุล, เผ่าพันธุ์, ต้นสกุล ในปัจจุบันบางครั้งนำมาใช้เป็นคำไม่สุภาพหรือเป็นคำด่า
- งอก - เพิ่มปริมาณมากขึ้น เช่น ดินดานงอกเป็นกอง หมายถึง ดินที่จับตัวแข็งเป็นชั้นเกาะตัวแข็งอยู่ใต้ผิวดิน โดยมากเป็นประเภทดินเหนียวเพิ่มขึ้นเป็นกอง
- จรรยา - ความประพฤติ กิริยาที่ควรประพฤติในหมู่ในคณะ ในต้นฉบับนี้ใช้จรรยากรรม หมายถึง ผลแห่งการกระทำที่เกิดจากความประพฤติ
- จรัส - แจ่มแจ้ง, รุ่งเรือง, สว่าง ในต้นฉบับนี้ใช้รวมกับคำว่า รัศมี เป็น รัศมีจรัส ใช้เน้นคำว่า รัศมี ซึ่งหมายถึง แสงสว่างที่พวยพุ่งออกมาจากจุดกลางให้มากขึ้น
- จอม - ผู้ที่ยอดเยี่ยมในหมู่ ในต้นฉบับนี้ใช้คำว่า จอมกษัตริย์ ซึ่งหมายถึง กษัตริย์ที่มีความยอดเยี่ยมเหนือกษัตริย์องค์ใด ๆ
- จอมใจ - หญิงที่เป็นยอดดวงใจ
- จอมปลวก - รังปลวกขนาดใหญ่ที่สูงเป็นจอมขึ้นไป
- จักรพรรดิ - ประมุขของจักรวรรดิ
- จักรพาล - เทือกเขาในนิยาย เป็นกำแพงล้อมรอบโลกและเป็นเขตกันแสงสว่างกับความมืด, บริเวณโดยรอบของโลก, ทัวโลก ดังคำประพันธ์ว่า เจ้าจักรพาล ภูเบศ (หน้าต้น ที่ ๒๓) หมายถึง เจ้าแห่งโลก
- จากเจียร - จร, ไป, จากไป ดังคำประพันธ์ว่า ให้คลาดแคล้วจากเจียรความทุกข์แล (หน้าต้น ที่ ๑๓)
- จ้านง - ประสงค์, มุ่งหวัง, ตั้งใจ
- จำเริญ - เติบโต, งอกงาม, มากขึ้น, สมบูรณ์ ดังคำประพันธ์ว่า สร้างตบะจำเริญทะยาน (หน้าต้น ที่ ๑๘) หมายถึง สร้างตบะให้เติบโต แข็งแรงมากขึ้น
- จิตตูปาท - มาจากคำว่า จิตตูปาท หมายถึง เกิดความคิดขึ้น ดังคำประพันธ์ว่า แก่ ท พรหมณ์ผู้อายาจน ตั้งจิตตูปาทเข้ามขอ (หน้าต้น ที่ ๑)



คำศัพท์

ความหมาย

- จินดา - แก้วมีค่า, ความคิด, ความนึก ในที่นี้ใช้กับใจ รวมเป็น ใจจินดา (หน้าที่้น ที่ ๑๕)
- จินตามณี - แก้วสารพัดนึก หรือ แก้วอันให้ผลแก่เจ้าของตามใจนึก ในต้นฉบับนี้ใช้ขยายคำว่า แก้ว เป็น แก้วจินตามณี (หน้าที่้น ที่ ๒๓)
- จุมพล - จอมพล, นายทัพ, ผู้เป็นใหญ่กว่าพล บางครั้งเขียนเป็น จุมพล ตั้งในต้นฉบับนี้ เช่น เจ้าจุมพลภูวนารถ (หน้าที่้น ที่ ๘) หมายถึง พระเจ้าแผ่นดินผู้ยิ่งใหญ่ เป็นต้น
- เจต - สิ่งที่เกิด, ใจ
- เจษฎา - กรรม, การทำด้วยตั้งใจ, การประพฤติ, การตั้งใจทำ ในต้นฉบับนี้ใช้คำว่า เจต มาขยายข้างหน้า ดังคำประพันธ์ว่า หวังนฤพานพิเศษ ตั้งจิตเจตเจษฎา (หน้าที่้น ที่ ๒ - ๓)
- ชรา - แก่ด้วยอายุ, ชำรุดทรุดโทรม
- ชีวหา - ล้น ในต้นฉบับนี้มีตอนหนึ่งที่กษัตริย์ทรงเปรียบบุตรคนหนึ่งเหมือนล้น ซึ่งเป็นอริยะในการรับรู้รสที่มีหนึ่งเดียว ดังคำประพันธ์ว่า ผู้หนึ่งคือ ชิวหาหายากนัก (หน้าที่้น ที่ ๘)
- ดังกล - ก่อสร้าง, ตั้ง, ตั้งไว้ เป็นคำแผลงของถก ตั้งต้นฉบับนี้นำมาใช้หน้าหน้า ความหมายเพื่เน้นคำ ท้าว ธ ดังกลตั้งไว้ เหนือพระศรีระให้ใจอารยะ (หน้าที่้น ที่ ๑๐)
- ดังกลใจ - ตั้งใจให้คิดหรือให้ทำ เช่น เทวดาตกลงใจ ดังคำประพันธ์ว่า ดูกรอาตมโอรสทั้งสามตน พื่อดังกลใจรักสนิท (หน้าที่้น ที่ ๘)
- ด่าเกิง - ขึ้น แผลงมาจากคำว่า เกลิง ซึ่งในที่นี้ หมายถึง รุ่งเรือง, สูง, สูงศักดิ์ ดังคำประพันธ์ ในต้นฉบับนี้ว่า บุษาพระบุชาพระเพลิง ด่าเกิงการชบ้นโยค (หน้าที่้น ที่ ๕)
- ด่ารง - ทรงไว้, ชูไว้, ทำให้คงอยู่ เช่น ด่ารงวงศ์ตระกูล ดังคำประพันธ์ว่า ด่ารงกายอันทรียแต่บัดเดียนั้นไสด (หน้าที่้น ที่ ๑๕)
- ดูกร - คำกล่าวเพื่อให้ผู้พูดด้วยรู้ตัว, คำเตือนให้รู้ตัว อ่านว่า ดู - กะ - ระ เช่น ดูกรพราหมณ์ผู้ปราชญ์, ดูกรราชโอรส
- แต่ - แก่ (ใช้ในที่เคารพ)
- ตบะ - การบำเพ็ญเพื่อให้กลีสเบาบาง หรืออาจหมายถึง ความเพียรคือ เครื่องเผาผลาญกิเลส



คำศัพท์

ความหมาย

- ตยา - การสละ, การให้ปัน เช่น อันมีใจตยาค้นนั้น ดังคำประพันธ์ว่า
ตั้งใจตยาคปรามุทิตย (หน้าต้น ที่ ๓)
- ตำนาน - เรื่องแสดงกิจการอันมีมาแล้วแต่ปางหลัง, เรื่องราวมนานที่เล่ากัน
สืบ ๆ มา ดังคำประพันธ์ที่ว่า แก่งประกาศธรรมตำนาน (หน้าปลาย ที่ ๑๐)
- ไตรตรึงษ์ - ดาวดิงส์, ตรัยตรึงศ์, สวรรค์ชั้นที่ ๒ แห่งสวรรค์ ๖ ชั้นฟ้า
ที่พระอินทร์ครอง ดังคำประพันธ์ว่า ในไตรตรึงษาสวรรค์ อันมีมาโอภาส
(หน้าปลาย ที่ ๒๕)
- ถก - ก่อสร้าง, ตั้ง, ตั้งไว้ เป็นใช้แผลงเป็นคำกล ในคำประพันธ์ในต้นฉบับนี้ว่า
อุ้มลูกกรรหาทั้งสามตน มาถกเหนือดัก จูบลูกกรักด้วยใจ (หน้าปลาย ที่ ๒๖)
- ท - ในที่นี้ใช้เป็นคำนำหน้านาม แปลว่า คน, ผู้ ดังคำประพันธ์ว่า
แก่ ท พรหมณ์ผู้อายุจัน (หน้าต้น ที่ ๑) บางแห่งใช้ พระ เช่น พระพ่อ เป็นต้น
- ทรมารัก - หญิงงามที่รัก, นางงามที่น่ารัก ในที่นี้น่าจะหมายถึงบุตร ดังคำประพันธ์
ในต้นฉบับนี้ว่า ทรมารักต่ออดีตใจ ดูเสมอสมัยพระเกศ (หน้าต้น ที่ ๒)
- ทวยเทพ - ทวย มีความหมายว่า หมู่เหล่า ส่วน เทพ หมายถึง เทวดา รวมกัน
จึงมีความหมายว่า หมู่เทวดา, เหล่าเทวดา ดังคำประพันธ์ว่า ทุกทวย
เทพโลกบาล อินทราจารย์เป็นอาทิแล (หน้าปลาย ที่ ๓)
- ทวิชาติ - เป็นคำเดียวกับ ทวิชาติ หมายถึง พรหมณ์ (ผู้เกิด ๒ คน)
- ทะยาน - แผ่ขึ้นไป, โผนเข้าใส่ ในที่นี้ใช้ว่า สมานทะยาน หมายถึง การเข้าสู่สมาน
- ทักแท้ - กล่าวเป็นเชิงเตือน, พูดโอภาปราศรัยด้วยอัธยาศัยไมตรีเมื่อพบหน้ากัน
แต่ในที่นี้น่าจะมีความหมายว่า แน่นอน ดังคำประพันธ์ว่า
ผู้หนึ่งคือชีวิตพ่อทักแท้ (หน้าต้น ที่ ๘)
- ทาน - การให้, สิ่งที่ให้ หรือ สงเคราะห์ก็ได้ ดังคำประพันธ์ว่า โอสรราชให้
เป็นทาน เหตุพระภูบาลจอมกษัตริย์ (หน้าต้น ที่ ๑๐) ในที่นี้สิ่งที่ให้
เป็นทาน คือพระราชโอรส
- ท้าว - ผู้เป็นใหญ่, พระเจ้าแผ่นดิน ในที่นี้ใช้ร่วมกับ ธ ที่หมายถึง ท่าน, เธอ
เป็นท้าวเธอ บางแห่งก็เป็นท้าวธาดา ซึ่งหมายถึง ผู้สร้าง, ผู้ทรงไว้
สำหรับในศาสนาพราหมณ์ ได้แก่ พระพรหม
- ทุกขเวทนา - ความรู้สึกไม่สบายกายไม่สบายใจ, ความรู้สึกเจ็บปวดทรมาน



คำศัพท์

ความหมาย

- เที่ยงแท้ - แน่นนอน ดังคำประพันธ์ว่า *อันว่าพระราชสมบัตินี้แล้ว
ปมี่เที่ยงแท้ในสงสาร* (หน้าปลาย ที่ ๑๒ - ๑๓)
- เทียบ - เปรียบ, คล้ายคลึง, เหมือน ใช้ในบทกวี ดังคำประพันธ์ว่า *ทว่าหาผล
ปมี่ได้เทียบทำตาย* (หน้าต้น ที่ ๖๐)
- ธรณีบดี - มาจากคำว่า ธรณี หมายถึง แผ่นดิน สมาสกับคำว่า บดี หมายถึง
เจ้า, นาย รวมกันเป็น เจ้าของแผ่นดิน ก็คือ พระมหากษัตริย์
ดังคำประพันธ์ว่า *ในเมื่อให้ธรณีบดีศรีสุรินทราธิราช* (หน้าปลาย ที่ ๑๒)
- ธรรมาคุศลย์ - ธรรม หมายถึง คุณความดี สนิทกับคำว่า อดุศลย์ หมายถึง ไม่มีเปรียบ
จึงหมายรวมถึง ไม่มีอะไรเปรียบกับคุณความดี
- นพคุณ - ทองบริสุทธ์, ทองเนื้อเก้า หรือ ทองแท้ ดังคำประพันธ์ว่า
*ทองเนื้อแล้วแก้วนกชาติ งามโอภาสรั้งรอง กว่าชาติทองทุกสิ่ง
บ่ท่อนจะยิ่งเนียนพคุณ* (หน้าต้น ที่ ๒๔) บางแห่งก็ใช้ *นพมาศ*
- นรกานต์ - มาจากคำว่า นรก มาจาก แดนหรือภูมิที่ผู้ทำบาปจะต้องไปเกิดและ
ถูกลงโทษ สนิทกับ อนุต
- นฤพาน - ความดับกิเลสและกองทุกข์ มีความหมายเดียวกับ นิพพาน
ดังคำประพันธ์ว่า *แลจะเอาตนไปเกิดเท่าณฤพาน อันเป็นสถานสุข
ปมี่รู้เฒ่า* (หน้าปลาย ที่ ๒๐)
- นัยนา - ดวงตา ในที่นี้ใช้นัยนาคำว่า เนตร ซึ่งหมายถึง ดวงตา เช่นกัน
ดังคำประพันธ์ว่า *ยิ่งกลมหญ่ทัยอันพิเศษ ยิ่งกว่าเนตรนัยนา* (หน้าปลาย ที่ ๒๑)
- นานัปการ - มีหลายอย่าง หรือ นานาประการ
- นिरเศษ - นีร เป็นคำวิเศษณ์นำหน้าคำอื่นทำให้มีความหมายว่า ไม่, ไม่มี ในที่นี้
นำหน้าคำว่า เศษ จึงหมายถึงว่า ไม่มีเหลือเศษ หรือ อาจจะแปลว่า
เต็มหรือมาก ก็ได้ ดังคำประพันธ์ที่ว่า *บาปคณนานิรเศษ หายด้วยเดช
กัณยาทานนั้น* (หน้าต้น ที่ ๒๗)
- นิโรธ - ความดับ หรือ นิพพาน ดังคำประพันธ์ว่า *อันพันโสมสงสาร
อันเป็นสถานสุขนิโรธนี้* (หน้าปลาย ที่ ๒๓)
- เนาวรัตน์ - นพรัตน์ แก้ว ๙ อย่างคือ เพชร, ทับทิม, มรกต, บุษราคัม, โกเมน,
นิล, มุกดา, เพทาย และไพฑูรย์



คำศัพท์

ความหมาย

- ปรโลก - โลกหน้า ดังคำประพันธ์ว่า เพื่อผลกันยาทานยศโยค เมื่อไปปรโลกพ้น
(หน้าปลาย ที่ ๓ - ๔)
- ประกาศิต - คำพูดที่ศักดิ์สิทธิ์, คำสั่งเด็ดขาด ดังคำประพันธ์ว่า ในเมื่อให้ธรรมิ
บดีศรีสุนทรราชิราช แกล้งประกาศประกาศิต (หน้าปลาย ที่ ๑๒)
- ประชาชนติ - ประชาชนที่เป็นพลเมืองของประเทศ ดังคำประพันธ์ว่า
แกวี่ประชาชนติฏนาม พงศ์พราหมณ์ผู้พิศาล (หน้าปลาย ที่ ๘)
- ประไพ - งาม บ้างก็ใช้ ประไพ ส่วนใหญ่ปรากฏในบทกวี ดังคำประพันธ์ที่ว่า
เป็นอินทรราชิราชประไพ ในไตรตรึงษาสวรรค์ (หน้าปลาย ที่ ๒๕)
- ประยूर - บางครั้งก็ใช้ ประยूर หมายถึง เผ่าพันธุ์, เชื้อสาย, ตระกูล
ดังคำประพันธ์ว่า อันจะสืบสันดานกระดูก เป็นประยूरพงศ์ดากล
(หน้าต้น ที่ ๑๙)
- ประลัยกัลป์ - บรรลัยกัลป์ ใช้เรียกไฟชนิดหนึ่งที่เชื่อกันว่าจะล้างโลกเมื่อสิ้นกับ บ้างก็ใช้
ไฟกัลป์ดังคำประพันธ์ว่า ในพินามทิพย์บมิตเร้า ยืนต่อเท่าประลัยกัลป์
(หน้าปลาย ที่ ๔)
- ประสัจ - ประ เป็นคำใช้เติมหน้าคำอื่นเพื่อให้หนักแน่นขึ้น ในที่นี้ใช้เติมหน้า
คำว่า สัจ หมายถึง สัตย์
- ประสาท - มีความหมายได้หลายอย่าง แต่ในที่นี้หมายถึง ความเลื่อมใส
ดังคำประพันธ์ว่า แลท้าว ฐ ประสาท ฐ บ่บาน ปลงเป็นทานบมิตเร้า
(หน้าปลาย ที่ ๘)
- ปราง - แก้ม ดังคำประพันธ์ว่า ยิ้มแย้มแก้มไกรปราง (หน้าปลาย ที่ ๕)
- ปราชญ์ - ผู้มีปัญญารอบรู้ ในที่นี้ใช้ยกย่องพราหมณ์ ดังคำประพันธ์ว่า ดูกรมหา
พราหมณ์ผู้ปราชญ์ อันว่าพระราชสมบัติทั้งผอง (หน้าปลาย ที่ ๑๑)
- ปรารธนา - มุ่งหมาย, ต้องการ ซึ่งในที่นี้พราหมณ์มุ่งหมายที่จะให้พระมหากษัตริย์
ให้ทานเป็นบุตรแก่ตน
- ปลง - ปล่อยหรือปล่อยให้พ้นไป ดังคำประพันธ์ว่า ปลงเป็นทานบมิตเร้า
แต่พระเป็นเจ้าเทพปฏิมา (หน้าปลาย ที่ ๘)
- ปานปน - ปาน ในที่นี้มีความหมายว่า เหมือน, คล้าย, ดัง รวมกับคำว่า ปน
หรือ ปุน ที่มีความหมายเดียวกันเพื่อซ้อนใช้นั้นคำในการเปรียบเทียบ
- ปุมนามนรก - ชื่อนรกขุมหนึ่ง



คำศัพท์

ความหมาย

- เปรียง - ในที่นี้หมายถึง น้ำมัน โดยเฉพาะใช้กับน้ำมันไขข้อของวัว ที่หาได้ยาก และมีรสชาติอร่อย ดังคำประพันธ์ที่ว่า อันว่ารสอดุลย์พันแพ่ง แห่งเปรียงพระโค (หน้าต้น ที่ ๒๔)
- ผดุง - บ้างก็ใช้ ประดุง หมายถึง คำ, คำจุน, อุดหนุน ดังคำประพันธ์ว่า ผดุงพระทานทานให้ เพราะจะหวังได้ฉันทาน ง่ายแล (หน้าต้น ที่ ๑๐ - ๑๑)
- ผู้ไกรกว่าหล้า - คำว่า หล้า หมายถึง แผ่นดิน, โลก ดังนั้นผู้ไกรกว่าหล้า จึงหมายถึง พระเจ้าแผ่นดิน ดังคำประพันธ์ว่า ท้าว ๘ บรรจงทุกเมื่อ ลูกแก้วเชื้อชิดใจ แห่งท้าวผู้ไกรกว่าหล้า (หน้าต้น ที่ ๖)
- แผ้ว - สะอาด, หมดจด, บริสุทธิ์ มักใช้คู่กับคำว่า ผ่อง แต่ในที่นี้จะหมายถึง ระบาย ดังคำประพันธ์ในที่นี้ว่า อันว่าประโยชน์มีลูกแก้ว อันจะแผ้ว โคกานนท์ (หน้าต้น ที่ ๒๑)
- พฐุ - สาวงาม, ผู้หญิง ดังคำประพันธ์ว่า อันว่าสาวโอภาสพฐุ พักตราตรุไส แสล้ม (หน้าปลาย ที่ ๕)
- พยาธิ - ความเจ็บไข้ ดังคำประพันธ์ที่ว่า ดูนิตยาลังขนาด ด้วยชราพยาธิตายพลัน (หน้าปลาย ที่ ๑๓)
- พรรณ - สีของผิวที่ดีหรือสวยงาม ดังคำประพันธ์ว่า ประดับด้วยเงินแลทอง ล้ายองพรรณแก้วแก้ว (หน้าปลาย ที่ ๖)
- พรรณา - กล่าวเป็นเรื่องราวอย่างละเอียด เพื่อให้ผู้ฟังนึกเห็นภาพ
- พรหมโลก - สถานที่อยู่ของเทพเจ้าชั้นพรหม
- พระเกศ - ผม บ้างก็หมายถึง หัว ในคำประพันธ์ดังต้นฉบับนี้ว่า ดูเสมอสมัย พระเกศ เพียงศรีโรเพศอุดม (หน้าต้น ที่ ๒)
- พระพรหม - ชื่อพระเป็นเจ้าผู้สร้างโลกตามศาสนาพราหมณ์ บางแห่งก็ปรากฏ คำอื่น เช่น ท้าวธาดา เป็นต้น
- พระเพลิง - เพลิง คือ ไฟ เมื่อใช้คำว่า พระ ประกอบหน้าแสดงความยกย่องเป็น เทพเจ้าแห่งไฟ ดังคำประพันธ์ว่า เหตุผลได้ให้ทาน บันดาลใจจงตบะ บูชาพระบูชาพระเพลิง (หน้าต้น ที่ ๕)
- พระภูบาล - พระเจ้าแผ่นดิน นอกจากพระภูบาลแล้ว ยังมีคำอื่น ๆ อีก เช่น ภูเรศ, ภูเรศวร, ภูนาถ, ภูนายก, ภูเบศ, ภูนารถ เป็นต้น



คำศัพท์

ความหมาย

- พระราชสมบัติ - ทรัพย์สิน เงินทอง ของใช้ที่มีอยู่ของพระเจ้าแผ่นดิน
- พระอิศวร - ชื่อพระศิวะ ซึ่งเป็นพระเจ้าองค์หนึ่งของศาสนาพราหมณ์
- พระโองการ - คำศักดิ์สิทธิ์ ในที่นี้ใช้พระโองการเพื่อให้เกิดสัมผัสและลงวรรคตอนในคำประพันธ์นี้ ส่วนคำที่สมบูรณ์ควรจะเป็นพระราชโองการ หมายถึง คำศักดิ์สิทธิ์ที่มาจากพระราชดำรัสสั่งของพระเจ้าแผ่นดิน ดังคำประพันธ์ว่า ทำปฏิบัติให้วันบ เคารพตั้งปณิธาน ท้าว ๕ ก็มีพระโองการ ดังนี้
- พราหมณ์ - คนในวรรณะที่ ๑ แห่งสังคมฮินดู ซึ่งมี ๔ วรรณะ ได้แก่ พราหมณ์ กษัตริย์ แพศย์ และศูทร, ผู้ที่ถือเพศไถ้ผมบ่งชาวห่มขาว
- พฤตอาจารย์ - พราหมณ์ผู้เฒ่า พราหมณ์ผู้เจริญ หรือ อาจารย์ผู้เฒ่า อาจารย์ผู้เจริญ ดังคำประพันธ์ว่า ศีลวิสุทธิสาทร เผ่ากวีรพฤตอาจารย์ (หน้าปลาย ที่ ๙)
- พะงา - นางงาม, สวย, งาม ดังคำประพันธ์ว่า สงวนพาพะงาทุกเมื่อ (หน้าต้น ที่ ๒) ซึ่งหมายถึง การรักษาเผ่าพงศ์ที่ดีไว้เสมอ
- พักตราตรู - พักตร หมายถึง หน้า ส่วนคำว่า ตรู หมายถึง งาม แปรรวมกัน เป็นหน้างาม โดยปกติทั่วไปใช้ โฉมตรู ดังคำประพันธ์ว่า พักตราตรูใสแล้ม (หน้าปลาย ที่ ๕)
- พัสดราภรณ์ - มาจากคำว่า อภรณ์ ที่หมายถึง เครื่องประดับ ในคำนี้ใช้เป็นส่วนของท้ายของคำสมาส เป็น พัสตราภรณ์ แปลว่า เครื่องประดับคือเสื้อผ้า
- พาหุ - แขน ในที่นี้สมาสกับคำว่า เรศ เป็น พาหุเรศ น่าจะหมายถึง เครื่องประดับชนิดหนึ่งใช้สวมแขน เช่นเดียวกับ พาหุรัด ดังคำประพันธ์ที่ว่า พาหุเรศร้งรอง เกือกทองทรงบัวบาท (หน้าปลาย ที่ ๗)
- พิกล - ผิดปกติ, แปลกไป ดังคำประพันธ์ว่า บัดพิกลอนทรีย์ (หน้าปลาย ที่ ๑๘)
- พิการ - อวัยวะเสียไปจากสภาพเดิม ดังคำประพันธ์ว่า มีพิการผวนผิต (หน้าปลาย ที่ ๑๘)
- พิมาน - ที่อยู่หรือที่ประทับของเทวดา ในที่นี้มีคำว่า ทิพย์ ซึ่งหมายถึง เป็นของเทวดา ช่วยเน้นคำให้หนักแน่นขึ้น
- พิศาล - กว้างขวาง บ้างก็ใช้ ไพศาล
- พูนพอก - เพิ่มขึ้นโดยลำดับ โดยทั่วไปใช้ พอกพูน แต่เพื่อให้เข้ากับคำประพันธ์ จึงใช้ พูนพอก ดังคำประพันธ์ว่า สัตว์พรรคพวกย่อมสั่งสม ก้อนดินกลมพูนพอก (หน้าปลาย ที่ ๑๙)



คำศัพท์

ความหมาย

- พูนเพิ่ม - เติมให้มากขึ้น โดยทั่วไปใช้ เติมพูน แต่เพื่อให้เข้ากับคำประพันธ์ จึงใช้ พูนเพิ่ม ดังคำประพันธ์ว่า เพราะผลพ้อแลแม่ได้ทำบุญ สมภารพูนเพิ่มแล้ว
จึงจะมาได้เป็นลูกแก้วเกิดตามบุญ แลพ้อฮา (หน้าที่้น ที่ ๑๗)
- แพ่ง - แร้ง, กำลัง, ทาง ดังคำประพันธ์ว่า อันว่ารสอดุลย์พันแพ่ง แห่งเบี่ยงพระโค
(หน้าที่้น ที่ ๒๔)
- พัน (ผืน) - ทำสิ่งที่เป็นเส้นให้เข้าเกลียวกัน ดังคำประพันธ์ที่ว่า เห็นแต่ธรรม
อันเดียว พันกลมเกลียวหมวดหมั้น (หน้าที่้น ที่ ๑๓ - ๑๔)
- ภาคย์ - โชค, โชคดี
- ภาวนา - สำรวมจิตใจตั้งความปรารถนา
- ภูษา - เครื่องนุ่งห่ม, ผ้าทรง
- มโนหร - เป็นที่จับใจ, น่ารักใคร่, สวย, งาม ดังคำประพันธ์ว่า อันว่าแก้วจินดา
มณีนมโนหร (หน้าที่้น ที่ ๒๓)
- มรณะสิบชาติ - น่าจะหมายถึง ทศชาติ หรือ ขาดกว่าด้วยเรื่องพระพุทธเจ้า ครั้งยังเป็น
พระโพธิสัตว์อยู่ ๑๐ ชาติ
- มหาราช - คำซึ่งประชาชนยกย่องเพื่อเฉลิมพระเกียรติพระเจ้าแผ่นดินที่มีพระปรีชา
สามารถหาที่เปรียบมิได้ ในที่นี้พราหมณ์ใช้ยกย่องพระเจ้าแผ่นดิน
- มहिมา - ใหญ่, โต ดังคำประพันธ์ว่า ปุณามนรกอันมहिมา ทนทุกขเพทนาแสนโคก
(หน้าที่้น ที่ ๒๑)
- มาตรา - หลักกำหนดการวัดต่าง ๆ ในที่นี้มีท่านผู้รู้เป็นผู้กำหนด ดังคำประพันธ์ว่า
โดยอภิปรายตำนาน ปริมาจารย์พรรณนา มาตรามีแต่อาทิ (หน้าที่้น ที่ ๒๐)
- ยาจกาจารย์ - คนขอทานผู้เฒ่า ดังคำประพันธ์ว่า อนึ่งอาจจวยทาน แก่ยาจกาจารย์
ผู้อายาจน (หน้าที่้น ที่ ๑๘ - ๑๙)
- ยุบล - ข้อความ, เรื่องราว ในที่นี้รวมกับคำว่า ธรรม จึงมีความหมายว่า
เรื่องธรรมะ ดังคำประพันธ์ว่า โดยยุบลธรรมบ้เศร้าว พระพรหมเจ้า
เทศนามาแต่ก่อนนั้น (หน้าที่้น ที่ ๒๖ - ๒๗)
- เยาวมาลย์ - หญิงสาวสวย ในที่นี้หมายถึง บุตร ดังคำประพันธ์ว่า ลูกเยาวมาลย์
เสมออาตมะ รักคือราชหฤทัย (หน้าที่้น ที่ ๑๖)



คำศัพท์

ความหมาย

โยธา	-	พลรบ ทหาร ในที่นี้หมายถึง กองทัพ ดังคำประพันธ์ว่า ช้างม้ามิงโยธา เป็นมหาภาระหนักหน่วง (หน้าที่ ๑๘)
รังรอง	-	สุกใส, งดงาม บางครั้งก็ใช้ รงรอง ดังคำประพันธ์ว่า อันว่าทองเนื้อแล้ว แก้วกนกชาติ งามโอภาสรังรอง กว่าชาติทองทุกสิ่ง (หน้าที่ ๒๔)
รังสรรค์	-	สร้าง, ตั้ง ดังคำประพันธ์ว่า ก็จะได้ผลอันอุดม ตราบพระพรหม รังสรรค์นั้น (หน้าที่ ๑)
รัชนี้	-	กลางคืน, เวลามืด ในที่นี้หมายถึงพระจันทร์ที่ใช้เปรียบเทียบความสวย ของหญิงสาว ดังคำประพันธ์ที่ว่า แลได้สับทกเข้าขอบเดือนนี้ เพียงรัชนี้ สาวสวรรค์ (หน้าที่ ๖)
รัศมี	-	แสงสว่างที่เปล่งออกมาจากจุดกลาง ดังคำประพันธ์ว่า เจ้าจักรพาล ภูเบศ เรื่องด้วยเดชจรจรัศมีจรัสล้ำเลิศนี้ (หน้าที่ ๒๓)
รำพึง	-	คิดคำนึง ดังคำประพันธ์ที่ว่า รำพึงเมื่อตนตาย ลมปากหายเป็นผี (หน้าที่ ๑๔)
รืพล	-	กระบวนทหาร, กองทหาร ดังคำประพันธ์ในต้นฉบับนี้ว่า สรรพทุกสิ่ง ไอ่ศุรย์ รืพลมูลค้ำคั่งนี้ (หน้าที่ ๑๖ - ๑๗)
ริงรัด	-	เป็นคำซ้อน โดยใช้คำว่า ริง มีความหมายว่า รัด แล้วซ้อนด้วย คำว่ารัด เพื่อเน้นคำให้มีน้ำหนัก ดังคำประพันธ์ว่า คือบาดบ่วงริงรัด บัดพิกล อินทรีย์ (หน้าที่ ๑๘)
รุทโลก	-	โลกของหมู่เทวดาหมู่หนึ่งที่น่ากลัว ดังคำประพันธ์ว่า อาจเสวยผล เสวยโคก ในรุทโลกพูนเอยนะใจฤร่าเลย (หน้าที่ ๒)
รุจี	-	โดยทั่วไปใช้ รุจี หมายถึง แสงสว่าง
เรียงรัน	-	เรียงกันเป็นระเบียบ ดังคำประพันธ์ว่า ข้าสาวตามแห่ห้อม สะพาดล้อมเรียงรัน (หน้าที่ ๗)
ฤ	-	หรือ, เช่นนั้น โดยมากใช้ในบทกวี ดังคำประพันธ์ว่า จรรยากรรมทุกเมื่อ เพื่อประการดังฤ (หน้าที่ ๑๙)
ละไม	-	น่ารักน่าเอ็นดู ดังคำประพันธ์ว่า ละไมเคียรสรรพศ พาทุเรศรังรอง (หน้าที่ ๗)
ลำยอง	-	สวย, งาม ดังคำประพันธ์ว่า ประดับด้วยเงินแลทอง ลำยองพรรณแก้วแก้ว (หน้าที่ ๖)



คำศัพท์

ความหมาย

- ล้ำเลิศ - ดียิ่ง, ประเสริฐ ดังคำประพันธ์ว่า อันหนึ่งให้เป็นทาน ประมาจารย์ว่า ประเสริฐ เป็นอันล้ำเลิศนี้กว่าผล (หน้าต้น ที่ ๑๕)
- ลุ - ถึง, สำเร็จ ดังคำประพันธ์ว่า จง ฐ พลันลุเท่าณฤพานทรพ้อฮา (หน้าต้น ที่ ๗)
- โลกบาล - หัวหน้าเทวดาในชั้นจาตุมหาราช รักษาโลกในทิศทั้ง ๔ เรียกเต็ม ๆ ว่า ท้าวจตุโลกบาล หรือท้าวจตุโลกบาล ดังคำประพันธ์ว่า ทุกทวยเทพ โลกบาล อินทราจารย์เป็นอาทิลล (หน้าปลาย ที่ ๓)
- โลกาวาส - ผู้อาศัยอยู่ในโลกหรือแผ่นดิน หมายถึง หมู่มนุษย์ ดังคำประพันธ์ว่า เกิดมาตามพงศ์ชาติ ในโลกาวาสเมืองคน (หน้าต้น ที่ ๕)
- โลกีย์ - เรื่องทางโลก, เรื่องของมนุษย์ทั่วไป ดังคำประพันธ์ว่า อันว่ามีบุตร อันเลิศนี้ ลูกผู้ประเสริฐในโลกีย์ ก็เกิดมานะมีผลมาก (หน้าต้น ที่ ๒๒)
- โลม - อาการประครองลูปให้รู้สึกว่ามีใครแอบรักใคร่เหมือนเป็นกันเอง ดังคำประพันธ์ว่า สูดลูปแล้วโลมลา สวงนพพาพะงาทุกเมื่อ (หน้าต้น ที่ ๒)
- ภ - ปัจจุบันใช้ ลือ ดังคำประพันธ์ว่า ข้าแต่พระพ่อ ผู้เกื้อก่ออาตมา คุณพระบิดาภเลิศเกล้า (หน้าต้น ที่ ๔ - ๕)
- วิสุทธิ์ - สะอาด, บริสุทธิ์, หอมจืด ดังคำประพันธ์ว่า ศีลวิสุทธิ์สาทร (หน้าปลาย ที่ ๙)
- ศรัทธา - ความเชื่อถือ ดังคำประพันธ์ว่า ก็มาถวายสาธุการบูชา คนผู้ศรัทธา ทุกเมื่อนั้น (หน้าปลาย ที่ ๓)
- ศรีสุรินทราธิราช - ชื่อพระมหากษัตริย์ ดังคำประพันธ์ว่า ธรณีปติศรีสุรินทราธิราช (หน้าปลาย ที่ ๑๒)
- ศาสตร์ - วิชาความรู้ มักใช้ประกอบหลังคำอื่น ดังคำประพันธ์ว่า นางผู้ประเสริฐ กล้วยณี แต่เจ็ดปีโดยศาสตร์ (หน้าปลาย ที่ ๙)
- ศัพ - ศัพท์โบราณบางคำอาจใช้ พ แทน ว ดังนั้นจาก ศัพ จึงเป็น ศิว ใช้ ประกอบหน้าคำอื่นเช่น ศิวโลก หมายถึง โลกของพระศิวะ, ศัพบท คือ เรื่องเกี่ยวกับพระศิวะ
- ศีโร - มาจากศัพท์ว่า หัว, ยอด, ด้านหน้า ดังคำประพันธ์ว่า ดูเสมอสมัยพระเกศ เพียงศีโรเพศอดม (หน้าต้น ที่ ๒) บางแห่งก็ใช้ ศิเียร
- สกล - สากล หมายถึง ทั่วไป, ทั้งหมด, ทั้งสิ้น ดังคำประพันธ์ว่า เมียรักปาน อาตมาสกล ลูกหลานคนผวนผิต (หน้าปลาย ที่ ๑๓)



คำศัพท์

ความหมาย

- สบ - ทุก ๆ, เสมอ ในที่นี้ใช้ สบสรรพ หมายถึง พร้อมทั้งหมด ดังคำประพันธ์ว่า
ซ่างมำเลิคนีสบสรรพ (หน้าที่ ๑๑)
- สมภาร - บุญที่สะสมไว้ ดังคำประพันธ์ว่า เพราะผลพ้อแลแม่ได้ทำบุญ สมภาร
พูนเพิ่มแล้ว (หน้าที่ ๑๗)
- สมร - นางงามซึ่งเป็นที่รัก ในที่นี้หมายถึง บุตร
- สมาทาน - การถือเอาriebเอาเป็นข้อปฏิบัติ เช่น สมาทานศีล ดังคำประพันธ์ว่า
สร้างตบะจำเริญทะยาน ศีลสมาทานภาวนา (หน้าที่ ๑๘)
- สมาธิ - ความตั้งมั่นแห่งจิต, ความสำรวมจิตใจให้แน่วแน่ ดังคำประพันธ์ว่า
ตั้งอาโมกสมาธิธะยาน (หน้าที่ ๖)
- สรง - อาบ, ล้าง ใช้กับบรรพชิตและเจ้านาย ดังคำประพันธ์ว่า ยังคดีอันกล่าวเกลี้ยง
เพียงอมฤตมาสรง หฤทัยแลองค์แห่งพ่อ (หน้าที่ ๙)
- สหาย - เพื่อนร่วมทุกข์ร่วมสุข ดังคำประพันธ์ว่า เพื่อจะเอาเป็นสหายผู้ประเสริฐ
และเอาตนไปเกิดเท่านฤพาน (หน้าที่ ๒๐)
- สังขยา - นับ, คำนวณ ดังคำประพันธ์ว่า ทานทุกอันอาจสังขยา ทานกันยาผลยิ่งแล
(หน้าที่ ๒ - ๓)
- สัจชน - คำนี้จะหมายถึง สาธุชน ใช้ในการยกย่องผู้ทำคุณงามความดี บ้างก็ใช้
สัตชน
- สัตบุรุษ - คนที่เป็นสัมมาทิฐิ, คนที่น่านับถือ มีคุณธรรม ประพฤติอยู่ในศีลในธรรม
- สัมฤทธิ์ - ความสำเร็จ ดังคำประพันธ์ว่า อันท้าว ธ ให้ทุกประการแลท่านไท้
ผลนี้จะให้สัมฤทธิ์ โดยบพิตรลำพอง (หน้าที่ ๒๕)
- สาทร - เอื้อเฟื้อ, เอาใจใส่ ดังคำประพันธ์ที่ว่า อันว่าผู้อารยะสัตบุรุษ ศีลวิสุทธิสาทร
(หน้าที่ ๙)
- สายสวาท - หญิงที่รักจับใจ ในที่นี้จะหมายถึง บุตร ดังคำประพันธ์ว่า กุดตสายสวาท ลูกรัก
ราชให้เป็นทาน (หน้าที่ ๑๕ - ๑๖) นอกจากคำว่า สายสวาทแล้ว
ที่ปรากฏให้ต้นฉบับนี้ มีความหมายคล้าย ๆ กัน ได้แก่คำว่า สายเสนาหา,
สุดสวาท
- ลำอาจ - ทำให้งามสะอาดหมดจด ดังคำประพันธ์ในต้นฉบับนี้ว่า ยัมแย้มแก้มไกร
ปราง ศรีลำอาจองค์หนุ่มแน่น (หน้าที่ ๕ - ๖)



คำศัพท์

ความหมาย

- สุปรีติธรรม - เป็นชื่อพระมหากษัตริย์ในต้นฉบับนี้ ที่ปรากฏในคำประพันธ์ มีพระนามต่าง ๆ ดังนี้ พระภูวนาธิปัตย์ กรุงศรีสุปรีติธรรม, บพิตรพระบาท สุปรีติธรรมราช, บพิตรไทธิราชนฤปดี ศรีสุปรีติธรรมราช, พระบาทนฤปดี กรุงศรีสุปรีติธรรม, พระจุฑามณี ศรีสุปรีติธรรม
- เสบาย - (น่าจะมาจากคำว่า สบาย) น่าจะแผลงมาจากคำว่า สบ ที่แปลว่า พบ ในปรากฏในที่นี้ใช้ร่วมกับคำว่า โศก เป็น เสบายโศก คือ พบกับความทุกข์, ความเศร้า ดังคำประพันธ์ว่า อาจเสวยผลเสบายโศก ในรุทรโลกพันเออยนะใจฤร่าเลย (หน้าปลาย ที่ ๒)
- โสมนัส - ความสุขใจ, ความปลาบปลื้ม, ความเบิกบาน ดังคำประพันธ์ว่า ตั้งจิตเจตเจษฎา ทินหรรษาโสมนัส (หน้าต้น ที่ ๒ - ๓)
- หน่อ - ลูก, ลูกชาย, เชื้อสาย ดังคำประพันธ์ว่า เหตุเห่น้าหน่อใจอารย พ้อก็สาธุการด้วยใจเจ้า (หน้าต้น ที่ ๙)
- เห่น้า - รุ่น, หนุ่ม, สาว ดังคำประพันธ์ว่า หฤทัยแลองค์แห่งพ่อ เหตุเห่น้าหน่อใจอารย (หน้าต้น ที่ ๙)
- แห่ห้อม - แวดล้อมไป ดังคำประพันธ์ว่า แลมีข้าสาวตามแห่ห้อม สะพาดล้อมเรียงรัน (หน้าปลาย ที่ ๗)
- อคาธ - หยั่งไม่ถึง ดังคำประพันธ์ว่า อันว่าสมบัติอันอคาธที่จะเป็นบรมจักรพรรดิราชเจ้าจักรพาล ในสงสารนี้ไสด ภูมิประโยชน์จินดา (หน้าปลาย ที่ ๒๔)
- อนิตย - บางแห่งก็ใช้ อนิตยา เพื่อให้เกิดสัมผัสตามรูปแบบของบทกวี
- อมฤต - น้ำทิพย์, เครื่องทิพย์ ดังคำประพันธ์ว่า เพียงอมฤตมาสร่งหฤทัยแลองค์แห่งพ่อ (หน้าต้น ที่ ๙)
- อัญเชิญ - เชิญด้วยความเคารพนับถือ ดังคำประพันธ์ว่า อัญเชิญ ธ มาให้ดูข้าทั้งสาม เป็นทานด้วยงามอย่าช้า (หน้าต้น ที่ ๖)
- อันตรศกดิ์ - คำว่า อันตร หมายถึง เทา ๆ กัน, ไกลเคียง รวมกับคำว่า ศกดิ์ หมายถึง อำนาจ, ฐานะ เป็นอันตรศกดิ์ ดังคำประพันธ์ว่า ยังบาททั้งสองอันตรศกดิ์ แห่งลูกรักทั้งสามตน (หน้าต้น ที่ ๑๐)



คำศัพท์

ความหมาย

- อัปสุข - อัป ใช้เป็นคำนำหน้าศัพท์ที่มาจากคำบาลีและสันสกฤต แปลว่า
ไปจาก ปราศจาก ไร้ ในต้นฉบับนี้ใช้รวมกับคำว่า สุข เป็น อัปสุข
หมายถึง ปราศจากความสุข หรือไม่มีความสุข
- อานิสงส์ - ผลบุญ, ผลแห่งกุศลกรรม, ประโยชน์ ดังคำประพันธ์ว่า *อันว่าอานิสงส์
อันเป็นผล แห่งสัจชนผู้ขุดสระไว้* (หน้าต้น ที่ ๑๔)
- อาโภค - สมบัติ, ใช้สอย ดังคำประพันธ์ว่า *ตั้งอาโภคสมาธิระยาน*
(หน้าต้น ที่ ๖)
- อายาจนั - ขอร้อง, วิงวอน, เชื้อเชิญ ดังคำประพันธ์ว่า *บพิตรพระบาท
อันว่าข้าผู้อายาจนัแด่พระองค์* (หน้าต้น ที่ ๑๔)
- อารย - เจริญ, ดี, งาม ดังคำประพันธ์ว่า *หฤทัยแลองค์แห่งพ่อ เหตุเหินห่างใจอารย*
(หน้าต้น ที่ ๙)
- อินทรีย์ - ร่างกาย จิตใจและสติปัญญา ดังคำประพันธ์ว่า *คือบาศบ่วงริงรัด
บัดพิกลอินทรีย์* (หน้าปลาย ที่ ๑๘)
- เอมโอษฐ์ - คำว่า เอม หมายถึง ชื่นใจ, หวาน รวมกับคำว่า โอษฐ์ ซึ่งหมายถึง
ปาก, ริมฝีปาก เมื่อรวมกันจึงหมายถึง รสชาติที่ดี, อร่อยมาก
ดังคำประพันธ์ว่า *รสนั้นโอชาชาติ อาจเอมโอษฐ์ยคย* (หน้าต้น ที่ ๒๔)
- โอฆะ - ห้วงน้ำ ในพุทธศาสนาหมายถึงกิเลสที่ท่วมทับจิตใจของหมู่สัตว์
มี ๔ อย่าง คือ ๑. กาโมฆะ (โอฆะ คือ กาม), ๒. ภาโวฆะ (โอฆะ คือ ภพ),
๓. ทิฏฐโอฆะ (โอฆะ คือ ทิฐิ), ๔. อวิชโอฆะ (โอฆะ คือ อวิชชา)
ดังคำประพันธ์ว่า *เพราะกฤษะห้วงนฤพานยศโยค อันพันโอฆสงสาร*
(หน้าต้น ที่ ๑) ในที่นี้เพื่อให้สัมผัสกับคำว่า โยค จึงใช้ โอฆ โดยไม่ออกเสียงอะ
- โอชาชาติ - คำว่า โอชา หมายถึง มีรสดี, อร่อย ส่วนคำว่าชาติ ในที่นี้หมายถึง รส ใช้
เน้นคำว่า โอชา ดังคำประพันธ์ว่า *รสนั้นโอชาชาติ อาจเอมโอษฐ์ยคย*
(หน้าต้น ที่ ๒๔)
- โอภาส - แสงสว่าง, สุกใส, เปล่งปลั่ง ดังคำประพันธ์ที่ว่า *ทองเนื้อแล้ว
แก้วกนกชาติ งามโอภาสรั้งรอง กว่าชาติทองทุกสิ่ง* (หน้าต้น ที่ ๒๔)
- โอฬาร - ยิ่งใหญ่, ใหญ่โต บ้างก็ใช้ อุฬาร หรือ เอาฬาร ดังคำประพันธ์ว่า
บุรุษารกรรมโอฬาร อันน่านับการประกาศ (หน้าปลาย ที่ ๑๑ - ๑๒)
- ไอศุรย์ - อำนาจ ความเป็นพระเจ้าแผ่นดิน มีความหมายเดียวกับคำว่า ไอศวรรย์
- ฮา - คำสร้อยที่ใช้ในบทกวี ดังในต้นฉบับนี้ เช่น ท่านฮา, พ่อฮา เป็นต้น



บรรณานุกรม

“สุปรีดิธรรมราชชาตกคำหลวง.” หอสมุดแห่งชาติ. หนังสือสมุดไทยขาว. อักษรขอม - ไทยย่อ. ภาษาสันสกฤต บาลี - ไทย. เส้นหมึก. เลขที่ ๑๓๘. หมวดตำราภาพ.

กรมศิลปากร สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์. การประพันธ์โคลงสี่สุภาพ. กรุงเทพฯ : บริษัท เอ็ดดิสัน เพรส โปรดักส์ จำกัด, พิมพ์ครั้งที่ ๒ : ๒๕๔๘.

_____ . วรรณกรรมสมัยอยุธยา เล่ม ๑. กรุงเทพฯ : ๒๕๒๙.

_____ . วรรณกรรมสมัยอยุธยา เล่ม ๒. กรุงเทพฯ : ๒๕๓๐.

_____ . วรรณกรรมสมัยอยุธยา เล่ม ๓. กรุงเทพฯ : ๒๕๓๑.

กรมศิลปากร สำนักหอสมุดแห่งชาติ. คู่มือปฏิบัติงานเกี่ยวกับเอกสารโบราณ. กรุงเทพฯ : บริษัททรงสิทธิ์วรรณ จำกัด, ๒๕๔๘.

_____ . แบบเรียนหนังสือภาษาโบราณ. กรุงเทพฯ : บริษัทรุ่งศิลป์การพิมพ์ (๑๙๗๗) จำกัด, พิมพ์ครั้งที่ ๒ : ๒๕๔๓.

_____ . แบบอักษรโบราณ ฉบับครูผู้สอน. กรุงเทพฯ : บริษัทรุ่งศิลป์การพิมพ์ (๑๙๗๗) จำกัด, ๒๕๔๗.

_____ . แบบอักษรโบราณ ฉบับนักเรียน นักศึกษา. กรุงเทพฯ : บริษัทรุ่งศิลป์การพิมพ์ (๑๙๗๗) จำกัด, ๒๕๔๗.

_____ . กำชัย ทองหล่อ. หลักภาษาไทย. กรุงเทพฯ : เจริญรัตน์การพิมพ์, ๒๕๑๙.

_____ . กำธร สติรกุล. ลายสือไทย ๗๐๐ ปี. กรุงเทพฯ : องค์การค้าคุรุสภา, ๒๕๒๖.

คณะกรรมการจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และโบราณคดี. ประชุมจดหมายเหตุ สมัยอยุธยา ภาค ๑. พระนคร : โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, ๒๕๑๐.

_____ . ประชุมจดหมายเหตุ สมัยอยุธยา ภาค ๑. พระนคร : โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, ๒๕๑๒.



คณะกรรมการจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์ สำนักนายกรัฐมนตรี. ประชุมศิลาจารึก
ภาค ๔. พระนคร : โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, ๒๕๑๓.

จันทบุรีนฤนาถ, พระเจ้าบรมวงศ์เธอ, กรมพระ. ปทานุกรม บาตี ไทย อังกฤษ สันสกฤต.
กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๑๓.

จำลอง ฐิริปณโณ (สารพัดนึก), พระมหา. สลักฤตไวยากรณ์ เล่ม ๒ (นาม, อพยยศัพท์).
กรุงเทพฯ : ๒๕๑๐.

จำลอง สารพัดนึก, รศ.ดร. พจนานุกรม บาตี -ไทย ฉบับนักศึกษา. กรุงเทพฯ :
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๐.

จิรพัฒน์ ประพันธ์วิทยา. ผศ.ดร. ไวยากรณ์สันสกฤตเบื้องต้น เล่ม ๑ (เอกสารประกอบ
การสอนรายวิชา ๓๑๔ - ๓๐๓). กรุงเทพฯ : ๒๕๒๗ (ต้นฉบับกระดาษถ่ายสำเนา).

เจริญ ปรีชานนท์. พระมัลลกลอนสวด. กรุงเทพฯ : มิตรนราการพิมพ์, ๒๕๔๙.

ชวน เพชรแก้ว. การศึกษาวรรณคดีไทย. กรุงเทพฯ : อักษรสัมพันธ์, ๒๕๒๐.

เซเดส, ยอร์ช. ตำนานอักษรไทย. พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๐๗.

ธนิต อยู่โพธิ์. การสืบสาวราวเรื่องกาพย์กลอนโคลงฉันท์. กรุงเทพฯ : ศิวพร, ๒๕๐๔.

ธรรมธิเบศร์, เจ้าฟ้า. พระมัลลคำหลวง. พระนคร : อักษรนิดาการ, ๒๔๗๗.
(นางสาวสาตี สุพานิช พิมพ์แจกในงานปลงศพ นายแป๊ะ สุพานิช บิดา ณ วัดสระเกศ)

นิยะดา เหล่าสุนทร, ดร. พินิจวรรณกรรม. กรุงเทพฯ : พี.เจ.เพลท โปรเซสเซอร์, ๒๕๓๕.

บุญเหลือ เทพยสุวรรณ, ม.ล. แนวทางวิจารณ์วรรณคดีประเภทร้อยกรอง.
คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๑๑.

ประสิทธิ์ กาพย์กลอน. ภาษากวี. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, ๒๕๑๘.

ปราณี กุลละวณิชย์. วิวัฒนาการเลขไทย. กรุงเทพฯ : ฝ่ายวิจัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๖.

เปลื้อง ณ นคร. ประวัติวรรณคดีไทย. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช จำกัด,
พิมพ์ครั้งที่ ๑๓ : ๒๕๔๕.



พัฒน์ เพ็งผลา, รศ. ขาดกั้ววรรณกรรมไทย (แบบศึกษาด้วยตนเอง). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๒๘.

พิมพ์ บำรุงสุข. อักษรไทย. กรุงเทพฯ : คณะวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา สหวิทยาลัยรัตนโกสินทร์, ๒๕๓๗.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒. กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น, ๒๕๔๖.

ศิลปากร, กรม. สุนทรียศาสตร์ทฤษฎีแห่งวิจิตรศิลปการ ฉบับที่ ๑. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, ๒๕๔๗.

_____. สุนทรียศาสตร์ทฤษฎีแห่งวิจิตรศิลปการ ฉบับที่ ๒. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, ๒๕๔๗.

เศรษฐ พลอินทร์. ลักษณะคำประพันธ์ไทย. กรุงเทพฯ : อักษรไทย, ๒๕๒๔.

สุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. หลักภาษาไทย. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, พิมพ์ครั้งที่ ๑๓ : ๒๕๔๐.

สุภาพร มากแจ้ง. กวีนิพนธ์ไทย. กรุงเทพฯ : โอ.เอส.พริ้นติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๓๖.

สุรสิทธิ์ ไทยรัตน์. สุภาษิตร้อยบทของ วายส. กรุงเทพฯ : หลักพิมพ์, ๒๕๔๕.

_____. แบบเรียนสันสกฤตเบื้องต้น. (เอกสารประกอบการสอนโรงเรียนสาธิตศึกษามหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์). กรุงเทพฯ : ๒๕๔๐ (ต้นฉบับกระดาษถ่ายสำเนา)

หอพระสมุดวชิรญาณ. ชุมนุมตำรากลอน. กรุงเทพฯ : ศูรสภา, ๒๕๑๙.

อนุমানราชธน, พระยา. การศึกษาวรรณคดีในแง่วรรณศิลป์. ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๐๗.

อภิวัฒน์ ปรีชาประศาสน์, ผศ. ศิลปะการประพันธ์ : ร้อยกรอง. กรุงเทพฯ : คณะศิลปศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๗.

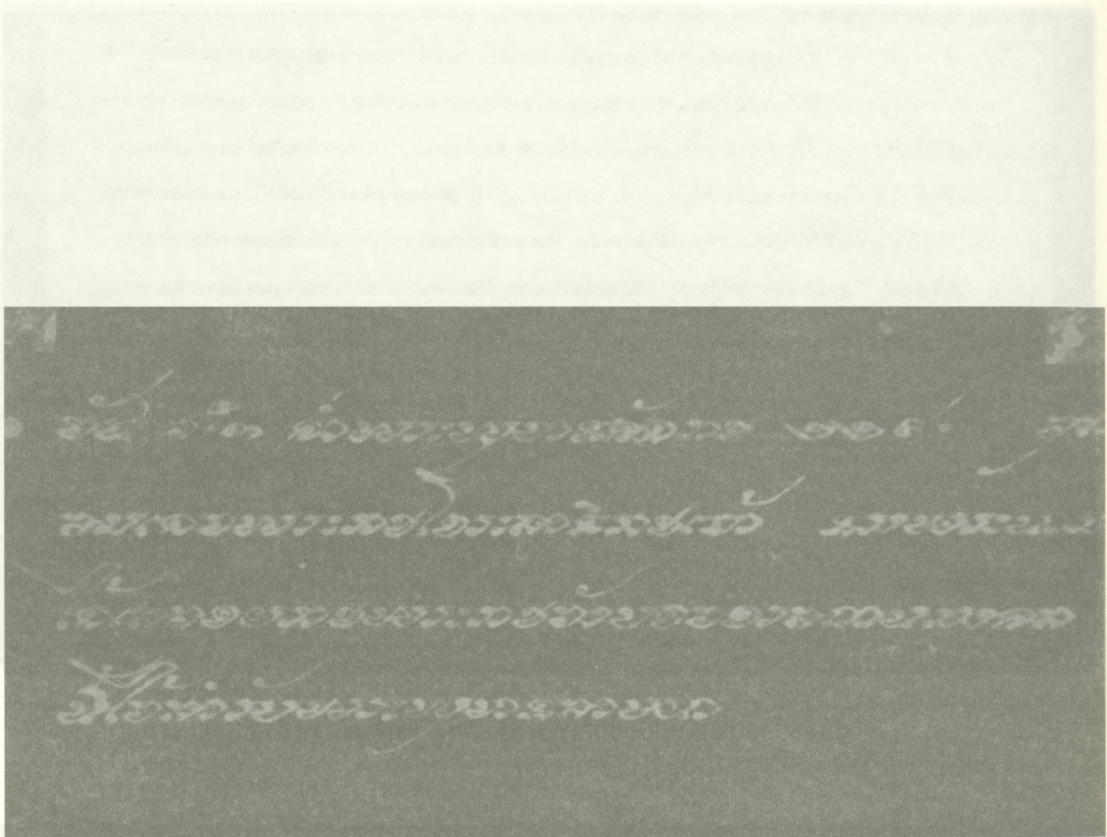
อิงอร สุพันธุ์วนิช. วรรณกรรมอักษรและอักษรวิธีไทย. กรุงเทพฯ : ฝ่ายวิจัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๗.



๑. ๒. ๓. ๔. ๕. ๖. ๗. ๘. ๙. ๑๐. ๑๑. ๑๒. ๑๓. ๑๔. ๑๕. ๑๖. ๑๗. ๑๘. ๑๙. ๒๐. ๒๑. ๒๒. ๒๓. ๒๔. ๒๕. ๒๖. ๒๗. ๒๘. ๒๙. ๓๐. ๓๑. ๓๒. ๓๓. ๓๔. ๓๕. ๓๖. ๓๗. ๓๘. ๓๙. ๔๐. ๔๑. ๔๒. ๔๓. ๔๔. ๔๕. ๔๖. ๔๗. ๔๘. ๔๙. ๕๐. ๕๑. ๕๒. ๕๓. ๕๔. ๕๕. ๕๖. ๕๗. ๕๘. ๕๙. ๖๐. ๖๑. ๖๒. ๖๓. ๖๔. ๖๕. ๖๖. ๖๗. ๖๘. ๖๙. ๗๐. ๗๑. ๗๒. ๗๓. ๗๔. ๗๕. ๗๖. ๗๗. ๗๘. ๗๙. ๘๐. ๘๑. ๘๒. ๘๓. ๘๔. ๘๕. ๘๖. ๘๗. ๘๘. ๘๙. ๙๐. ๙๑. ๙๒. ๙๓. ๙๔. ๙๕. ๙๖. ๙๗. ๙๘. ๙๙. ๑๐๐.

[illegible]

ஒளர்



ตัวอย่างอักษรไทยย่อจาก จารึกแม่อักษรขอมชุดปรอท

ខេត្តកំពង់ចាម
នៃមហាបាលីក្រុងភ្នំពេញ គិរីវង្ស

၁၂၃၄၅၆၇၈၉၁၀၁၁၂၁၃၁၄၁၅၁၆၁၇၁၈၁၉၂၀၂၁၂၂၂၃၂၄၂၅၂၆၂၇၂၈၂၉၃၀၃၁၃၂၃၃၃၄၃၅၃၆၃၇၃၈၃၉၄၀၄၁၄၂၄၃၄၄၄၅၄၆၄၇၄၈၄၉၅၀၅၁၅၂၅၃၅၄၅၅၅၆၅၇၅၈၅၉၆၀၆၁၆၂၆၃၆၄၆၅၆၆၆၇၆၈၆၉၇၀၇၁၇၂၇၃၇၄၇၅၇၆၇၇၇၈၇၉၈၀၈၁၈၂၈၃၈၄၈၅၈၆၈၇၈၈၈၉၉၀၉၁၉၂၉၃၉၄၉၅၉၆၉၇၉၈၉၉၁၀၁၀၁၀၂၁၀၃၁၀၄၁၀၅၁၀၆၁၀၇၁၀၈၁၀၉၁၁၀၁၁၁၁၁၂၁၁၃၁၁၄၁၁၅၁၁၆၁၁၇၁၁၈၁၁၉၁၂၀၁၂၁၂၂၁၂၃၁၂၄၁၂၅၁၂၆၁၂၇၁၂၈၁၂၉၁၃၀၁၃၁၁၃၂၁၃၃၁၃၄၁၃၅၁၃၆၁၃၇၁၃၈၁၃၉၁၄၀၁၄၁၁၄၂၁၄၃၁၄၄၁၄၅၁၄၆၁၄၇၁၄၈၁၄၉၁၅၀၁၅၁၁၅၂၁၅၃၁၅၄၁၅၅၁၅၆၁၅၇၁၅၈၁၅၉၁၆၀၁၆၁၁၆၂၁၆၃၁၆၄၁၆၅၁၆၆၁၆၇၁၆၈၁၆၉၁၇၀၁၇၁၁၇၂၁၇၃၁၇၄၁၇၅၁၇၆၁၇၇၁၇၈၁၇၉၁၈၀၁၈၁၁၈၂၁၈၃၁၈၄၁၈၅၁၈၆၁၈၇၁၈၈၁၈၉၁၉၀၁၉၁၁၉၂၁၉၃၁၉၄၁၉၅၁၉၆၁၉၇၁၉၈၁၉၉၂၀၀၁၂၀၀၂၂၀၀၃၂၀၀၄၂၀၀၅၂၀၀၆၂၀၀၇၂၀၀၈၂၀၀၉၂၀၁၀၁၀၁၀၂၀၁၀၃၀၁၀၄၀၁၀၅၀၁၀၆၀၁၀၇၀၁၀၈၀၁၀၉၀၁၁၀၀၁၁၁၁၁၂၁၁၁၃၁၁၁၄၁၁၁၅၁၁၁၆၁၁၁၇၁၁၁၈၁၁၁၉၁၁၂၀၁၁၂၁၁၂၂၁၁၂၃၁၁၂၄၁၁၂၅၁၁၂၆၁၁၂၇၁၁၂၈၁၁၂၉၁၁၃၀၁၁၃၁၁၃၂၁၁၃၃၁၁၃၄၁၁၃၅၁၁၃၆၁၁၃၇၁၁၃၈၁၁၃၉၁၁၄၀၁၁၄၁၁၄၂၁၁၄၃၁၁၄၄၁၁၄၅၁၁၄၆၁၁၄၇၁၁၄၈၁၁၄၉၁၁၅၀၁၁၅၁၁၅၂၁၁၅၃၁၁၅၄၁၁၅၅၁၁၅၆၁၁၅၇၁၁၅၈၁၁၅၉၁၁၆၀၁၁၆၁၁၆၂၁၁၆၃၁၁၆၄၁၁၆၅၁၁၆၆၁၁၆၇၁၁၆၈၁၁၆၉၁၁၇၀၁၁၇၁၁၇၂၁၁၇၃၁၁၇၄၁၁၇၅၁၁၇၆၁၁၇၇၁၁၇၈၁၁၇၉၁၁၈၀၁၁၈၁၁၈၂၁၁၈၃၁၁၈၄၁၁၈၅၁၁၈၆၁၁၈၇၁၁၈၈၁၁၈၉၁၁၉၀၁၁၉၁၁၉၂၁၁၉၃၁၁၉၄၁၁၉၅၁၁၉၆၁၁၉၇၁၁၉၈၁၁၉၉၁၂၀၀၁၂၀၀၂၂၀၀၃၂၀၀၄၂၀၀၅၂၀၀၆၂၀၀၇၂၀၀၈၂၀၀၉၂၀၁၀၂၀၁၀၃၂၀၁၀၄၂၀၁၀၅၂၀၁၀၆၂၀၁၀၇၂၀၁၀၈၂၀၁၀၉၂၀၁၁၀၂၀၁၁၁၂၀၁၁၃၂၀၁၁၄၂၀၁၁၅၂၀၁၁၆၂၀၁၁၇၂၀၁၁၈၂၀၁၁၉၂၀၁၂၀၂၀၁၂၁၂၀၁၂၂၂၀၁၂၃၂၀၁၂၄၂၀၁၂၅၂၀၁၂၆၂၀၁၂၇၂၀၁၂၈၂၀၁၂၉၂၀၁၃၀၂၀၁၃၁၂၀၁၃၂၂၀၁၃၃၂၀၁၃၄၂၀၁၃၅၂၀၁၃၆၂၀၁၃၇၂၀၁၃၈၂၀၁၃၉၂၀၁၄၀၂၀၁၄၁၂၀၁၄၂၂၀၁၄၃၂၀၁၄၄၂၀၁၄၅၂၀၁၄၆၂၀၁၄၇၂၀၁၄၈၂၀၁၄၉၂၀၁၅၀၂၀၁၅၁၂၀၁၅၂၂၀၁၅၃၂၀၁၅၄၂၀၁၅၅၂၀၁၅၆၂၀၁၅၇၂၀၁၅၈၂၀၁၅၉၂၀၁၆၀၂၀၁၆၁၂၀၁၆၂၂၀၁၆၃၂၀၁၆၄၂၀၁၆၅၂၀၁၆၆၂၀၁၆၇၂၀၁၆၈၂၀၁၆၉၂၀၁၇၀၂၀၁၇၁၂၀၁၇၂၂၀၁၇၃၂၀၁၇၄၂၀၁၇၅၂၀၁၇၆၂၀၁၇၇၂၀၁၇၈၂၀၁၇၉၂၀၁၈၀၂၀၁၈၁၂၀၁၈၂၂၀၁၈၃၂၀၁၈၄၂၀၁၈၅၂၀၁၈၆၂၀၁၈၇၂၀၁၈၈၂၀၁၈၉၂၀၁၉၀၂၀၁၉၁၂၀၁၉၂၂၀၁၉၃၂၀၁၉၄၂၀၁၉၅၂၀၁၉၆၂၀၁၉၇၂၀၁၉၈၂၀၁၉၉၂၀၂၀၀၂၀၂၀၀၃၂၀၂၀၀၄၂၀၂၀၀၅၂၀၂၀၀၆၂၀၂၀၀၇၂၀၂၀၀၈၂၀၂၀၀၉၂၀၂၀၁၀၂၀၂၀၁၀၃၂၀၂၀၁၀၄၂၀၂၀၁၀၅၂၀၂၀၁၀၆၂၀၂၀၁၀၇၂၀၂၀၁၀၈၂၀၂၀၁၀၉၂၀၂၀၁၁၀၂၀၂၀၁၁၁၂၀၂၀၁၁၃၂၀၂၀၁၁၄၂၀၂၀၁၁၅၂၀၂၀၁၁၆၂၀၂၀၁၁၇၂၀၂၀၁၁၈၂၀၂၀၁၁၉၂၀၂၀၁၂၀၂၀၁၂၁၂၀၂၀၁၂၂၂၀၂၀၁၂၃၂၀၂၀၁၂၄၂၀၂၀၁၂၅၂၀၂၀၁၂၆၂၀၂၀၁၂၇၂၀၂၀၁၂၈၂၀၂၀၁၂၉၂၀၂၀၁၃၀၂၀၂၀၁၃၁၂၀၂၀၁၃၂၂၀၂၀၁၃၃၂၀၂၀၁၃၄၂၀၂၀၁၃၅၂၀၂၀၁၃၆၂၀၂၀၁၃၇၂၀၂၀၁၃၈၂၀၂၀၁၃၉၂၀၂၀၁၄၀၂၀၂၀၁၄၁၂၀၂၀၁၄၂၂၀၂၀၁၄၃၂၀၂၀၁၄၄၂၀၂၀၁၄၅၂၀၂၀၁၄၆၂၀၂၀၁၄၇၂၀၂၀၁၄၈၂၀၂၀၁၄၉၂၀၂၀၁၅၀၂၀၂၀၁၅၁၂၀၂၀၁၅၂၂၀၂၀၁၅၃၂၀၂၀၁၅၄၂၀၂၀၁၅၅၂၀၂၀၁၅၆၂၀၂၀၁၅၇၂၀၂၀၁၅၈၂၀၂၀၁၅၉၂၀၂၀၁၆၀၂၀၂၀၁၆၁၂၀၂၀၁၆၂၂၀၂၀၁၆၃၂၀၂၀၁၆၄၂၀၂၀၁၆၅၂၀၂၀၁၆၆၂၀၂၀၁၆၇၂၀၂၀၁၆၈၂၀၂၀၁၆၉၂၀၂၀၁၇၀၂၀၂၀၁၇၁၂၀၂၀၁၇၂၂၀၂၀၁၇၃၂၀၂၀၁၇၄၂၀၂၀၁၇၅၂၀၂၀၁၇၆၂၀၂၀၁၇၇၂၀၂၀၁၇၈၂၀၂၀၁၇၉၂၀၂၀၁၈၀၂၀၂၀၁၈၁၂၀၂၀၁၈၂၂၀၂၀၁၈၃၂၀၂၀